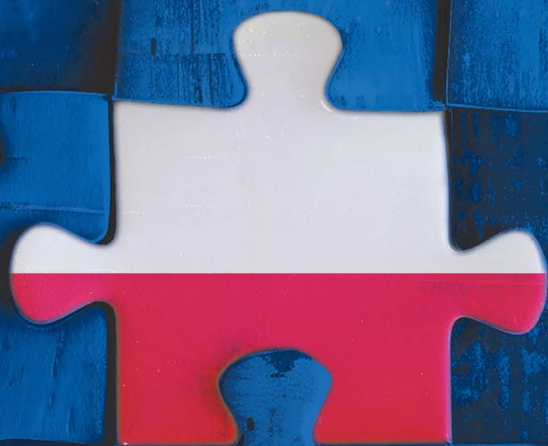


Joanna Wyszowska-Kuna
Janina Witkowska



Polska w ramach jednolitego rynku europejskiego

– usługi i bezpośrednie
inwestycje zagraniczne



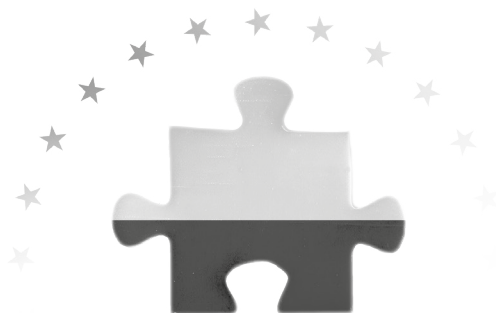
Polska w ramach jednolitego rynku europejskiego

– usługi i bezpośrednie
inwestycje zagraniczne



WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

**Joanna Wyszowska-Kuna
Janina Witkowska**



Polska w ramach jednolitego rynku europejskiego

– usługi i bezpośrednie
inwestycje zagraniczne

Joanna Wyszowska-Kuna (ORCID: 0000-0002-0750-1719)
Janina Witkowska (ORCID: 0000-0002-8698-4623)
Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej, 90-255 Łódź, ul. POW 3/5

RECENZENCI

Leszek Jasiński, Stanisław Szukalski

REDAKTOR INICJUJĄCY

Katarzyna Włodarczyk

REDAKCJA

Krzysztof Lindstedt

SKŁAD I ŁAMANIE

Editio

KOREKTA TECHNICZNA

Katarzyna Woźniak

PROJEKT OKŁADKI

Anna Nachowska, PracowniaKsiazki.pl

Zdjęcie na okładce: © vecteezy.com/ylivdesign32835

© Copyright by Joanna Wyszowska-Kuna, Janina Witkowska, Łódź 2024

© Copyright for this edition by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2024

Publikacja jest udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 4.0 (CC BY-NC-ND)

<https://doi.org/10.18778/8331-600-0>

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.11514.24.0.K

Ark. wyd. 8; ark. druk. 7,625

ISBN 978-83-8331-600-0
e-ISBN 978-83-8331-515-7

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
90-237 Łódź, ul. Matejki 34A
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. 42 635 55 77

Spis treści

Wstęp	7
Część I	
Konkurencyjność Polski w eksporcie usług w okresie członkostwa w Unii Europejskiej	11
Wprowadzenie	11
1. Regulacje unijne dotyczące swobody przepływu usług	12
2. Metodologia i dane	20
3. Wymiana usługowa Polski na tle krajów Unii Europejskiej	23
4. Konkurencyjność i specjalizacja w polskim eksporcie usług	30
5. Wiodące usługi eksportowe z Polski do krajów Unii Europejskiej	35
6. Wiodące usługi eksportowe z Polski do krajów spoza Unii Europejskiej	39
Podsumowanie	44
Bibliografia	47
Załącznik 1	52
Załącznik 2	55
Załącznik 3	58
Część II	
Zmiany pozycji Polski w przepływach bezpośrednich inwestycji zagranicznych w okresie członkostwa w Unii Europejskiej: aspekty komparatywne	73
Wprowadzenie	73
1. Ewolucja uwarunkowań prawnych i polityki wobec bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej w okresie przedczłonkowskim	74
2. Uwarunkowania swobody przepływu kapitału po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej	77
2.1. Postanowienia Traktatu Akcesyjnego	77
2.2. Regulacje w odniesieniu do przepływów kapitałowych w Traktacie z Lizbony	78
2.3. Nowe kompetencje UE w stosunkach zewnętrznych w odniesieniu do bezpośrednich inwestycji zagranicznych i ich znaczenie	79

6 Spis treści

3. Długookresowe zmiany w globalnych przepływach bezpośrednich inwestycji w gospodarce światowej	83
4. Międzynarodowa pozycja nowych krajów członkowskich Europy Środkowo-Wschodniej w zakresie skumulowanych bezpośrednich inwestycji zagranicznych	85
5. Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w gospodarce Polski – wybrane aspekty	90
6. Restrykcje i ułatwienia wobec bezpośrednich inwestorów zagranicznych w wybranych krajach członkowskich UE – wyniki pomiarów	94
7. Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych w sektorze usług w Polsce	98
Podsumowanie	109
Bibliografia	112
Załącznik 1	116
Zakończenie	119

Wstęp

Dwadzieścia lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej (UE) to jednocześnie dwadzieścia lat uczestnictwa polskich przedsiębiorstw w jednolitym rynku europejskim (JRE). Podmioty gospodarcze z Polski aktywnie uczestniczą w wymianie międzynarodowej oraz produkcji międzynarodowej z udziałem podmiotów gospodarczych z innych krajów UE. Uczestnictwo w JRE to główne źródło korzyści dla Polski w okresie członkostwa w Unii.

Wzrost PKB w Polsce wyniósł w latach 2003–2019 przeciętnie 4,1 p.p. rocznie, z czego ok. 1,6–2,1 p.p. średniorocznie jest efektem udziału w JRE, a jedynie ok. 0,3–0,5 p.p. średniorocznie zawdzięczamy napływowi unijnych funduszy. Dobre wykorzystanie funduszy unijnych pomogło też w pełnym wykorzystaniu szans tworzonych przez udział w JRE. Ponadto efekty udziału w JRE mają charakter trwały i mogą nadal kumulować się w przyszłości w miarę dalszego wzrostu konkurencyjności polskiej gospodarki, podczas gdy efekty napływu do Polski funduszy unijnych będą zmniejszać się w miarę tego, jak wzrost poziomu PKB będzie powodował stopniową utratę przez Polskę pozycji największego beneficjenta netto budżetu, a w odległej przyszłości być może nawet zmianę na pozycję płatnika netto (Orłowski i in., 2021).

Budowa JRE to największy projekt w ramach procesu integracji gospodarczej między krajami należącymi do UE; jest on głównym źródłem korzyści gospodarczych dla Polski z członkostwa w Unii. Funkcjonowanie JRE służy jednocześnie realizacji innych głównych celów UE, w tym osiągnięciu przez państwa członkowskie dobrobytu i zrównoważonego rozwoju opartego na trwałym wzroście gospodarczym i stabilności cen, a ponadto wspieraniu wysoce konkurencyjnej gospodarki rynkowej umożliwiającej pełne zatrudnienie i postęp społeczny, wspieraniu postępu naukowo-technicznego oraz zwiększaniu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej między krajami Unii (Traktat o Funkcjonowaniu UE). W realizacji tych celów kluczową rolę odgrywa wzrost wydajności i konkurencyjności przedsiębiorstw działających na JRE w wyniku likwidacji barier ograniczających swobodny przepływ towarów, usług, pracy i kapitału. Wzrost wydajności osiągany jest poprzez bardziej efektywną alokację zasobów przez kraje UE i specjalizację zgodną z ich przewagami komparatywnymi, pełniejsze wykorzystanie rosnących korzyści skali dzięki

dostępowi do większego rynku oraz mocniejszej konkurencji na rynku unijnym. Ostatecznie prowadzi to do poprawy konkurencyjności przedsiębiorstw i gospodarek oraz zwiększenia tempa wzrostu gospodarczego w krajach uczestniczących w JRE.

Celem tej pracy jest zbadanie, jakie efekty/zmiany przyniosło włączenie polskiej gospodarki do JRE. Badaniami zostały objęte dwa obszary, tj. handel usługami oraz przepływy kapitałowe w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Badanie konkurencyjności polskiego eksportu ograniczone zostało do rynku usług, ponieważ to właśnie w tym obszarze akcesja wiązała się z usunięciem barier w wymianie między Polską a pozostałymi krajami UE (w okresie stowarzyszenia Polski z Unią możliwe było świadczenie usług na terenie drugiej strony Układu jedynie poprzez utworzenie przedsiębiorstwa usługowego w ramach swobody przedsiębiorczości). W związku z tym zbadanie, jak udział w jednolitym rynku usług wpłynął na konkurencyjność polskich firm usługowych na rynku UE, wydaje się istotną kwestią.

We współczesnych międzynarodowych stosunkach gospodarczych wymiana handlowa jest ściśle powiązana z produkcją międzynarodową. Dlatego przedmiotem badania w niniejszej pracy jest także zmiana pozycji inwestycyjnej Polski w odniesieniu do przepływów BIZ w okresie członkostwa Polski w Unii.

Monografia została podzielona na dwie części. W pierwszej zbadano konkurencyjność Polski w eksporcie usług w okresie członkostwa Polski w UE. Na początku omówiono regulacje unijne stanowiące podstawę prawną dla swobody przepływu usług w ramach jednolitego rynku usług. Przedstawiono tu także działania mające na celu usprawnienie funkcjonowania jednolitego rynku usług w okresie po wejściu w życie dyrektywy usługowej, a ponadto podjęto próbę oceny efektywności samej dyrektywy usługowej oraz późniejszych regulacji w tym obszarze. Dalsza część pracy ma charakter badania empirycznego dotyczącego konkurencyjności Polski w eksporcie usług. Najpierw przedstawiono metodologię badania. W badaniu wykorzystano wskaźnik przewagi komparatywnej i wskaźnik bilansu handlowego, a następnie na podstawie wartości tych wskaźników zbudowano macierz, pozwalającą na pogrupowanie wszystkich kategorii usług z bilansu płatniczego w cztery grupy charakteryzujące się różnym stopniem konkurencyjności. Z kolei uwzględnienie udziałów usług zaliczonych do grupy A (przewaga komparatywna i eksporter netto) w eksporcie usług pozwala zidentyfikować „wiodące usługi eksportowe”. Mapowanie produktów zostało przeprowadzone oddzielnie dla wymiany między Polską a krajami UE oraz spoza niej. Badanie przeprowadzono, opierając się na danych pozyskanych z baz Eurostatu: *International trade in services – historical data (2004–2013)* oraz *International trade in services (since 2010)*. Badanie konkurencyjności w eksporcie usług zostało poprzedzone przedstawieniem wyników ogólnej analizy wymiany usługowej w Polsce w okresie stowarzyszenia Polski z UE oraz w okresie członkostwa Polski w Unii.

Druga część pracy zawiera ocenę zmiany międzynarodowej pozycji inwestycyjnej Polski w globalnych i wewnątrzunijnych przepływach BIZ w okresie jej członkostwa

w Unii, z uwzględnieniem ewolucji uwarunkowań prawnych i polityki wobec BIZ na poziomie państw członkowskich i UE. Pozycja inwestycyjna Polski została przeanalizowana w kontekście zmian pozycji innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, tj. Czech, Słowacji i Węgier. Aspekty komparatywne uwzględniono również w ocenie znaczenia BIZ w gospodarkach analizowanych krajów. Waga inwestycji zagranicznych w gospodarce tych krajów została określona na podstawie dwóch wskaźników, tj. relacji między skumulowanymi BIZ napływającymi do danego kraju a jego PKB oraz stosunku rocznych strumieni BIZ napływających do danego kraju do nakładów brutto na środki trwałe. Ze względu na dostępność danych (baza UNCTAD) analizą zostały objęte lata 2004–2022. Zaobserwowane różnice między analizowanymi krajami, dotyczące skali napływu BIZ i znaczenia dla ich gospodarek, do pewnego stopnia wynikają z różnic w podejściu tych państw do inwestycji zagranicznych. Z tego względu zostało dokonane porównanie poziomu wskaźnika regulacyjnej restrykcyjności wobec inwestorów zagranicznych w tych krajach (baza OECD) oraz wskaźnika ułatwienia dla inwestycji (baza WTO). Ten drugi wskaźnik ściśle koresponduje z głównymi obszarami polityki i konstruowany jest w kontekście nowo wynegocjowanego porozumienia w sprawie ułatwień inwestycji dla rozwoju/WTO (Investment Facilitation for Development Agreement/WTO). Ostatnia sekcja drugiej części monografii poświęcona jest kwestii przepływów BIZ oraz międzynarodowej pozycji inwestycyjnej Polski w zakresie BIZ lokowanych w sektorze usług w porównaniu z BIZ kierowanymi do innych sekcji gospodarki. BIZ w sektorze usług odgrywają szczególną rolę z uwagi na to, iż dostarczanie usług dla klientów w innych krajach poprzez działalność zagranicznych filii przedsiębiorstw międzynarodowych jest jednym ze sposobów udziału usług w handlu międzynarodowym w świetle definicji zawartej w Układzie Ogólnym w Sprawie Handlu Usługami (General Agreement on Trade in Services – GATS, World Trade Organization, 1995).

Książka adresowana jest do pracowników naukowych i studentów kierunków ekonomicznych uniwersytetów i szkół wyższych, słuchaczy szkół menedżerskich i programów MBA. Może również zostać wykorzystana przez środowisko biznesu do kształtowania kierunków współpracy w ramach jednolitego rynku wewnętrznego i w stosunkach z krajami trzecimi.

Część I

Konkurencyjność Polski w eksporcie usług w okresie członkostwa w Unii Europejskiej

Wprowadzenie

Swoboda przepływu usług (określana też jako swoboda świadczenia usług), razem ze swobodą przepływu towarów, pracy, kapitału i przedsiębiorczości, stanowią podstawę funkcjonowania JRE. Celem regulacji unijnych w tym obszarze jest zniesienie barier napotykaných przez usługodawców i usługobiorców, którzy mając obywatelstwo jednego kraju członkowskiego, chcą świadczyć usługi lub z nich korzystać w innym państwie członkowskim. Uzupełnieniem swobody przepływu usług jest swoboda wyboru miejsca prowadzenia przedsiębiorstwa usługowego na terenie UE przez jej obywateli w ramach swobody przedsiębiorczości. Swoboda przepływu usług w odróżnieniu od swobody przedsiębiorczości wiąże się z tymczasowością, co oznacza, że działalność usługowa prowadzona przez usługodawcę z jednego kraju UE na terenie innego kraju Unii ma charakter tymczasowy. W ten sposób regulacje unijne odnoszą się do wszystkich czterech sposobów udziału usług w wymianie międzynarodowej wyszczególnionych w definicji handlu usługami obowiązującej w Światowej Organizacji Handlu (World Trade Organization, 1995). Należy jednak zauważyć, że mimo wielu działań podejmowanych w celu budowy jednolitego rynku usług cel ten wciąż nie został osiągnięty. W różnych dokumentach unijnych jest on wskazywany jako jeden z priorytetów wspierających dalszy rozwój i zwiększanie konkurencyjności UE (Strategia Lizbońska, 2000; European Commission, 2002; Europejski Trybunał Obrachunkowy, 2016). Komisja Europejska (KE) podkreślała też wielokrotnie, że bariery utrudniające swobodny przepływ usług silnie oddziałują

na funkcjonowanie JRE w porównaniu z ewentualnymi barierami utrudniającymi swobodny przepływ towarów z uwagi na fakt, że na rynku usług dominują małe i średnie firmy, a te w pierwszej kolejności rezygnują z transgranicznego świadczenia usług, jeśli napotkają bariery lub dodatkowe koszty (European Commission, 2002).

W Polsce swoboda przepływu usług, inaczej niż swoboda przepływu towarów, nie została wprowadzona na mocy Układu Stowarzyszeniowego między Polską i UE, który wszedł w życie w 1994 r. W okresie stowarzyszenia możliwość świadczenia usług na terenie drugiej strony Układu była możliwa jedynie poprzez założenie firmy usługowej (włączając samozatrudnienie) z opcją zatrudnienia z kraju macierzystego jedynie personelu kluczowego (kadra kierownicza wyższego szczebla oraz specjaliści o rzadkich i ważnych dla danej działalności gospodarczej umiejętnościach). Dopiero akcesja do UE oznaczała przystąpienie Polski do JRE, którego częścią jest jednolity rynek usług. Nieliczne ograniczenia swobody świadczenia usług obowiązywały w ciągu maksymalnie siedmioletniego okresu przejściowego i dotyczyły możliwości czasowego przemieszczania się polskich usługodawców w celu świadczenia usług budowlanych (włączając usługi powiązane oraz wyszczególnione w załączniku do dyrektywy 96/71/EC), usług sprzątania przemysłowego i projektowania wnętrz w Niemczech oraz usług budowlanych w Austrii.

W tym roku mija dwadzieścia lat od akcesji Polski do UE, co jednocześnie oznacza dwadzieścia lat uczestnictwa w JRE. Przystąpienie do jednolitego rynku usług oznaczało dla polskich usługodawców możliwość wyboru sposobu, w jaki chcą sprzedawać swoje usługi na rynku unijnym, ale jednocześnie wiązało się ze wzrostem konkurencji ze strony przedsiębiorstw z innych krajów Unii. W związku z tym celem tej pracy jest zbadanie konkurencyjności Polski w eksporcie usług w okresie członkostwa w UE. Nieliczne badania podejmowały tę kwestię (Wyszkowska-Kuna, 2007; Nowacka-Bandos, 2011, 2013; Matuszczak, 2015; Kuziemska-Pawlak, 2020; Stefaniak, 2020; Radło, 2020), ale żadne z nich nie obejmowało tak długiego okresu (2004–2022) oraz nie dotyczyło konkurencyjności w odniesieniu do wszystkich kategorii usług wyszczególnionych w bilansie płatniczym (BPM6). W pracy dokonano także porównania konkurencyjności polskiego eksportu usług na rynku unijnym i na rynkach krajów trzecich oraz zidentyfikowano „wiodące usługi eksportowe”.

1. Regulacje unijne dotyczące swobody przepływu usług

Podstawowe ramy prawne dla swobody przepływu usług wyznacza Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) w obszarze ogólnych zasad traktatowych oraz regulacji dotyczących rynku wewnętrznego, swobody przepływu usług

(w szczególności art. 56 TFUE znoszący ograniczenia w swobodnym świadczeniu usług wewnątrz Unii), a także polityki konkurencji. Uzupełnieniem są regulacje dotyczące swobody przedsiębiorczości (w szczególności art. 49 TFUE, który ma zapewnić swobodę wyboru miejsca prowadzenia działalności gospodarczej na terytorium Unii przez osoby fizyczne i prawne). Z regulacji traktatowych wyłączone są usługi transportowe (ponieważ swobodę przepływu usług w tym obszarze regulują postanowienia tytułu VI TFUE dotyczącego transportu) oraz finansowe (ponieważ ich liberalizacja jest realizowana w zgodzie z liberalizacją przepływu kapitału – art. 58 TFUE).

Specyficzne uregulowania dotyczące swobody przepływu usług określane są przez akty prawa wtórnego, przede wszystkim przez dyrektywę dotyczącą usług na rynku wewnętrznym, znaną jako tzw. dyrektywa usługowa (Dyrektywa 2006/123/WE, przyjęta w 2006 r., a wprowadzona w życie 28 grudnia 2009 r.¹) oraz dyrektywy sektorowe służące harmonizacji ustawodawstw państw członkowskich w sektorach szczególnie ważnych dla rozwoju UE oraz tych, w których występowało najwięcej barier, takich jak: telekomunikacja, energetyka, transport kolejowy i lotniczy, usługi bankowe, usługi ubezpieczeniowe, usługi medyczne, handel elektroniczny oraz usługi medialne.

Dyrektywa usługowa została przyjęta w celu usunięcia barier prawnych i administracyjnych zidentyfikowanych przez KE jako utrudniające funkcjonowanie jednolitego rynku usług (European Commission, 2002). Bariery te na ogół miały charakter horyzontalny i polegały przede wszystkim na stosowaniu nieuzasadnionych wymagań wobec usługodawców świadczących usługi w ramach swobody przepływu usług, w wyniku braku odpowiedniego rozróżnienia między swobodą przepływu usług, swobodą przedsiębiorczości i swobodą przepływu pracowników. Problemem był również brak przejrzystych i obiektywnych kryteriów stosowanych przez władze kraju przyjmującego przy wydawaniu różnych zezwoleń dla usługodawców z innych krajów członkowskich; długie, skomplikowane i kosztowne procedury związane z uzyskaniem odpowiednich zezwoleń oraz trudności w dostarczeniu informacji i ustaleniu właściwych organów, które są odpowiedzialne za wydawanie zezwoleń i inne formalności. Komisja Europejska stwierdziła ponadto, że stosowanie różnych regulacji ograniczających swobodę przepływu usług wynikało z: braku wzajemnego zaufania między krajami członkowskimi, niewystarczającego monitorowania postanowień Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości (ETS)², nadużywania możliwości ochrony rynku krajowego w ramach „ochrony istotnego interesu publicznego” oraz słabej znajomości zasad jednolitego rynku usług wśród zarówno usługodawców, jak i usługobiorców.

1 Większość państw UE, w tym Polska, wdrożyła dyrektywę z opóźnieniem; najpóźniej zrobiła to Grecja (w 2012 r.).

2 Do czasu implementacji dyrektywy swoboda przepływu usług wdrażana była przede wszystkim na podstawie orzecznictwa ETS (od 2009 r. Trybunał Sprawiedliwości UE – TSUE) (Wyszowska-Kuna, 2007; Szypulewska-Porczyńska, 2020).

Dyrektywa usługowa odnosi się wyłącznie do usług świadczonych z powodów ekonomicznych, czyli za odpłatnością. Oznacza to wyłączenie usług świadczonych w interesie ogólnym o charakterze nieekonomicznym. Natomiast usługi świadczone w ogólnym interesie gospodarczym są objęte unijnymi przepisami dotyczącymi JRE i regułami konkurencji, jednakże z możliwością odstępstw od tych zasad, jeśli konieczna jest ochrona dostępu obywateli do podstawowych usług (np. usługi pocztowe – Komisja Europejska, 2024). Ponadto z dyrektywy usługowej wyłączone są następujące działalności: wspomniane już wcześniej usługi finansowe i transportowe; niektóre usługi łączności elektronicznej; usługi agencji pracy tymczasowej; usługi zdrowotne; usługi audiowizualne; działalność hazardowa; działania związane z wykonywaniem władzy publicznej; usługi społeczne świadczone przez usługodawców upoważnionych do tego przez państwo lub organizacje charytatywne uznane za takie przez państwo, związane z budownictwem socjalnym, opieką nad dziećmi oraz pomocą rodzinom i osobom będącym stale lub tymczasowo w potrzebie; usługi ochrony osobistej oraz usługi świadczone przez notariuszy i komorników powołanych na mocy aktu urzędowego. W sumie dyrektywa obejmuje usługi stanowiące ponad 65% całej działalności usługowej, które są odpowiedzialne za 46% PKB UE (Europejski Trybunał Obrachunkowy, 2016).

Dyrektywa usługowa nie spełniła wszystkich pokładanych w niej oczekiwań, głównie z powodu wycofania się z wprowadzenia tzw. zasady kraju pochodzenia. Zasada ta oznaczałaby, że usługodawcy powinni przestrzegać jedynie przepisów państwa członkowskiego, w którym prowadzą przedsiębiorstwo, nie zaś kraju, w którym usługa jest świadczona. Stwarzałoby to usługodawcom z krajów UE o niższych wynagrodzeniach możliwość zaoferowania usług konkurencyjnych cenowo na rynku unijnym. Ostatecznie nie zdecydowano się na wprowadzenie mniej liberalnej zasady „swobody świadczenia usług” zobowiązującej państwa członkowskie do zapewnienia możliwości „swobodnego podjęcia i prowadzenia działalności usługowej na swoim terytorium”. Kraje członkowskie zostały zobowiązane do (Wyszkowska-Kuna, 2007; Kawka, 2015; Unijna dyrektywa usługowa, 2015; Stefaniak, 2016; Pojedynczy punkt kontaktowy, 2019):

- Dokonania przeglądu i uproszczenia wszystkich systemów zezwoleń dotyczących dostępu do usługi oraz wprowadzenia zakazu wymagania przez organy administracji dokumentów w formie oryginałów, poświadczonych kopii lub poświadzonego tłumaczenia.
- Zlikwidowania wymogów dyskryminacyjnych (np. dotyczących przynależności państwowej lub miejsca pobytu) oraz restrykcyjnych (np. testów potrzeb ekonomicznych, które wymagają, aby przedsiębiorcy udowodnili organom, że istnieje popyt na ich usługi w państwie przyjmującym) względem zarówno usługodawców, jak i usługobiorców.
- Usunięcia barier dla usługobiorców zainteresowanych korzystaniem z usług świadczonych przez usługodawców z innego kraju UE (np. obowiązku uzyskania zezwolenia).

- Uproszczenia procedur dotyczących podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz ustanowienia pojedynczych punktów kontaktowych, których celem jest udzielanie informacji i wsparcia, a ponadto umożliwianie załatwienia spraw związanych z: podejmowaniem, wykonywaniem i zakończeniem działalności gospodarczej, uznawaniem kwalifikacji zawodowych nabytych w państwach członkowskich UE, świadczeniem usług transgranicznych oraz wydawaniem europejskiej legitymacji zawodowej. PPK powinny zapewnić dostęp do swoich usług drogą elektroniczną.
- Udzielania ogólnych informacji i wsparcia w kwestiach regulacji, w szczególności w odniesieniu do zasad ochrony konsumentów oraz procedur odwoławczych obowiązujących w innych krajach Unii.
- Wprowadzenia instytucji „milczącej zgody”³.
- Niewprowadzania własnych wymagań/procedur przez kraje członkowskie, jeżeli nie są one konieczne we wszystkich działaniach ukierunkowanych na usługodawców i usługobiorców.

Stosowanie restrykcji w dostępie do lokalnego rynku usługowego jest dopuszczalne, w sytuacji gdy są one uzasadnione względami bezpieczeństwa publicznego, zdrowia publicznego i ochrony środowiska, ale muszą być one niedyskryminujące (nie mogą powoływać się na takie okoliczności, jak lokalizacja siedziby przedsiębiorcy, miejsce prowadzenia działalności, narodowość, miejsce zamieszkania itp.), niezbędne do osiągnięcia zamierzonego celu oraz proporcjonalne (tj. niewykraczające poza to, co jest konieczne do osiągnięcia zamierzonego celu). Należy jednak zauważyć, że zasada niezbędności czy proporcjonalności pozostawia państwom członkowskim dużą swobodę w ich interpretacji, co utrudnia instytucjom unijnym egzekwowanie zasady swobodnego przepływu usług na rynku wewnętrznym. Dyrektywa zlikwidowała natomiast możliwość wprowadzania restrykcji uzasadnionych koniecznością ochrony istotnego interesu publicznego.

Niestety kilka lat po wejściu w życie dyrektywy usługowej stwierdzono utrzymywanie się znacznej liczby barier na jednolitym rynku usług. Badanie stopnia transpozycji dyrektywy w krajach członkowskich do 2015 r. wykazało, iż ze wszystkich przeszkód, które dyrektywa miała za zadanie wyeliminować, 10% usunięto w pełni, 60% częściowo, a 30% nie usunięto w ogóle. Europejski Trybunał Obrachunkowy (ETO) (2016) stwierdził, iż utrzymywanie się niektórych barier wynika z niejasnego sformułowania przepisów dyrektywy oraz z niewystarczająco skutecznych działań w zakresie jej wdrożenia ze strony KE, która jest odpowiedzialna za koordynację polityki w zakresie JRE. Komisja Europejska ustanowiła szereg mechanizmów

3 Sprawę uznaje się za załatwioną milcząco w sposób w całości uwzględniający żądanie strony, jeżeli w określonym terminie organ ten: (1) nie wyda decyzji lub postanowienia kończącego postępowanie w sprawie (milczące zakończenie postępowania) albo (2) nie wniesie sprzeciwu w drodze decyzji (milcząca zgoda) (Milczące załatwienie sprawy – Kodeks postępowania administracyjnego, 2024).

identyfikacji barier oraz wsparcia w ich usuwaniu, jak również wprowadziła alternatywne środki rozwiązywania sporów. Niechętnie jednak wszczyniała postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom – częściowo ze względu na słabość podstawy prawnej, a częściowo z uwagi na długi czas niezbędny do przeprowadzenia takiego postępowania (nawet kilka lat).

Wśród działań podjętych przez KE w celu usprawnienia funkcjonowania jednolitego rynku usług ETO (2016) wymienia następujące:

- Stworzenie systemu wymiany informacji na rynku wewnętrznym IMI (*Internal Market Information System*) służącego m.in. do wymiany informacji w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych oraz świadczenia usług.
- Stworzenie systemu EU Pilot, czyli poufnego mechanizmu wymiany informacji pomiędzy KE a państwami członkowskimi, w celu wyjaśniania i rozwiązywania problemów, tak aby w miarę możliwości uniknąć długotrwałych postępowań w sprawie uchybienia zobowiązaniom traktatowym oraz zapewnić szybkie osiągnięcie zgodności z prawem UE przez państwa członkowskie.
- Stworzenie systemu SOLVIT w postaci bezpłatnej usługi świadczonej głównie on-line przez krajowe organy administracji na rzecz podmiotów z innych państw członkowskich. Zapewnia on rozwiązania i rozstrzyganie sporów w wielu praktycznych sytuacjach, w tym również w kwestii uznawania kwalifikacji zawodowych oraz handlu i usług.
- Stworzenie sieci EUGO w postaci platformy służącej do wymiany najlepszych praktyk oraz przekazywania informacji zwrotnych na temat oceny funkcjonowania pojedynczych punktów kontaktowych i koniecznych ulepszeń w tym zakresie.
- Przeprowadzenie sprawdzianów skuteczności w celu zidentyfikowania ewentualnych niespójności między różnymi aktami prawnymi UE.
- Wskazanie barier w największym stopniu ograniczających swobodę przepływu usług, do których zaliczano: (1) zróżnicowaną i skomplikowaną legislację, stanowiącą na dwóch poziomach (unijnym i krajowym), w tym występowanie dużych różnic w krajowych przepisach dotyczących pracy, opodatkowania, zdrowia i bezpieczeństwa, ochrony konsumentów; (2) problemy z dostępem do informacji – pojedyncze punkty kontaktowe mają zapewnić łatwy dostęp do ogólnych informacji, ale nie mają obowiązku, a często również możliwości (z powodu ograniczonej liczby personelu), udzielania porad prawnych w indywidualnych sprawach, co więcej, nie mają obowiązku dostarczania informacji w języku innym niż urzędowy danego kraju; (3) rozbieżne, niewłaściwe i nieproporcjonalne regulacje zawodów usługowych⁴ w państwach członkowskich oraz czasochłonne, niejasne i uciążliwe procedury uznawania kwalifikacji; (4) rzadkość wzajemnego uznawania polis ubezpieczeniowych (co

4 W 2016 r. w bazie zawodów regulowanych było zarejestrowanych ponad 800 rodzajów usług uznawanych za regulowane w państwach członkowskich UE i zastrzeżonych dla usługodawców o określonych kwalifikacjach.

jest przewidziane w regulacjach unijnych) ze względu na rozbieżności w wymaganiach (między państwami i między zawodami) oraz brak praktycznych narzędzi pozwalających na ocenę równoważności polis ubezpieczeniowych stosowanych w różnych państwach członkowskich; (5) brak precyzyjnej definicji „transgranicznego świadczenia usług” – pojęcia ukształtowanego na podstawie orzecznictwa ETS/TSUE, co powoduje różnice w interpretacji przez krajowe organy administracji i sądownictwa; (6) utrzymywanie przez państwa członkowskie nieuzasadnionych ograniczeń, np. wymogów odnośnie do formy prowadzonej działalności; (7) dyskryminację dotyczącą także usługobiorców w postaci ograniczeń w możliwości nabywania usług ze względu na narodowość lub miejsce zamieszkania oraz w postaci wyższych cen, szczególnie w internecie; (8) niewystarczające wypełnianie przez państwa członkowskie obowiązku notyfikowania do KE krajowych przepisów dotyczących wydawania zezwoleń oraz stosowania wymogów (Komisja Europejska, 2015a, 2015b; Eurochambres, 2015; Stefaniak, Ambroziak, 2017).

W 2015 r. KE przedstawiła komunikat „Usprawnianie jednolitego rynku: więcej możliwości dla obywateli i przedsiębiorstw” (2015c), który stał się podstawą do przyjęcia trzech aktów prawnych w 2018 r. Pierwszym jest rozporządzenie 2018/302 dotyczące nieuzasadnionego blokowania geograficznego oraz innych form dyskryminacji klientów, mające na celu określenie sytuacji, w których zróżnicowane zasady dostępu do usługi lub inna forma dyskryminacji klientów pochodzących z innych krajów UE niż usługodawca są nieuzasadnione (np. usługodawca nie może ograniczyć dostępu do swojego internetowego interfejsu z powodów związanych z narodowością konsumenta, miejscem jego rezydencji lub siedziby firmy lub przekierować konsumenta do innej wersji interfejsu bez jego zgody). Jednocześnie w rozporządzeniu zwrócono uwagę na fakt, iż liczne różnice w przepisach państw członkowskich (np. odmienne normy krajowe) lub brak wzajemnego uznawania czy harmonizacji na szczeblu UE wciąż stanowią znaczne przeszkody dla handlu transgranicznego i często skłaniają handlowców do stosowania praktyk blokowania geograficznego. Dlatego organy unijne powinny kontynuować działania mające na celu usunięcie tych przeszkód.

Drugim aktem prawnym jest dyrektywa 2018/958 w sprawie analizy proporcjonalności przed przyjęciem nowych regulacji dotyczących zawodów. Jest ona uzupełnieniem dyrektywy 2005/36/WE zobowiązującej państwa członkowskie do oceny proporcjonalności wymogów ograniczających dostęp do zawodów regulowanych lub wykonywanie tych zawodów. Z uwagi na różne kryteria przyjęte przez państwa członkowskie podczas tej oceny oraz niejednolity poziom kontroli wymogów stosowanych wobec zawodów regulowanych celem dyrektywy 2018/958 jest ustanowienie jednolitych zasad przeprowadzania ocen proporcjonalności przed wprowadzeniem nowych lub zmianą istniejących przepisów regulujących zawody wymienione w dyrektywie 2005/36/WE. Kryteria te powinny uwzględniać naturę

ryzyka powiązanego z osiągnięciem celów interesu publicznego, możliwość zastosowania mniej restrykcyjnych środków, związek między posiadanymi kwalifikacjami a prowadzoną działalnością, skutki wprowadzenia określonych środków. Dyrektywa wyjaśnia również zasadę konieczności poprzez określenie katalogu nadrzędnych celów interesu publicznego uzasadniających regulację dostępu do zawodów lub ich wykonywania, który obejmuje następujące kwestie: „zachowanie równowagi finansowej systemu zabezpieczenia społecznego; ochrona konsumentów, usługobiorców [...] i pracowników; ochrona prawidłowego sprawowania wymiaru sprawiedliwości; zapewnienie uczciwości transakcji handlowych; zwalczanie oszustw oraz zapobieganie uchylaniu się od opodatkowania; ochrona skuteczności nadzoru fiskalnego; bezpieczeństwo transportu; ochrona środowiska i środowiska miejskiego; zdrowie zwierząt; własność intelektualna; ochrona i konserwacja narodowego dziedzictwa historycznego i artystycznego; cele polityki społecznej i cele polityki kulturalnej”.

Trzeci akt prawny to dyrektywa dotycząca delegowania pracowników w ramach świadczenia usług (2018/957). Dyrektywa ta rozszerza na pracowników tymczasowo delegowanych na terytorium innego państwa członkowskiego zasady wprowadzonej na mocy dyrektywy 2008/104/WE, że podstawowe warunki pracy i zatrudnienia pracowników tymczasowych powinny odpowiadać co najmniej warunkom, jakie miałyby zastosowanie do tych pracowników, gdyby zostali oni bezpośrednio zatrudnieni przez przedsiębiorstwo użytkownika na tym samym stanowisku. Ponadto pracownikom takim powinny przysługiwać co najmniej takie same dodatki lub zwrot wydatków na pokrycie kosztów podróży, wyżywienia i zakwaterowania przewidziane dla pracowników znajdujących się z dala od domu z powodów zawodowych, jakie przysługują pracownikom miejscowym w tym państwie członkowskim.

Omawiając kwestię delegowania, należy wspomnieć o dyrektywie 2020/1057 (będącej częścią Pakietu Mobilności⁵). Określiła ona sytuacje, w których ma miejsce tymczasowe delegowanie kierowców, zaliczając do nich: przewozy kabotażowe, przewozy kombinowane, jeśli przewóz na odcinku drogowym odbywa się na terenie innego państwa członkowskiego niż państwo przewoźnika, oraz przewozy międzynarodowe inne niż dwustronne, w każdym przypadku, jeśli są powiązane z terytorium innego państwa członkowskiego niż państwo przewoźnika⁶. Należy podkreślić, iż wcześniej dyrektywa o delegowaniu pracowników w ogóle nie była stosowana w międzynarodowym transporcie drogowym. Zwiększało to konkurencyjność przewoźników z krajów o niższych wynagrodzeniach, ponieważ kierowcy

5 Reforma przepisów dotyczących unijnego sektora transportu drogowego. Pakiet obejmuje rozporządzenie regulujące dostęp do rynku przewozów drogowych oraz do zawodu przewoźnika towarów lub przewoźnika drogowego osób, rozporządzenie o maksymalnym czasie pracy i minimalnym czasie odpoczynku kierowców oraz określaniu położenia za pomocą tachografów, a także dyrektywę zmieniającą wymogi w zakresie egzekwowania przepisów oraz ustanawiającą zasady delegowania kierowców.

6 Natomiast w sytuacji międzynarodowych przewozów tranzytowych oraz międzynarodowych przewozów dwustronnych nie mamy do czynienia z delegowaniem kierowcy.

byli wynagradzani za przewozy na rynku unijnym na podstawie przepisów kraju pochodzenia przewoźnika. Dyrektywa zobowiązuje przewoźników do zgłoszenia delegowania właściwym organom państw członkowskich, do których delegują kierowców, jednocześnie wskazując na konieczność uproszczenia tego procesu. W tym celu KE powinna opracować wielojęzyczny publiczny interfejs połączony z systemem IMI, do którego przewoźnicy mieliby dostęp i poprzez który mogliby składać i aktualizować informacje o delegowaniu, a także, w razie konieczności, składać inne stosowne dokumenty⁷. W dyrektywie podkreślono także, że przepisy i wymogi względem przedsiębiorstw transportowych powinny być jasne, łatwo dostępne, stabilne, rozsądne oraz powinny umożliwiać przeprowadzanie skutecznych kontroli. Z kolei nowe przepisy nie powinny wprowadzać zbędnych obciążeń administracyjnych oraz powinny należycie uwzględniać interesy małych i średnich firm.

W celu uproszczenia procedur związanych z uznawaniem kwalifikacji w odniesieniu do zawodów regulowanych wprowadzono też europejską legitymację zawodową. Niestety jest ona stosowana tylko do kilku zawodów: pielęgniarz/pielęgniarka odpowiedzialny(-a) za opiekę ogólną, farmaceuta, fizjoterapeuta, przewodnik górski oraz pośrednik w handlu nieruchomościami. Jest to dokument elektroniczny (certyfikat), wydawany za pośrednictwem systemu IMI osobie zamierzającej wykonywać zawód regulowany lub świadczyć usługi transgranicznie. Władze kraju pochodzenia pomagają przygotować wniosek, sprawdzają, czy jest prawidłowy i kompletny, oraz poświadczają autentyczność i ważność dokumentów złożonych przez wnioskodawcę, co zwalnia z konieczności załączania dokumentów w przypadku składania kolejnego wniosku. Jeżeli władze kraju przyjmującego, które odpowiadają za rozpatrzenie wniosku, nie podejmą ostatecznej decyzji w wyznaczonym terminie, to kwalifikacje zawodowe wnioskodawcy zostaną automatycznie uznane, co pozwala wygenerować zaświadczenie o wydaniu europejskiej legitymacji zawodowej.

Natomiast w 2021 r. KE wycofała propozycję dyrektywy w sprawie egzekwowania dyrektywy usługowej, przewidującą procedurę powiadamiania Komisji o krajowych przepisach w odniesieniu do usług na etapie projektu aktu prawnego, co miało jej dać szansę na zablokowanie wejścia w życie prawa niezgodnego z dyrektywą usługową. Ponadto KE zaniechała prac nad elektroniczną kartą usługową (tzw. e-kartą) i jednolitym paszportem usługowym, które miały przyczynić się do eliminacji barier regulacyjnych (dotyczących wejścia na rynek) i administracyjnych (odnoszących się do procedur biurowatycznych). Jednocześnie z powodu niechęci części krajów UE do szerszej liberalizacji rynku usług widoczna jest zmiana w podejściu do tego procesu: z horyzontalnego na rzecz liberalizacji wybranych sektorów, w tym usług sieciowych oraz w zakresie usług on-line.

⁷ Aby zmniejszyć obciążenia kierowców w zakresie zarządzania dokumentami, tylko część dokumentów powinna być dostępna w pojeździe w celu okazania podczas kontroli drogowej, natomiast reszta powinna być dostępna przez ten interfejs.

2. Metodologia i dane

Konkurencyjności, w przeciwieństwie do przewagi komparatywnej, nie zdefiniowano wystarczająco precyzyjnie we wczesnej literaturze ekonomicznej; mimo wielu prób określenia tego pojęcia pozostaje ono trochę niejednoznaczne (Siggel, 2006). Najbardziej spójną interpretacją konkurencyjności jest mikroekonomiczne pojęcie konkurencyjności kosztowej powiązane z przewagą komparatywną, identyfikowaną na podstawie produktywności. Różnice między tymi dwoma pojęciami polegają na tym, że konkurencyjność kosztowa uwzględnia różne zniekształcenia cenowe wartości produkcji i kosztów, podczas gdy przewaga komparatywna opiera się wyłącznie na produktywności czynników produkcji (Siggel, 2006). Jednym z najczęściej stosowanych wskaźników konkurencyjności w eksporcie danego produktu jest wskaźnik ujawnionej przewagi komparatywnej Balassy (*Revealed Comparative Advantage* – RCA). Choć powszechnie wskaźnik ten jest postrzegany jako miernik przewagi komparatywnej, to w rzeczywistości odzwierciedla on sukces eksportu danego kraju w porównaniu z normą światową. Taki sukces może wynikać z dotacji lub innych zniekształceń cen, a nie z wysokiej produktywności. Z tego powodu, jak zauważa Siggel (2006), wskaźnik RCA mierzy konkurencyjność, a nie przewagę komparatywną.

Oryginalny wskaźnik Balassy był stosowany w licznych badaniach. Szczegółowo przeanalizowano jego właściwości, w wyniku czego zidentyfikowano pewne wady tego wskaźnika. Pierwszą z nich jest asymetria, ponieważ przedział niekorzyści komparatywnej $[0, 1]$ ma górną granicę, która nie istnieje w przypadku przewagi komparatywnej $[1, +\infty]$. Przewaga i niekorzyść komparatywna są zatem mierzone w różny sposób, co wiąże się z nieodłącznym ryzykiem braku normalności w ich rozkładzie (Yu i in., 2009; Laursen, 2015). Drugą wadą jest to, że przypisuje on większe znaczenie wartościom większym niż 1 w porównaniu do obserwacji mniejszych niż 1, ponieważ zmiany w RCA większe niż 1 są liczbowo większe niż wartości mniejsze niż 1 (Laursen, 2015; Ceglowski, 2017). Trzecią wadą omawianego wskaźnika jest brak addytywności indeksu, czyli możliwości dodania dwóch lub więcej indeksów RCA z różnych krajów lub dla różnych produktów w danym kraju, aby ustalić wskaźnik RCA dla grupy krajów lub grupy produktów.

W odpowiedzi na krytykę oryginalnego indeksu Balassy pojawiło się kilka zmodyfikowanych indeksów RCA, które mają na celu przezwycięzenie jego różnych słabości. Niemniej nie da się udzielić jednoznacznej odpowiedzi na pytanie, który wskaźnik RCA jest teoretycznie najwłaściwszy, i nie ma a priori powodu, dla którego ten sam wskaźnik RCA miałby zapewniać najlepsze miary empiryczne dla różnych konfiguracji krajów, produktów lub okresów (Stellian, Danna-Buitrago, 2022).

W niniejszym badaniu zastosowano znormalizowany wskaźnik RCA (oznaczany jako NRCA), ponieważ pozwala on uniknąć wspomnianych powyżej słabości (Yu i in., 2009; Ceglowski, 2017; Stellian, Danna-Buitrago, 2022). Co więcej, suma

i średnie wartości wyników NRCA dla danego produktu lub kraju są zarówno stabilne, jak i równe zero, co jest właściwością umożliwiającą porównania między sektorami, krajami oraz w czasie (Yu i in., 2009). To, iż wyniki sumują się do zera dla danej branży lub kraju, oznacza, że jeśli w danym kraju wartość wskaźnika NRCA dla jednego produktu rośnie w jakimś okresie, to musi spadać dla innego produktu w tym samym okresie. Wzrost indeksu NRCA dla danego produktu w jednym kraju musi również wskazywać na spadek NRCA dla tego samego produktu w innym kraju. Wartości wskaźnika NRCA dla eksportu produktu j z kraju i oblicza się na podstawie następującego wzoru:

$$NRCA_{ij} = \frac{X_{ij}}{X_w} - \frac{X_{wj}X_i}{X_wX_w} \quad (1)$$

Indeks mierzy odchylenia w eksporcie produktu j z kraju i (X_{ij}) od punktu neutralnego pod względem przewagi komparatywnej. Punkt neutralny definiowany jest przez to, jaki byłby udział danego kraju w światowym eksporcie produktu j , gdyby równał się udziałowi tego kraju w światowym eksporcie ($X_{wj}X_i/X_w$). Odchylenia są następnie normalizowane przez całkowity światowy eksport (X_w). Wskaźnik NRCA przyjmuje wartość dodatnią, gdy rzeczywisty eksport przekracza punkt neutralny dla przewagi komparatywnej i wskazuje na istnienie przewagi komparatywnej; wartość ujemna oznacza względną niekorzyść. Ponieważ formuła NRCA daje bardzo małe liczby w zakresie od $-1/4$ do $+1/4$, wszystkie obliczone wartości zostały pomnożone przez 10 000 (Yu i in., 2009).

Wadą wskaźnika NRCA jest nieuwzględnienie importu. Jeśli kraj i jest w stanie wyprodukować produkt j z wyższą wydajnością niż inne kraje, to może sprzedawać go po niższej cenie, co ma pozytywny wpływ na jego eksport. Nie oznacza to jednak, że kraj i w ogóle nie importuje produktu j , ponieważ inne kraje mogą oferować zróżnicowane wersje j , które kraj i może chcieć nabyć nawet po wyższej cenie. Kraj mający przewagę komparatywną w eksporcie produktu j może nawet okazać się jego importerem netto. Dopiero jednoczesne uwzględnienie eksportu i importu pozwala zatem na pełniejszą interpretację przewag komparatywnych (Vollrath, 1991). W niniejszym badaniu wykorzystano miarę przewagi komparatywnej związaną z wkładem netto danego kraju w handel światowy, zdefiniowaną jako stosunek bilansu handlowego w danym sektorze do całkowitego handlu w tym sektorze, tj. wskaźnik bilansu handlowego (*Trade Balance Index* – TBI) (Lafay, 1992):

$$TBI_{ij} = \frac{X_{ij} - M_{ij}}{X_{ij} + M_{ij}}, \quad (2)$$

gdzie i oznacza kraj, j produkt usługowy, X eksport, a M import. TBI przyjmuje wartości od 1 do -1 . Jeżeli kraj i notuje dodatnie saldo w wymianie handlowej

produktem j ($TBI_{ij} > 0$), to zakłada się, że ma specjalizację eksportową w tym obszarze. Deficyt handlowy w wymianie produktem j wskazuje na brak specjalizacji eksportowej w tym obszarze. Wskaźnik przyjmuje wartość zero, jeśli $X_{ij} + M_{ij} = 0$ co oznacza brak wymiany handlowej w tym obszarze.

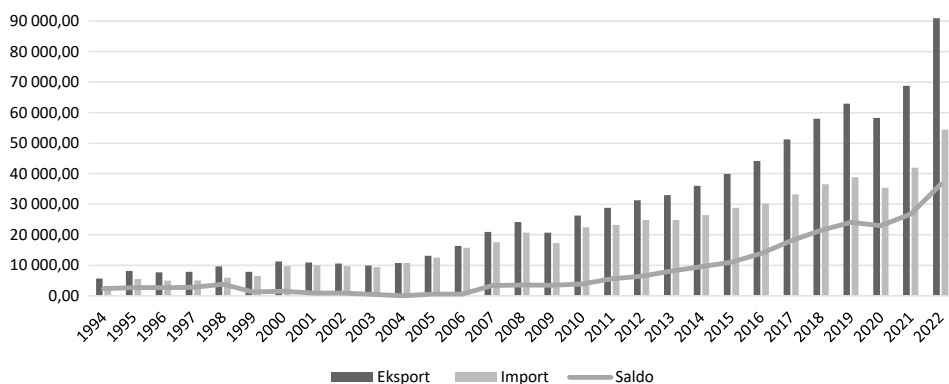
Stosując jednocześnie wskaźniki $NRCA_{ij}$ i TBI_{ij} , można opracować specjalną macierz, która pozwala pogrupować kategorie usług z bilansu płatniczego w cztery grupy charakteryzujące się różnym stopniem konkurencyjności. Macierz ta służy do mapowania produktów i wykazania, czy dany kraj ma przewagę komparatywną w eksporcie danego produktu oraz czy jest jego eksporterem netto, czy importerem netto. W ten sposób można zidentyfikować „wiodące produkty eksportowe”, co jest szczególnie ważne dla krajów rozwijających się lub doganiających (Widodo, 2009).

Znaczenie „wiodących produktów eksportowanych” można rozpatrywać z dwóch punktów widzenia, tj. interesu krajowego i konkurencji międzynarodowej. W perspektywie interesu krajowego wiodące produkty eksportowe to te, które mogą wygenerować znaczną ilość walut obcych dla gospodarki krajowej, przyczyniając się tym samym do wzrostu produkcji. W tym kontekście im większy udział danego produktu w krajowym eksporcie, tym większy jego wkład we wzrost gospodarczy. Z punktu widzenia konkurencji międzynarodowej wiodącymi produktami eksportowanymi są produkty mające dużą przewagę komparatywną na rynku międzynarodowym. Dany produkt eksportowy staje się wiodącym produktem eksportowym, jeśli jego udział w całości eksportu światowego jest dominujący (Widodo, 2009; Cieślík, 2017).

Wartości wskaźników NRCA i TBI obliczono na podstawie danych z Eurostatu odnoszących się do międzynarodowego handlu usługami. Wybór bazy Eurostatu podyktowany był dostępnością danych dla wąskich kategorii usługowych oraz oddzielnie dla wymiany z krajami UE i spoza niej. Wartości wskaźników obliczono dla okresu 2004–2022. W 2010 r. nastąpiła zmiana sposobu klasyfikacji usług w bilansie płatniczym (BPM6) i dlatego konieczne było skorzystanie z dwóch źródeł danych z bazy Eurostatu: (1) *International trade in services – historical data (2004–2013)*, gdzie UE definiowana jest jako obejmująca 27 krajów, które należały do Unii w latach 2007–2013, czyli obecne kraje członkowskie bez Chorwacji i z Wielką Brytanią, oraz (2) *International trade in services (since 2010)* (BPM6), gdzie UE też jest definiowana jako obejmująca 27 krajów, ale tych, które należą do Unii od 2020 r. (czyli z Chorwacją i bez Wielkiej Brytanii). Dla okresu od 2010 r. możliwy był również wybór bazy danych, w której UE definiowana jest jako obejmująca 28 krajów (z Chorwacją i Wielką Brytanią), ale w tej bazie dane dostępne są tylko do 2020 r. W związku ze zmianą sposobu klasyfikacji usług w bilansie płatniczym oraz ze zmianą sposobu definiowania UE dane dla okresu 2004–2009 nie są w pełni porównywalne z danymi dla lat 2010–2022.

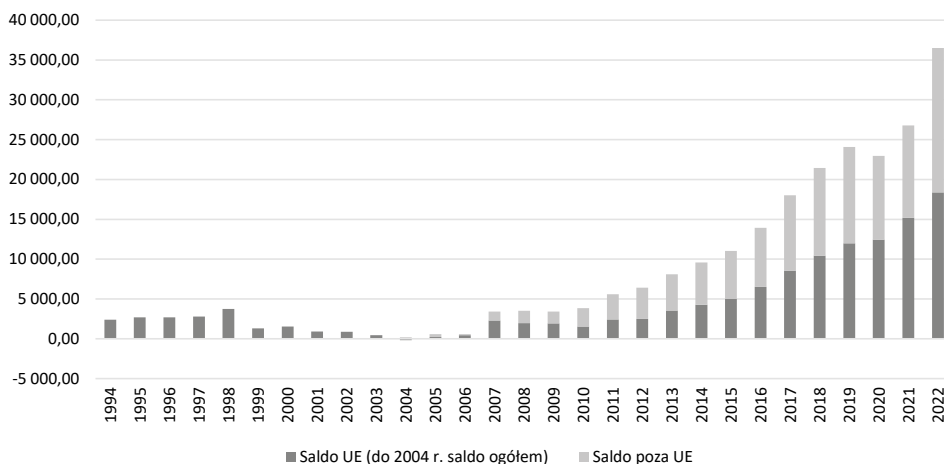
3. Wymiana usługowa Polski na tle krajów Unii Europejskiej

Na początku prezentacji wyników analizy wymiany usługowej Polski przedstawiono wielkości eksportu i importu usług oraz saldo tej wymiany w latach 1994–2022, czyli od momentu wejścia w życie Układu Stowarzyszeniowego między Polską a UE. Jak wynika z danych przedstawionych na wykresie 1, przez cały analizowany okres miał miejsce wzrost eksportu usług z Polski. Jednakże do momentu akcesji Polski do Unii w 2004 r. okresy wzrostu przeplatały się z okresami spadków. Natomiast od 2004 r. widoczny jest stały trend wzrostowy, a spadki wystąpiły jedynie w latach 2009 i 2020, kiedy miały miejsce globalne kryzysy gospodarcze. W całym analizowanym okresie eksport usług z Polski wzrósł 16-krotnie, przy czym średnioroczna stopa wzrostu eksportu usług do 2004 r. była dwa razy niższa niż od 2004 r. (odpowiednio 6,4 i 12,6% – wykres 3). Import usług do Polski odnotował w tym czasie jeszcze silniejszy, bo aż 17-krotny wzrost. Jednak tutaj sytuacja była odwrotna, ponieważ średnioroczna stopa wzrostu importu usług do 2004 r. była wyższa niż od 2004 r. (odpowiednio 12,6 i 9,4%). W rezultacie w latach 1994–2004 stopa wzrostu importu usług była dwukrotnie wyższa niż eksportu usług, a po akcesji do UE import usług wzrastał wolniej niż eksport usług.



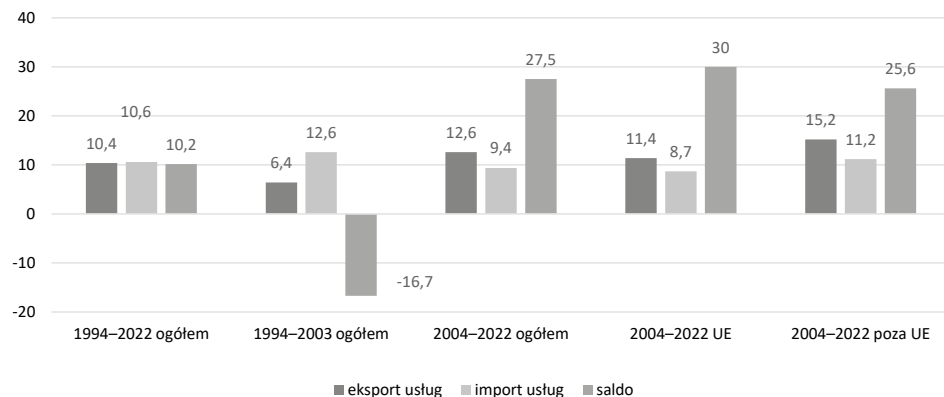
Wykres 1. Wymiana usługowa w Polsce w latach 1994–2022, w mln euro

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).



Wykres 2. Wielkość salda w wymianie usługowej Polski ogółem (lata 1994–2003) oraz w wymianie usługowej Polski z krajami UE i krajami spoza niej (lata 2004–2022), w mln euro

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).



Wykres 3. Średnioroczne stopy wzrostu eksportu, importu i salda wymiany usługowej w Polsce – ogółem (w całym okresie stowarzyszenia z UE i członkostwa w Unii – lata 1994–2022, w okresie stowarzyszenia z UE – lata 1994–2003 i w okresie członkostwa w Unii – lata 2004–2022) oraz w wymianie z krajami UE i z krajami spoza niej (w okresie członkostwa w Unii – lata 2004–2022), w %

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

Dane przedstawione w tabeli 1 pozwalają porównać wielkość eksportu usług, udział w eksporcie UE, dynamikę wzrostu eksportu oraz saldo wymiany usługowej w 2004 i 2022 r. w Polsce na tle innych krajów Unii. W analizie uwzględniono obecne kraje UE oraz Wielką Brytanię, aby zapewnić porównywalność danych w roku początkowym i końcowym. W latach 2004–2022 eksport usług z Polski wzrósł

8,5-krotnie. W rezultacie Polska zwiększyła swój udział w eksporcie usług UE-28 z 1,2 do 2,9%, awansując z szesnastego na dwunaste miejsce pod względem wielkości eksportu usług. W 2004 r. Polska notowała najwyższą wartość eksportu usług wśród krajów przyjętych do Unii w 2004 r. lub później, ale w porównaniu z krajami „starej UE” (członkowie przed 2004 r.) była to wartość najniższa. W 2022 r. Polska zdołała wyprzedzić cztery kraje „starej UE”, tj. Austrię, Grecję, Portugalię i Finlandię. Jeśli jednak weźmiemy pod uwagę wartość eksportu usług w przeliczeniu na jednego mieszkańca, to Polska zajmuje końcowe miejsca w UE-28 (27 w 2004 r. – wyższe tylko od Rumunii, i 24 w 2022 r. – wyższe od Słowacji, Włoch, Rumunii i Bułgarii).

W analizowanym okresie dynamika wzrostu eksportu usług w Polsce należała do najwyższych w UE, choć wzrost ten był mniej spektakularny niż na Malcie i w Rumunii. W Polsce na uwagę zasługuje przede wszystkim, wspomniana już wcześniej, nadwyżka w wymianie usługowej, która zwiększyła się z 7,7 mln EUR w 2004 r. do 36,5 mld EUR w 2022 r. W roku 2004 nadwyżka ta w Polsce była najniższa w grupie 25 krajów UE z dodatnim saldem, natomiast w 2022 r. Polska osiągnęła czwartą najwyższą wartość nadwyżki w Unii (niższą jedynie od Wielkiej Brytanii, niebędącej wówczas już członkiem UE, oraz Hiszpanii i Francji).

Przez cały analizowany okres Polska notowała nadwyżkę w wymianie usługowej (wykresy 1 i 2), ale w latach 1999–2004 z tendencją spadkową (spadek o 16,7% średniorocznie w okresie przed akcesją Polski do UE – wykres 3). Spadek ten był efektem prawie czterokrotnego wzrostu deficytu handlowego w wymianie usługami określanymi w bilansie płatniczym jako „pozostałe usługi”. Zostało to spowodowane przede wszystkim pojawieniem się wysokiego deficytu w wymianie usługami komunikacyjnymi i ubezpieczeniowymi (w mniejszym stopniu budowlanymi) oraz wzrostem deficytu dla pozycji „honoraria i opłaty licencyjne”, a ponadto w wymianie usługami komunikacyjnymi i informacyjnymi oraz pozostałymi biznesowymi (w przypadku ostatniej kategorii wzrost deficytu nastąpił już od 1998 r.).

W roku, w którym Polska przystąpiła do jednolitego rynku usług, nadwyżka w wymianie usługowej osiągnęła najniższą wartość 7,7 mln EUR (przy 2,4 mld EUR w 1994 r. i 3,8 mld EUR w 1998 r.). Wynik ten był związany z ujemnym saldem w wymianie usługowej z krajami UE, przy czym był to jedyny rok w okresie członkostwa w Unii, kiedy Polska doświadczyła ujemnego salda w handlu usługami. W kolejnych latach nadwyżka w wymianie usługowej w Polsce systematycznie wzrastała, przy niewielkich spadkach jedynie w 2009 i 2020 r., osiągając 36,5 mld EUR w roku 2022. Najsilniejsze roczne wzrosty miały miejsce w pierwszych latach po akcesji Polski do UE (w 2005 i 2007 r.), a średnioroczna stopa wzrostu w całym okresie członkostwa Polski w Unii osiągnęła 27,5%.

Tabela 1. Eksport usług w Polsce na tle krajów UE – wielkość, udział w eksporcie UE-28 oraz saldo w roku 2004 i 2022 (kolejność krajów według miejsca w eksporcie usług w 2022 r.)

Kraj	Eksport usług				Zmiana	Saldo w mln EUR		
	Mln EUR	Udział w %	Mln EUR	Udział w %		2022–2004	2004	2022
CC	2022	2022	2004	2004	2022–2004	2004	2022	
GB	470895,2 (1/11 ^a)	15,1	159106,2 (1/10 ^a)	18,0	296,0	38447,8 (1 ^b)	168927,6 (1 ^b)	
DE	407281,0 (2/16)	13,3	118302,0 (2/17)	13,4	344,3	-41136,0 (28)	-26979,0 (28)	
IE	339623,0 (3/2)	10,9	42424,0 (7/2)	4,8	800,5	-10201,0 (27)	-234,0 (23)	
FR	326908,0 (4/17)	10,5	92422,0 (3/16)	10,5	353,7	12174,0 (4)	52025,0 (3)	
NL	281623,2 (5/6)	9,0	68262,3 (5/5)	7,7	412,6	4165,1 (9)	27190,8 (7)	
ES	157970,0 (6/21)	5,1	69355,0 (4/15)	7,9	227,8	21753,0 (2)	75501,0 (2)	
LU	137495,0 (7/1)	4,4	27312,0 (12/1)	3,1	503,4	10468,2 (5)	28879,0 (6)	
BE	130586,0 (8/7)	4,2	42396,0 (8/6)	4,8	308,0	2921,0 (11)	-1343,0 (24)	
DK	125401,8 (9/5)	4,0	29423,8 (11/4)	3,3	426,2	2667,1 (13)	30342,5 (5)	
IT	121821,7 (10/26)	3,9	68193,0 (6/19)	7,7	178,6	1193,0 (14)	-11589,6 (27)	
SE	91130,4 (11/9)	2,9	31335,7 (9/8)	3,6	290,8	4718,3 (7)	-3126,1 (25)	
PL	90949,7 (12/24)	2,9	10765,2 (16/27)	1,2	844,8	7,7 (25)	36509,0 (4)	
AT	79146,0 (13/8)	2,5	30516,0 (10/7)	3,5	259,4	7974,0 (6)	8283,0 (12)	
GR	47762,0 (14/18)	1,5	26741,1 (13/11)	3,0	178,6	15464,5 (3)	19391,3 (9)	
PT	44647,0 (15/19)	1,4	11815,6 (15/20)	1,3	377,9	4050,8 (10)	21753,0 (8)	
RO	36931,4 (16/27)	1,2	2903,0 (23/28)	0,3	1272,2	-213,0 (26)	13070,3 (11)	
FI	33122,0 (17/13)	1,1	12211,9 (14/12)	1,4	271,2	489,6 (21)	-6061,0 (26)	
CZ	31972,9 (18/22)	1,0	7747,8 (18/22)	0,9	412,7	519,4 (19)	3659,1 (18)	

HU	29356,0 (19/23)	0,9	8665,2 (17/21)	1,0	338,8	485,2 (23)	8062,8 (13)
MT	28115,1 (20/3)	0,9	1349,9 (28/9)	0,2	2082,8	511,6 (20)	4090,2 (17)
CY	21817,2 (21/4)	0,7	5027,2 (20/3)	0,6	434,0	2903,0 (12)	6061,4 (14)
HR	19701,0 (22/15)	0,6	7565,7 (19/13)	0,9	260,4	4701,3 (8)	13931,0 (10)
LT	17408,3 (23/12)	0,6	1968,7 (26/24)	0,2	884,3	655,4 (18)	5989,7 (15)
BG	12223,2 (24/28)	0,4	3266,3 (21/26)	0,4	374,2	657,1 (17)	5250,4 (16)
SK	12017,2 (25/25)	0,4	3002,2 (22/25)	0,3	400,3	215,6 (24)	402,1 (22)
SI	11133,4 (26/14)	0,4	2781,5 (24/18)	0,3	400,3	687,2 (16)	3482,2 (19)
EE	10748,3 (27/10)	0,3	2293,7 (25/14)	0,3	468,6	890,7 (15)	2381,3 (20)
LV	7241,0 (28/20)	0,2	1444,7 (27/23)	0,2	501,2	488,6 (22)	2332,0 (21)

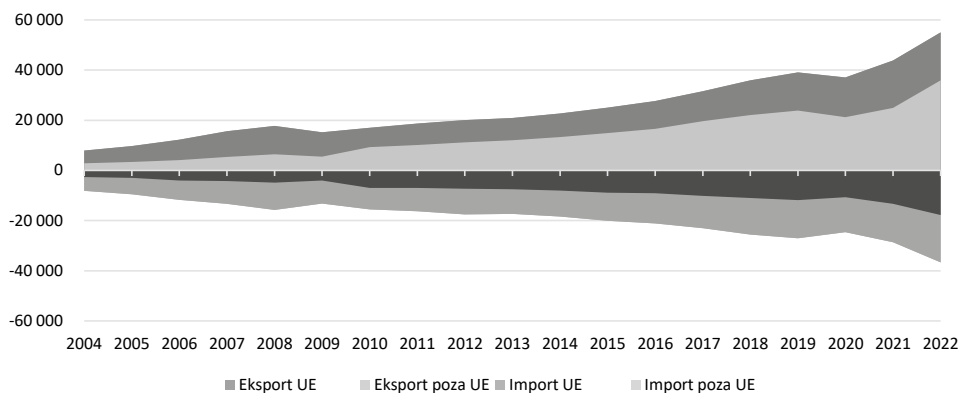
^a Pierwsza liczba w nawiasie pokazuje miejsce w rankingu według wielkości eksportu usług, a druga liczba w nawiasie pokazuje miejsce w rankingu według wielkości eksportu usług *per capita*.

^b Miejsce w rankingu według wielkości salda wymiany handlowej.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

Dane odnośnie do wymiany między Polską a krajami UE i spoza niej dostępne są od 2004 r. W 2004 r. kraje Unii były kluczowym odbiorcą usług z Polski, ponieważ ich udział w polskim eksporcie usług wynosił aż 73,7% (tabela 1 w załączniku 2 i wykres 4). W dwóch pierwszych latach po akcesji udział krajów UE w polskim eksporcie usług wzrósł tylko nieznacznie (o 1 p.p.), a już w kolejnym roku powrócił do poziomu wyjściowego. Natomiast w 2010 r. miał miejsce duży spadek udziału krajów Unii w polskim eksporcie usług – do 64,8%. Do końca analizowanego okresu oscylował on już w granicach 62–64%, a w ostatnim roku spadł o 3,2 p.p., do najniższego poziomu 60,5%. Można domniemywać, że w okresie globalnego kryzysu finansowego, który silnie dotknął wiele krajów UE, polskie firmy usługowe były w stanie znaleźć nowych odbiorców dla swoich usług na rynkach krajów trzecich. W 2010 r. eksport usług z Polski do krajów trzecich wzrósł o 68%, a z uwagi na wielkość eksportu do poszczególnych krajów największe znaczenie miały wzrosty w wymianie usługowej z takimi krajami, jak: USA, Szwajcaria, Ukraina, Korea Południowa, Białoruś, Indie, Singapur, Izrael i Australia.

Podobne zmiany jak w eksporcie usług do UE widoczne są również w imporcie usług z Unii (wykres 4) – w 2004 r. udział UE wynosił tu 75,5%, następnie spadł z 76,6% w 2009 r. do 69% w 2010 r., w kolejnych latach kształtował się na poziomie ok. 70%, notując spadki w dwóch ostatnich latach (do 67,3% w 2022 r.). Procentowe udziały eksportu usług z Polski do krajów UE oraz do krajów spoza niej dla poszczególnych kategorii usług w latach 2004, 2010 i 2022 przedstawiono w tabeli 1 w załączniku 2.



Wykres 4. Wielkość eksportu usług (ze znakiem +) i importu usług (ze znakiem -) z Polski do UE i poza nią w latach 2004–2022, w mln euro – wszystkie wartości zaczynają się od 0

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

W rezultacie średnioroczne stopy wzrostu eksportu i importu usług obliczone dla całego okresu członkostwa Polski w UE były wyższe w wymianie z krajami spoza niej niż z krajami Unii (wykres 3). Nadwyżka handlowa również na ogół notowała wyższą wartość w wymianie z krajami spoza UE niż z Unii, a odwrotna sytuacja miała miejsce w latach 2006–2009 oraz od 2020 r. (wykres 2). Inaczej sytuacja wyglądała w przypadku średniorocznej stopy wzrostu nadwyżki w wymianie usługowej, która osiągnęła wyższą wartość w wymianie z krajami UE (30%) niż w wymianie z krajami spoza niej (25,6%). Stopa ta została obliczona dla okresu 2005–2022 z uwagi na ujemną wartość salda w wymianie usługowej z krajami Unii w 2004 r. Jej wyższa wartość w wymianie z krajami UE wynika z faktu, iż w 2005 r. nadwyżka handlowa w wymianie usługowej z tymi krajami była jeszcze wciąż relatywnie niska (z uwagi na ujemną wartość salda rok wcześniej), a z kolei w 2022 r. notowała wyższą wartość niż w wymianie z krajami spoza UE. Ogólnie w pierwszych latach członkostwa widoczna jest znaczna poprawa salda wymiany usługowej z krajami Unii, choć po wybuchu globalnego kryzysu finansowego doświadczyło ono krótkotrwałej tendencji spadkowej. W kolejnych latach wzrosty nie były już tak silne jak bezpośrednio po akcesji, ale od 2020 r. utrzymuje się wyższa nadwyżka handlowa w wymianie z krajami UE niż spoza niej.

Głównym partnerem handlowym Polski w wymianie usługowej przez cały analizowany okres były Niemcy. Polska osiągała również najwyższe dodatnie saldo w wymianie z tym krajem, które odnotowało 6,5-krotny wzrost w okresie członkostwa w UE. W tym samym okresie eksport usług z Polski do Niemiec wzrósł 4,5-krotnie. Na kolejnych miejscach znalazły się Wielka Brytania i Niemcy, przy czym wartości eksportu usług do tych krajów, podobnie jak salda wymiany usługowej, były już ok. 3-5 razy niższe niż w przypadku Niemiec. Należy jednak podkreślić, że eksport usług z Polski do Niemiec wzrósł 15-krotnie, a do Wielkiej Brytanii 10-krotnie w okresie członkostwa w UE. Ponadto po kilku pierwszych latach obecności Polski w Unii, kiedy salda w wymianie usługowej z tymi krajami były ujemne, sytuacja uległa odwróceniu przy silnej tendencji wzrostowej – dodatnie saldo w wymianie usługowej z Niemcami wzrosło z 96 mln EUR w 2009 r. do 3 mld EUR w 2022 r., a w wymianie z Wielką Brytanią z 6 mln EUR w 2010 r. do 2 mld EUR w 2022 r. Wśród krajów spoza UE najważniejszymi odbiorcami usług z Polski były: USA, Szwajcaria i Ukraina, a w 2022 r. do grupy tej dołączyła Wielka Brytania. Należy jednak zauważyć, że w 2022 r. eksport usług z Polski do USA był ponad dwukrotnie niższy niż do Niemiec, a do Szwajcarii i Ukrainy na podobnym poziomie jak do Niemiec i Wielkiej Brytanii. W wymianie usługowej z Ukrainą saldo wyniosło 5,6 mld EUR, z USA – 5 mld EUR, a ze Szwajcarią – 4 mld EUR.

4. Konkurencyjność i specjalizacja w polskim eksporcie usług

Jak wyjaśniono w punkcie 3, konkurencyjność w eksporcie usług z Polski jest mierzona za pomocą wskaźnika NRCA, natomiast specjalizacja eksportowa w wymianie usługowej Polski – za pomocą wskaźnika TBI. Wskaźniki te obliczono dla okresu członkostwa Polski w Unii, czyli w latach 2004–2022, oddzielnie dla wymiany usługowej między Polską a krajami UE oraz krajami spoza niej w odniesieniu do kategorii usług wyszczególnionych w bazach danych Eurostatu. Wartości obydwu wskaźników przedstawiono w tabelach 1 i 2 w załączniku 3. W tabelach i na wykresach poszczególne kategorie usług oznaczane są za pomocą kodów (BPM6), które zostały opisane w załączniku 1.

Jeśli chodzi o wpływ akcesji Polski do UE na konkurencyjność w eksporcie usług na rynek unijny, to usługi frachtowe w transporcie drogowym były jedyną kategorią, która doświadczyła tu znacznej poprawy. W pierwszych dwóch latach członkostwa w Unii wartość wskaźnika NRCA dla tej kategorii uległa podwojeniu, a w kolejnych latach utrzymywała się stała tendencja wzrostowa (z wyjątkiem lat 2008–2009). Silniejszy wzrost miał tu miejsce również w 2011 r., ale nie można mówić o pozytywnym wpływie dyrektywy usługowej, ponieważ usługi transportowe są wyłączone z tej dyrektywy. Wartość wskaźnika TBI też wykazywała stałą tendencję wzrostową, a najsilniejsze wzrosty miały miejsce w latach 2005 i 2010. Co ciekawe, wejście w życie niekorzystnej dla polskich przewoźników dyrektywy dotyczącej delegowania kierowców nie zahamowało wzrostu wskaźnika NRCA, a wskaźnik TBI utrzymał się na niezmiennym poziomie. Okres pandemii przyczynił się jeszcze do wzmocnienia konkurencyjności polskich przewoźników na rynku unijnym – wskaźnik NRCA wzrósł z 55,9 w 2019 r. do 64,6 w 2020 r., utrzymując wzrost w kolejnych latach. Jedynie wartość wskaźnika TBI nieznacznie spadła w ostatnich trzech latach. Najważniejszymi odbiorcami tych usług są Niemcy (38% eksportu w 2022 r.), a kolejne miejsca zajmują Niderlandy, Francja i Litwa (największy wzrost eksportu i nadwyżki handlowej), Włochy, Austria, Szwecja i Dania. Taka sama kolejność występuje w przypadku nadwyżki handlowej w tym obszarze.

Wzrosty wartości wskaźnika NRCA po akcesji Polski do UE widoczne są jeszcze w następujących kategoriach usług: budowlane; pomocnicze ubezpieczeniowe (niewielka przewaga); reklamowe, badanie rynku i sondaże opinii publicznej (znaczny wzrost przewagi do 2010 r., a potem stopniowy spadek); architektoniczne, inżynieryjne, naukowe i pozostałe techniczne (przewaga do 2010 i ponownie od 2018 r.) oraz utylizacja odpadów i usuwanie zanieczyszczeń, rolnicze i wydobywcze (spadek przewagi od 2011, a od 2020 r. jej brak).

Jeśli chodzi natomiast o wpływ wejścia w życie dyrektywy usługowej na konkurencyjność polskiego eksportu usług na rynku unijnym, to znaczny i trwały wzrost wartości wskaźnika NRCA po 2010 r. widoczny jest jedynie w przypadku

innych wspierających i pomocniczych usług transportowych, które są wyłączone z dyrektywy usługowej. Wśród kategorii, dla których dane dostępne są od 2010 r., usługi uszlachetniania utrzymywały przewagę komparatywną na dość wysokim poziomie przez cały analizowany okres, a usługi w zakresie napraw i konserwacji oraz rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego doświadczyły stałego wzrostu tej przewagi. Wzrost konkurencyjności widoczny jest jeszcze w eksporcie usług inżynierskich, dla których dane dostępne są od 2013 r. Z kolei niewielka przewaga komparatywna w eksporcie usług frachtowych w transporcie kolejowym oraz przewozów pasażerskich transportem drogowym wykazywała tendencję malejącą, a przewaga w eksporcie usług badawczo-rozwojowych innych niż prace prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy, mimo pewnych wahań, utrzymała się na niezmiennym poziomie.

Akcesja Polski do UE nie miała wpływu na wartości wskaźnika TBI. Jedyne w przypadku usług badawczo-rozwojowych oraz prawnych tendencja wzrostowa widoczna w pierwszych latach członkostwa okazała się trwała, choć zdarzały się pojedyncze lata spadkowe. Dla kilku kategorii usług biznesowych, tj. usług badawczo-rozwojowych; prawnych oraz rachunkowych, księgowych, audytorskich i doradztwa podatkowego, widoczne są wzrosty wartości tego wskaźnika od 2010 r., co mogło mieć związek z wejściem w życie dyrektywy usługowej. Wśród kategorii, które notowały stały wzrost wartości wskaźnika TBI (lub z dominującym trendem wzrostowym), wymienić należy jeszcze: usługi badawczo-rozwojowe standardowe i dostosowane do potrzeb klienta, przewozy pasażerów transportem lotniczym oraz usługi budowlane. Z kolei usługi uszlachetniania, przewozy frachtowe transportem kolejowym, usługi komputerowe inne niż w zakresie oprogramowania oraz usługi badawczo-rozwojowe inne niż prace prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy charakteryzowały się stabilnością dodatniej wartości wskaźnika TBI, a usługi uszlachetniania dodatkowo najwyższą wartością tego wskaźnika. Natomiast przewozy pasażerów transportem drogowym, podróże prywatne w celach zdrowotnych oraz utylizacja odpadów i usuwanie zanieczyszczeń, usługi rolnicze i wydobywcze notowały dość wysokie wartości wskaźnika TBI, ale przy tendencji spadkowej.

Jeśli chodzi o wymianę z krajami spoza UE, to akcesja Polski do Unii nie wpłynęła negatywnie na kształtowanie się przewagi komparatywnej w eksporcie usług na rynki krajów trzecich. Jedyne w przypadku trzech kategorii usług transportowych (transport lotniczy pasażerski oraz usługi frachtowe i inne w transporcie kolejowym) miał miejsce spadek wartości wskaźnika NRCA, choć nie nastąpiło to bezpośrednio po akcesji. Ostatecznie Polska utraciła przewagę komparatywną w tych obszarach, ale miało to miejsce dopiero w 2010 r. Z kolei utrata specjalizacji eksportowej widoczna jest dla dwóch kategorii usług transportowych (inny transport morski – bardzo mała przewaga w dwóch pierwszych latach członkostwa – i usługi frachtowe w transporcie lotniczym) oraz dwóch kategorii usług informacyjnych (telekomunikacyjnych i agencji prasowych). W przypadku obydwu kategorii usług

informacyjnych specjalizacja eksportowa powróciła od 2010 r. Natomiast spadek wartości wskaźnika TBI po przystąpieniu Polski do UE zauważyć można w wymianie usług pocztowych i kurierskich, pomocniczych usług ubezpieczeniowych oraz podróży biznesowych. W przypadku ostatniej kategorii od 2008 r. dominowała tendencja wzrostowa. W wymianie z krajami trzecimi ważny jest też rok 2010, kiedy to miał miejsce, wspomniany już wcześniej, znaczny wzrost eksportu usług do krajów trzecich. Usługi, które wówczas poprawiły swoją konkurencyjność, to przede wszystkim inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe oraz usługi biznesowe. W przypadku całej kategorii usług biznesowych poprawa była krótkotrwała, a z uwagi na fakt, że dla większości usług biznesowych dane dostępne są od roku 2010 lub 2013, nie można ocenić, które z tych usług poprawiły swoją konkurencyjność od 2010 r.

Na podstawie wartości wskaźników NRCA i TBI można wskazać cztery grupy produktów w polskim eksporcie usług: A, B, C and D (tabela 2). Grupa A składa się z usług, w eksporcie których Polska ma zarówno przewagę komparatywną, jak i specjalizację eksportową; grupa B obejmuje usługi, w eksporcie których Polska ma przewagę komparatywną, ale nie ma specjalizacji eksportowej; grupa C składa się z usług, w eksporcie których Polska ma specjalizację eksportową, ale nie ma przewagi komparatywnej; grupa D obejmuje usługi, w eksporcie których Polska nie ma ani przewagi komparatywnej, ani specjalizacji eksportowej. Mapowanie produktów eksportowych zostało przeprowadzone na podstawie dominującego trendu odnośnie do przewagi komparatywnej i specjalizacji eksportowej w poszczególnych kategoriach usług, w szczególności w ostatnich latach.

W przypadku mapowania produktów kluczowa jest grupa A obejmująca usługi, w eksporcie których Polska ma przewagę komparatywną i jest eksporterem netto. Zauważyć można, że na ogół te same usługi należą do tej grupy w przypadku wymiany zarówno z krajami UE, jak i spoza niej. Są to następujące kategorie usług: usługi uszlachetniania (SA); usługi w zakresie napraw i konserwacji (SB); transport drogowy pasażerski (SC3C1); usługi frachtowe w transporcie drogowym (SC3C2); inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe (SC3G); usługi budowlane (SE); pomocnicze usługi ubezpieczeniowe (SF3); usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego (SJ212); reklama, badanie rynku i sondaże opinii publicznej (SJ22); usługi architektoniczne (SJ311) i usługi inżynierskie (SJ312). Dwie kategorie, tj.: usługi frachtowe w transporcie kolejowym (SC3B2) oraz usługi badawczo-rozwojowe inne niż prace prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy (SJ12), należą do grupy A tylko w wymianie z krajami UE. W przypadku wymiany z krajami nienależącymi do Unii grupa A jest bardziej liczna i obejmuje jeszcze następujące kategorie: inne usługi transportowe (SC3C3); podróże biznesowe (SDA) i prywatne (SDB); usługi komputerowe (SI2) oraz usługi informacyjne inne niż agencji prasowych (SI32); usługi prawne (SJ211); usługi w zakresie doradztwa biznesowego, doradztwa w zakresie zarządzania oraz

public relations (SJ213) i usługi zdrowotne (SK21) w ramach kategorii usługi kulturalne, rekreacyjne i świadczone dla ludności. Uwzględnienie udziałów poszczególnych usług z grupy A w polskim eksporcie usług (tabela 1 w załączniku 1 oraz wykresy 5 i 6) pozwoli zidentyfikować „wiodące usługi eksportowe”. Taka analiza prowadzona jest w kolejnych punktach, oddzielnie w odniesieniu do wymiany z krajami UE i spoza niej.

Grupa C również zasługuje na uwagę, ponieważ znajdują się tutaj usługi z dodatnim saldem wymiany handlowej, co może być punktem wyjścia do zdobycia przewagi komparatywnej w przyszłości. Nie jest to liczna grupa w wymianie usługowej Polski. W wymianie z krajami UE mieszczą się tutaj następujące kategorie: przewozy pasażerów w transporcie morskim (SC11) i lotniczym (SC21); usługi frachtowe w transporcie lotniczym (SC22 – od 2020 r.); przewozy pasażerów w transporcie kolejowym (SC3B1 – do 2019 r.) oraz inne usługi w transporcie kolejowym (SC3B3 – nie przez cały czas), a ponadto usługi komputerowe (SI2) oraz prace B&R prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy (SJ11). Na uwagę zasługują tu usługi komputerowe, które odpowiadały za 9,4% eksportu usług z Polski do krajów Unii w 2022 r. W wymianie z krajami spoza Unii grupa ta obejmuje tylko dwie kategorie usług, tj. telekomunikacyjne (SI1) oraz w zakresie utylizacji odpadów i usuwania zanieczyszczeń, usługi rolnicze i wydobywcze (SJ32). W 2022 r. udział produktów zaliczanych do grupy C w eksporcie usług do krajów UE wyniósł 13,8%, a w eksporcie usług poza Unię jedynie 0,6%.

Z kolei w grupie D, obejmującej usługi, w których Polska nie ma przewagi komparatywnej oraz jest importerem netto, znalazły się następujące kategorie usług: transport morski (SC1) i lotniczy (SC2) – na rynku unijnym z wyjątkiem pasażerskiego; transport wodny śródlądowy (SC3D); transport rurociągowy (SC3E); usługi ubezpieczeniowe (SF) z wyjątkiem pomocniczych; usługi finansowe (SG); opłaty z tytułu użytkowania własności intelektualnej (SH); usługi telekomunikacyjne (SI1); usługi naukowe i inne techniczne (SJ313); leasing operacyjny (SJ33); usługi związane z handlem (SJ34); pozostałe usługi biznesowe (SJ35) oraz inne usługi w ramach kategorii usługi kulturalne, rekreacyjne i świadczone dla ludności (SK24). W wymianie z krajami Unii grupa ta obejmuje też: transport kolejowy pasażerski (SC3B1); inne usługi w transporcie drogowym (SC3C3); usługi agencji prasowych (SI31); usługi w zakresie doradztwa biznesowego, doradztwa w zakresie zarządzania oraz public relations (SJ213) oraz usługi w zakresie dziedzictwa i rekreacyjne (SK23), a w handlu z krajami spoza UE: usługi pocztowe i kurierskie (SC4) oraz usługi badawczo-rozwojowe w zakresie prac prowadzonych systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy (SJ11). W 2022 r. usługi z grupy D odpowiadały za 17,7% eksportu usług z Polski do UE i 18,3% poza Unię.

Tabela 2. Mapowanie produktów w wymianie usługowej Polski w oparciu o przewagę komparatywną i specjalizację eksportową (wartości wskaźników NRCA i TBI^a) w latach 2004–2022

Grupa B Przewaga komparatywna i importer netto NRCA > 0, TBI < 0		Grupa A Przewaga komparatywna i eksporter netto NRCA > 0, TBI > 0	
UE	Poza UE	UE	Poza UE
SC4 (do 2009 i 2022), SDB1, SDB2 (od 2013), SDB3, SI32 (bez 2004, 2007 i 2012), SJ11, SJ211 (bez 2004 i 2008), SJ22 (od 2020), SJ32 (do 2019), SK21, SK22 (do 2019), SK23 (od 2016)	SI31 (na ogół), SK22 i SK23 (na ogół)	SA, SB, SC3B2, SC3C1, SC3C2, SC3G (od 2006), SE, SF3, SJ12, SJ212, SJ22 (do 2020), SJ311 (2013–14 i od 2018), SJ312	SA, SB, SC3C1 (od 2006), SC3C2, SC3C3 (od 2012), SC3G (od 2007), SDA, SDB, SE (na ogół), SF3 (od 2012, bez 2015–16 i 2022), SI2 (od 2015, wcześniej C), SI3 (SI32), SJ211 (bez 2022), SJ212, SJ213 (od 2017, wcześniej B), SJ22, SJ311, SJ312 (bez 2015–16), SK21
Grupa D Brak przewagi komparatywnej i importer netto NRCA < 0, TBI < 0		Grupa C Brak przewagi komparatywnej i eksporter netto NRCA < 0, TBI > 0	
UE	Poza UE	UE	Poza UE
SC12, SC13, SC22 (do 2020, potem C), SC23, SC3B1 (od 2019, wcześniej C), SC3C3 (na ogół, czasem C), SC3D, SC3E, SF (z wyjątkiem SF3), SG, SH, SI1, SI31, SJ213, SJ313, SJ33, SJ34, SJ35, SK23 (do 2016, potem B), SK24	SC1, SC2, SC3D, SC3E, SC4, SF (z wyjątkiem SF3), SG, SH, SI1, SJ11, SJ313, SJ33, SJ34, SJ35, SK24	SC11 (od 2010, bez 2018), SC21 (od 2011), SC22 (od 2020), SC3B1 (do 2019), SC3B3 (od 2013, bez 2015–16, 2019, 2021), SI2 (od 2012), SJ11	SI1 (od 2010, bez 2015 i 2017), SJ32 (od 2012, wcześniej A)

^a Brak danych do obliczenia NRCA dla okresu 2004–2009 r. dla następujących kategorii: SDB1, SDB2, SDB3, SJ211, SJ212 i SJ213. Brak danych dla SF3 (dla okresu 2004–2009) oraz dla SJ11, SJ12, SJ311, SJ312 i SJ313 (dla okresu 2004–2012).

Źródło: obliczenia własne na podstawie modelu zaproponowanego przez Widodo (2009) oraz wartości wskaźników NRCA i TBI przedstawionych w tabelach 1 i 2 w załączniku 3.

Ostatnia grupa (B) jest dość liczna, szczególnie w wymianie z krajami UE. Może wydać się to zaskakujące, ponieważ jeśli kraj ma przewagę w eksporcie jakiegoś produktu, to raczej powinien być jego eksporterem netto, a nie importerem netto. Jednakże zdarza się, że dany produkt jest konkurencyjny na rynkach zagranicznych

mimo ujemnego salda w wymianie handlowej. W wymianie z krajami UE grupa B obejmuje następujące kategorie: usługi pocztowe i kurierskie (SC4 – tylko do 2009 i w 2022 r.); podróże zagraniczne prywatne w celach zdrowotnych, edukacyjnych i innych (SDB1, SDB2, SDB3); usługi informacyjne inne niż agencji prasowych (SI32); usługi badawczo-rozwojowe w zakresie prac prowadzonych systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy (SJ11); usługi prawne (SJ211); reklama, badanie rynku i sondaże opinii publicznej (SJ22 – od 2020 r.); utylizacja odpadów i usuwanie zanieczyszczeń, usługi rolnicze i wydobywcze (SJ32 – do 2019 r.) oraz usługi zdrowotne (SK21), edukacyjne (SK22 – do 2019 r.) i w zakresie dziedzictwa i rekreacji (SK23 – od 2016 r.). Natomiast w wymianie z krajami spoza UE w grupie B znalazły się: usługi agencji prasowych (SI31); usługi badawczo-rozwojowe inne niż prace prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy (SJ12); usługi edukacyjne oraz w zakresie dziedzictwa i rekreacji. W 2022 r. udział usług zaliczanych do grupy B w eksporcie usług z Polski na rynek unijny wyniósł 11,9%, a poza UE – 1,8%.

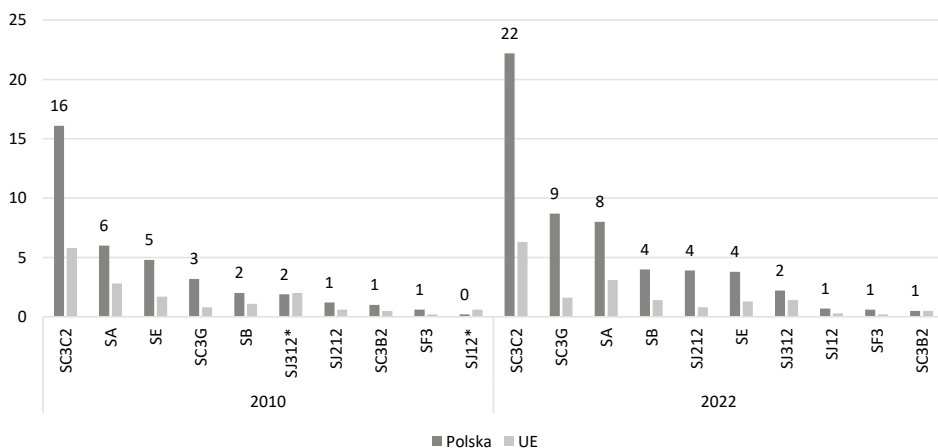
5. Wiodące usługi eksportowe z Polski do krajów Unii Europejskiej

Produkty z grupy A o relatywnie dużym udziale w eksporcie można określić jako „wiodące usługi eksportowe”. W polskim eksporcie usług do krajów UE mieszczą się tu następujące kategorie: usługi frachtowe w transporcie drogowym (SC3C2); inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe (SC3G); usługi uszlachetniania (SA); usługi w zakresie napraw i konserwacji (SB); usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego (SJ212); usługi budowlane (SE); usługi inżynierskie (SJ312); usługi badawczo-rozwojowe inne niż prace prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy (SJ12); pomocnicze usługi ubezpieczeniowe (SF3) oraz usługi frachtowe w transporcie kolejowym (SC3B2). Kategorie te uszeregowano według wielkości ich udziału w polskim eksporcie usług w latach 2010 i 2022 na wykresie 5. Jako rok porównawczy z początku analizowanego okresu przyjęto rok 2010 (a nie 2004), ponieważ dla większości produktów z grupy A dane dostępne są dopiero od tego roku (dla kategorii SJ312 od 2013 r.). Podobną zasadę przyjęto przy identyfikowaniu „wiodących usług eksportowych” na rynkach krajów trzecich (wykres 6). Udziały tych usług w polskim eksporcie porównano ze średnią dla UE. W grupie A znalazły się jeszcze dwie kategorie (nieumieszczone na wykresie 5), tj. przewozy pasażerów w transporcie drogowym oraz usługi architektoniczne. Z uwagi na ich niewielki udział w polskim eksporcie usług do krajów Unii (0,1%) nie zostały one uznane za „wiodące usługi eksportowe”.

W 2022 r. w polskim eksporcie usług na rynek UE zdecydowanie największy udział, aż 22%, miały usługi frachtowe w transporcie drogowym. Kolejne kategorie,

tj. inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe oraz usługi uszlachetniania, notowały już ponad 2,5-krotnie mniejsze udziały. Udziały pozostałych „wiodących usług eksportowych” wahały się w granicach od 4% (usługi w zakresie napraw i konserwacji) do 2,2% (usługi inżynierskie), a w przypadku usług badawczo-rozwojowych było to jedynie 0,7%. W sumie udział dziesięciu „wiodących usług eksportowych” na rynku unijnym wyniósł 54,6% (w 2010 r. 36,9%), a w przypadku siedmiu kategorii z udziałem powyżej 1% było to 52,9% (w 2010 r. 35,4%). W związku z tym można stwierdzić, iż pod względem przewagi komparatywnej i bilansu handlowego są to „wiodące usługi eksportowe” dla Polski na jednolitym rynku usług.

Od momentu akcesji Polski do UE następujące kategorie z grupy „wiodących usług eksportowych” odnotowały największe wzrosty udziału w eksporcie na rynek unijny: inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe (z 0,3 do 8,7%); usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego (z 1,2 do 3,9%); usługi reklamowe, badanie rynku i sondaże opinii publicznej (z 1,8 do 3,1%) oraz usługi frachtowe w transporcie drogowym (z 15 do 22%). Usługi frachtowe w transporcie kolejowym oraz usługi budowlane zmniejszyły swój udział w polskim eksporcie usług na rynek UE (odpowiednio z 2,8 do 0,5% oraz z 5,8 do 3,8%). Natomiast kategorie usług uszlachetniania oraz w zakresie napraw i konserwacji pojawiły się w bilansie płatniczym dopiero w 2010 r. i zwiększyły swój udział odpowiednio z 6 do 8% oraz z 2 do 4%.



Wykres 5. Udziały kluczowych produktów eksportowych w eksporcie usług z Polski na rynek UE w porównaniu ze średnią dla UE-27 w latach 2010–2022 (w %) – produkty uporządkowane według wielkości udziału danej kategorii w Polsce (wartości dla Polski pokazane na wykresie).
* Dane dla 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

W 2022 r. wszystkie „wiodące usługi eksportowe” miały większy udział w polskim niż w unijnym eksporcie (jedynie udział usług frachtowych w transporcie kolejowym kształtował się na podobnym poziomie w Polsce jak średnio w UE

w wyniku dużego spadku znaczenia tej kategorii w polskim eksporcie). Największe różnice widoczne są dla następujących kategorii: inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe oraz usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego (około pięć razy większy udział w polskim niż unijnym eksporcie); usługi frachtowe w transporcie drogowym; budowlane, uszlachetniania, w zakresie napraw i konserwacji oraz pomocnicze ubezpieczeniowe (około trzy razy większy udział w polskim niż unijnym eksporcie); usługi badawczo-rozwojowe oraz usługi inżynierskie (około dwa razy większy udział w polskim niż unijnym eksporcie).

Omawiając „wiodące usługi eksportowe” na unijnym rynku, należy wspomnieć jeszcze o dwóch kategoriach. Pierwsza to usługi komputerowe (SI2), które zwiększyły swój udział w polskim eksporcie na rynek UE z 1% w 2004 r. do 9,4% w 2022 r. Jednakże nie można ich zaliczyć do analizowanej grupy z powodu występowania ujemnych wartości wskaźnika NRCA przez cały analizowany okres, co więcej wzrastających w ostatnich latach. Wskaźnik TBI przyjmował wartości dodatnie, ale na niskim poziomie, z tendencją spadkową w ostatnich latach (spadek z 0,13 w 2019 r., co było najwyższą wartością, do 0,03 w 2022 r.). Wartości obydwu wskaźników nie wskazują zatem na to, iż Polska zmierza w kierunku zdobycia przewagi komparatywnej w tym obszarze, a wręcz przeciwnie, można mówić o utracie specjalizacji eksportowej. Druga kategoria to reklama, badanie rynku i sondaże opinii publicznej (SJ22). Polska miała tu przewagę komparatywną przez cały analizowany okres, ale z tendencją spadkową (wartość wskaźnika NRCA zmniejszyła się z 6,3 w 2018 r. do 0,8 w 2022 r.). Bilans wymiany handlowej również był dodatni, ale także z tendencją malejącą. Wartość wskaźnika TBI spadła z 0,51 w 2010 r. do -0,14 w 2022 r. Dlatego w przypadku tej kategorii można mówić o spadku przewagi komparatywnej i utracie specjalizacji eksportowej, czemu towarzyszył spadek udziału w polskim eksporcie na rynek unijny z 4,6% w 2010 r. do 3,1% w 2022 r. W związku z tym kategoria ta nie została zaliczona do „wiodących usług eksportowych” na rynku UE.

W tabeli 3 porównano wartości wskaźników NRCA i TBI w Polsce oraz w innych krajach UE, które osiągnęły dodatnie wartości tych wskaźników dla kategorii określonych jako „wiodące” w polskim eksporcie usług na rynek unijny. Jeśli chodzi o wartości wskaźnika NRCA, to w Polsce wyróżniają się przede wszystkim usługi frachtowe w transporcie drogowym. Osiągnęły one najwyższą przewagę komparatywną w porównaniu zarówno z innymi polskimi wiodącymi usługami eksportowymi, jak i z innymi krajami UE. Na drugim miejscu, z o połowę niższą wartością wskaźnika NRCA, uplasowały się pomocnicze usługi transportowe. W przypadku tej kategorii nieznacznie wyższą wartość wskaźnika NRCA notował jedynie Luksemburg. W porównaniu z krajami Unii Polska osiągnęła najwyższą wartość wskaźnika NRCA jeszcze w eksporcie usług rachunkowych, księgowych, audytorskich i doradztwa podatkowego oraz budowlanych. W eksporcie usług w zakresie napraw i konserwacji oraz uszlachetniania wartości wskaźnika NRCA kształtowały się na podobnym poziomie jak dla dwóch poprzednich kategorii, ale w pierwszym przypadku wyższe wartości notowała Francja, a w drugim – Włochy, Rumunia i Francja.

Tabela 3. Ranking krajów UE^a według wartości wskaźników NRCA i TBI w wymianie usługami zidentyfikowanymi jako „wiodące” w polskim eksporcie do krajów UE w 2022 r.

NRCA									
SC3C2	SC3G	SA	SB	SJ212	SE	SJ312	SJ12	SF3	SC3B2
PL 67,7 RO 44,2 AT 41,6 LT 30,5 CZ 12 SI 7,8 SK 7,8 LV 4,9 BG 3,8 EE 1,9 DK 1,5 HU 0,7	LU 36,7 PL 30,2 LT 7,8 ^b CZ 4,1 BE 2,9 DE 1,5 ^b GR 0,1	IT 17,6 RO 15,2 FR 15 PL 11,0 FI 9,8 DE 8,4 ^b HU 6,6 SE 2,4 BE 0,9 EE 0,6	FR 22,4 PL 11,0 DE 7,2 CZ 2,3 LT 1,1 SK 1,0 FI 0,6 BG 0,5 PT 0,5 EE 0,4 HR 0,3 RO 0,3	PL 13,0 SK 4,3 CZ 3,5 IT 1,6 SE 1,6 HU 1,2 FI 1,1 BE 0,8 NL 0,8 BG 0,4 LV 0,1	PL 10,5 BE 9,5 DK 7,8 SI 4,4 RO 3,7 PT 3,3 LT 3,2 EE 2,0 SE 1,8 LV 1,7 CZ 1,3 HU 0,9 HR 0,8 SK 0,8 GR 0,5 AT 0,2	AT 16,5 DE 13,5 PL 3,5 FI 2,8 SE 2,7 HU 2,3 IT 1,8 RO 0,7 ^b CZ 0,4 SI 0,1	RO 3,5 FR 3,1 LU 2,5 HU 2,4 SI 0,7 BG 0,2 DK 0,2 SK 0,2 SE 0,2 FI 0,1	DE 4,2 PL 1,6 IT 1,3 FR 1 SI 0,1 SE 0,1	SK 4,9 CZ 1,5 SI 1,3 HU 1,1 ^b RO 0,8 LV 0,7 PL 0,1 EE 0,1 ^b BG 0,03
TBI									
RO 0,67 PL 0,58 LT 0,57 SI 0,57 LV 0,5 EE 0,15 SK 0,04 BG 0,32 CZ 0,32 HR 0,32	HR 1,0 PL 0,56 CZ 0,42 SI 0,4 LV 0,2 SK 0,2 HU 0,19 ^b RO 0,05 LU 0,03 BE 0,02 BG 0,02	GR 0,95 RO 0,93 PL 0,88 PT 0,85 LT 0,83 HU 0,72 CZ 0,71 BG 0,59 EE 0,51 DE 0,26 ^b IT 0,26 SI 0,17 SK 0,12	HR 0,66 MT 0,64 CY 0,62 ^b IE 0,6 LT 0,54 BG 0,42 PL 0,42 CZ 0,3 EE 0,28 RO 0,14 PT 0,1 SI 0,09 SK 0,08 FR 0,05	BG 0,81 PL 0,73 LV 0,71 LT 0,68 SK 0,67 HU 0,65 CZ 0,53 EE 0,52 CY 0,48 ^b GR 0,48 RO 0,3 DE 0,11 IT 0,03 BE 0,02 SE 0,01	BG 0,88 RO 0,85 EE 0,73 LT 0,67 ES 0,63 IT 0,58 LV 0,58 HR 0,57 PL 0,57 PT 0,50 SI 0,46 GR 0,43 CZ 0,39 SK 0,31 CY 0,27 ^b HU 0,09 AT 0,03 DK 0,005	IE 0,74 CZ 0,5 HR 0,38 PL 0,36 HU 0,35 LU 0,34 AT 0,27 RO 0,27 ^b BG 0,22 LT 0,22 SE 0,21 GR 0,2 NL 0,17	BG 0,93 EE 0,74 SI 0,65 IT 0,58 GR 0,53 PL 0,44 RO 0,44 LU 0,31 SK 0,28 LT 0,23 SI 0,22 HU 0,18	MT 1 HR 0,85 EE 0,6 RO 0,51 LV 0,5 PL 0,47 NL 0,41 DE 0,32 LT 0,29 DK 0,25 HU 0,16 BG 0,1	BG 0,7 DK 0,5 ^b SI 0,45 PL 0,27 LV 0,24 BE 0,22 CZ 0,21 RO 0,15 SK 0,11 NL 0,09 FR 0,05

^aW rankingu nie uwzględniono następujących krajów z powodu braku danych lub wartości równych 0 dla poszczególnych kategorii: SA – ES, CY i MT; SB – ES; SC3B2 – AT, DE, ES, PT, CY, IE i MT; SC3C2 – ES, MT i PT; SC3G – ES, CY, AT, PT, LT, IE, IT, MT i SE; SE – MT; SF3 – CY, ES, PT, IE, GR i FI; SJ12 – AT, ES, MT, PT, BE, CZ, IE, HR, CY i LV; SJ212 – ES i PT; SJ312 – CY, ES, MT i PT.

^bDane dla innego roku niż 2022 w następujących przypadkach: SA – DE 2021; SB – CY 2020; SC3B2 – EE i HU 2020, DK 2017; SC3G – DE 2019, LT 2020, HU 2021; SE i SJ212 – CYP 2021; SJ312 – RO 2021.

Źródło: obliczenia własne na wartościach wskaźników NRCA i TBI obliczonych dla krajów UE na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

Jeśli chodzi natomiast o wartości wskaźnika TBI, to w żadnej z kategorii zaliczonych do „wiodących usług eksportowych” na rynku unijnym Polska nie osiągnęła najwyższej wśród krajów UE wartości tego wskaźnika – w przypadku trzech kategorii, tj. usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowe; usługi frachtowe w transporcie drogowym oraz inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe, była to druga najwyższa wartość (pierwsze miejsca zajęły odpowiednio: Bułgaria, Rumunia i Chorwacja). W Polsce wskaźnik TBI osiągnął najwyższą wartość w wymianie usługami uszlachetniania (0,88), na poziomie niższym niż w Grecji i Rumunii.

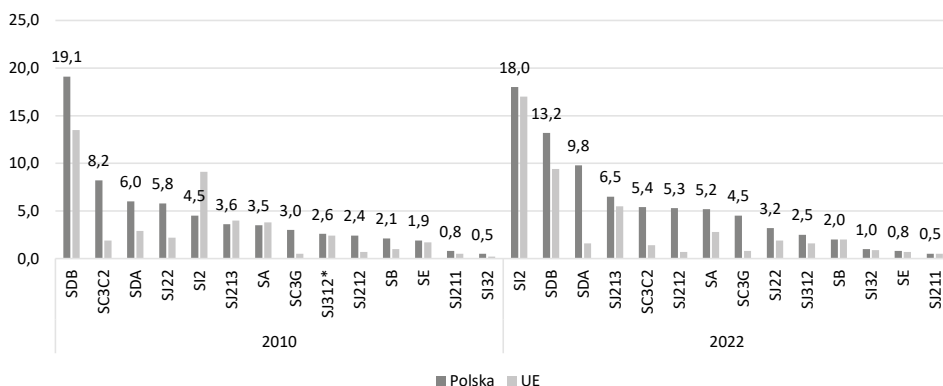
6. Wiodące usługi eksportowe z Polski do krajów spoza Unii Europejskiej

Usługi zidentyfikowane jako „wiodące” w polskim eksporcie usług na rynku UE są jednocześnie „wiodącymi usługami eksportowymi” na rynkach krajów trzecich. Wyjątkiem są dwie kategorie o najmniejszym znaczeniu w eksporcie do Unii w 2022 r., tj. pomocnicze usługi ubezpieczeniowe oraz usługi frachtowe w transporcie kolejowym. Analizowana grupa w wymianie z krajami trzecimi dodatkowo obejmuje: usługi komputerowe (SI2); podróże biznesowe i prywatne (SDA i SDB); usługi w zakresie doradztwa biznesowego, doradztwa w zakresie zarządzania oraz public relations (SJ213) oraz usługi informacyjne inne niż usługi agencji prasowych (SI32). Znaczenie „wiodących usług eksportowych” na rynkach krajów trzecich w porównaniu ze średnią dla UE w latach 2010 i 2022 przedstawiono na wykresie 6.

W 2022 r. kluczową rolę w polskim eksporcie usług poza Unię odgrywały usługi komputerowe, które zwiększyły swój udział z 2,2% w 2004 r. do 4,5% w 2010 r. i aż 18% w 2022 r. Należy przy tym zauważyć, iż na początku analizowanego okresu usługi komputerowe miały około dwukrotnie mniejszy udział w polskim niż w unijnym eksporcie usług, a w 2022 r. był on już nieznacznie większy niż średnio w UE. Znaczenie usług komputerowych w eksporcie poza Unię było też dwa razy większe niż w eksporcie do UE. Najważniejszymi odbiorcami usług komputerowych z Polski są USA, Wielka Brytania i Szwajcaria. W latach 2010–2022 Polska zwiększyła eksport usług komputerowych do USA i Wielkiej Brytanii 17-krotnie, a do Szwajcarii 12-krotnie. W 2022 r. na te trzy kraje przypadało 85% eksportu usług komputerowych z Polski, w tym na USA aż 41%. Znaczne wzrosty eksportu usług komputerowych z Polski widoczne są również w innych krajach, m.in. Norwegii, Hongkongu, Singapurze, Indiach, Australii i Japonii.

Kolejnymi „wiodącymi usługami eksportowymi” były zagraniczne podróże prywatne i biznesowe (SDB i SDA). Pierwsza kategoria zmniejszyła swój udział w polskim eksporcie (z 19,1 do 13,2%), a druga zwiększyła (z 6 do 9,8%). Ogólnie

rzecz biorąc, znaczenie obydwu kategorii było większe w polskim niż unijnym eksporcie, a szczególnie duża różnica widoczna jest w przypadku podróży biznesowych (sześciokrotna w 2022 r.). Czwartym wiodącym produktem eksportowym były usługi w zakresie doradztwa biznesowego, doradztwa w zakresie zarządzania oraz public relations (SJ213). Usługi te prawie podwoiły swój udział w polskim eksporcie (z 3,9 do 6,5%), osiągając poziom wyższy niż średnio w UE. Natomiast usługi frachtowe w transporcie drogowym, najważniejszy polski produkt eksportowy na unijny rynek, zmniejszyły swój udział w eksporcie usług poza Unię (z 8,2 do 5,4%) i znalazły się dopiero na piątym miejscu. Mimo to znaczenie tej kategorii w polskim eksporcie było około cztery razy wyższe niż średnio w UE. Następną kategorią, tj. usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego, podwoiły swój udział w polskim eksporcie (z 2,4 do 5,3%), gdzie w 2022 r. ich znaczenie było osiem razy większe niż średnio w Unii. Usługi uszlachetniania oraz inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe to kolejne dwie kategorie, które zwiększyły swój udział w polskim eksporcie (odpowiednio z 3,5 do 5,2% oraz z 3 do 4,5%). W rezultacie w Polsce udział pierwszej kategorii był dwa razy większy, a drugiej sześć razy większy niż średnio w UE, zarówno na początku, jak i na końcu analizowanego okresu. Usługi informacyjne inne niż agencji prasowych to kategoria z najmniejszym udziałem w 2010 r. i ostatnia, której znaczenie wzrosło w polskim eksporcie.



Wykres 6. Udziały kluczowych produktów eksportowych w polskim eksporcie usług poza UE w porównaniu ze średnią dla UE-27 w latach 2010–2022 (w %) – produkty uporządkowane według wielkości udziału danej kategorii w Polsce (wartości dla Polski pokazane na wykresie).

* Dane dla 2013 r.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

Usługi reklamowe, badanie rynku i sondaże opinii publicznej zmniejszyły swój udział zarówno w polskim, jak i w unijnym eksporcie – w Polsce spadek ten był większy (z 5,8 do 3,2%), ale ich udział utrzymał się na wyższym poziomie niż średnio w UE. Kolejne miejsca zajęły usługi inżynierskie (z udziałem 2,5%, większym niż

średnio w Unii) oraz usługi w zakresie napraw i konserwacji (z udziałem 2%, takim samym jak średnio w UE). Ostatnie trzy kategorie notowały udziały w przedziale 1–0,5%, nieznacznie większe niż średnio w Unii.

Podróże biznesowe notowały największą przewagę komparatywną w polskim eksporcie poza UE zarówno w porównaniu z innymi wiodącymi usługami eksportowymi, jak i w porównaniu z innymi krajami Unii. Należy zauważyć jednak, że wartość wskaźnika NRCA w eksporcie podróży biznesowych poza Unię była trzy razy niższa niż w eksporcie usług frachtowych w transporcie drogowym na rynek unijny. W porównaniu z krajami UE Polska osiągnęła najwyższą wartość wskaźnika NRCA jeszcze w eksporcie usług rachunkowych, księgowych, audytorskich i doradztwa podatkowego. Na kolejnych miejscach pod względem wartości wskaźnika NRCA w Polsce uplasowały się: usługi frachtowe w transporcie drogowym (Niderlandy – wyższa wartość), podróże prywatne (Francja, Włochy, Grecja i Chorwacja – wyższe wartości) oraz inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe (Luksemburg – wyższa wartość). W porównaniu z krajami UE Polska nie osiągnęła najwyższej wartości wskaźnika TBI w żadnej z kategorii zaliczonych do „wiodących usług eksportowych” na rynkach krajów trzecich. W Polsce najwyższe wartości tego wskaźnika widoczne są w wymianie usług uszlachetniania (Grecja i Litwa – wyższe wartości), podróży biznesowych (Czechy – wyższa wartość) oraz podróży prywatnych (Grecja i Malta – wyższe wartości⁸).

8 W przypadku podróży, szczególnie prywatnych, należy zauważyć, że brakuje danych dla Hiszpanii i Portugalii, czyli krajów bardzo atrakcyjnych turystycznie. Jeśli weźmiemy pod uwagę wartości wskaźników NRCA i TBI dla podróży zagranicznych ogółem w tych krajach, to zobaczymy, że Hiszpania osiągnęła najwyższą wartość wskaźnika NRCA (154) i ósmą wartość wskaźnika TBI (0,52), a Portugalia czwartą wartość wskaźnika NRCA (50,9) i TBI (0,6). W związku z tym należy spodziewać się wysokich wartości obydwu wskaźników w tych krajach w obszarze podróży prywatnych i dlatego pozycja Polski zapewne jest niższa w tym obszarze.

Tabela 4. Ranking krajów UE^a według wartości wskaźników NRCA i TBI w wymianie usługami zidentyfikowanymi jako „wiodące” w polskim eksporcie usług poza UE w 2022 r.

NRCA													
SI2	SDB	SDA	SI213	SC3C2	SI212	SA	SC3G	SI22	SI312	SB	SI32	SE	SI211
IE 645,8	FR 79,2	PL 21,6	BE 44,2	NL 26,6	PL 12,1	NL 16,1	LU 20,3	LU i NL 11,2	DE 13,2	NL 29,5	NL 18,9	DK 10,8	NL 6,8
FI 33,6	IT 75,9	CZ 11,4	NL 27,6	PL 10,5	NL 7,5	FR 10,8	PL 9,7	DE 9,5	AT 11,2	FR 28,9	RO 3,7	BE 4,6	FR 3,0
SE 22,6	GR 32,2	IT 10,6	FR 15,9	AT 8,5	HU 2,7	PL 6,4	BE 5,4	CY ^b 5,2	IT 7,2	DE 25,6	EE ^b 0,6	NL 4,4	BE 2,5
CY 17,6	HR 17,8	RO 8,3	IE 5,2	LT 5,6	CZ 2,0	IT 6,0	LT 5,0	IT 4,0	FR 6,3	CZ 0,8	SI 0,4	HR i PT 0,6	DE 1,5
RO 9,5	PL 10,2	BG 3,9	PL 2,7	CZ 5,3	SK 1,2	AT 3,6	HU ^b 1,9	PL 3,3	FI 3,2	PL 0,1	PL 0,3	AT 0,5	MT 0,4
EE 3,3	AT 8,7	AT i HU 1,0	LU 2,5	BE 4,5	BE 0,8	BE 3,4	CZ 0,8	SE 2,3	PL 2,6		SK 0,1	GR i SI 0,4	AT i CZ 0,2
PL 2,7	RO 4,8	EE 0,4	RO 1,1	RO 1,5	RO 0,3	CZ 3,4		AT i EE 1,3	SE 2,0			PL 0,3	PL^c
CZ 2,8	BG 3,8	HR i NL 0,3	SE 0,7	LV i SI 1,3	BG 0,2	SK 1,9		RO 1,0	HU 0,3			LV 0,2	
BE 0,9	CY 2,0	LV 0,2	HU 0,1	LU 1,2	CY ^b i IT 0,1	SE 1,7		LV 0,7				CZ i SE 0,1	
SK 0,1	HU 1,7	LT, SI i SK 0,1		EE 0,9	FI 0,004	DE ^b 1,6		MT ^b 0,6				EE i LT 0,03	
LT 0,02	LV 1,1			SK 0,8		SI 0,2		HR i LT 0,4					
	SI 0,7			BG 0,6		LT 0,1		BG i SI 0,2					
								SK 0,1					
TBI													
IE 0,87 ^b	GR 0,86	CZ 0,9	LV 0,59	LV 0,62	BG i HU 0,83	GR 0,92	HR 1	BG 0,61	IE 0,78 ^b	HR i NL 0,66	GR 1,0	LV 0,86	BG 0,56
BG 0,76	MT 0,67	PL 0,76	RO 0,53	LT 0,47	LT 0,79	LT 0,9	LV 0,88	SI 0,6	BG 0,75	BG 0,63	RO 0,66	ES 0,84	LT 0,52
SK 0,74	PL 0,64	BE 0,69	SI 0,47	RO 0,45	CY 0,78 ^b	PL 0,86	SK 0,51	PL 0,37	SI 0,7	FI 0,49	BG 0,65	IT 0,79	RO 0,47
RO 0,72	HU 0,63	BG 0,65	PL 0,28	EE 0,32	LV 0,73	PT 0,85	RO 0,35	EE 0,34	FI 0,64	HU 0,4	NL 0,51	GR 0,75	PL 0,45
FI 0,66	HR 0,62	RO 0,58	AT i FR 0,17	BG 0,28	SK 0,7	CZ 0,82	CZ 0,31	HR 0,24	AT 0,6	SK 0,39	HU i MT 0,21	LT 0,7	SK 0,42
LT 0,62	BG 0,58	NL 0,51	HR i SK 0,15	SI 0,25	PL 0,59	SK 0,73	SI 0,27	RO 0,22	CZ 0,56	PL 0,36	BE 0,19	CY 0,65 ^b	BE 0,37

ICZ 0,59	CY 0,56	SI 0,51	GR i SE 0,1	PL 0,23	CZ 0,55	RO i SE 0,68	PL 0,17	LT 0,19	SK 0,53	RO 0,35	PL 0,13	RO 0,58	CZ 0,23
PT 0,54	FR 0,53	MT 0,49	EE 0,07	DK 0,21	SI 0,45	DE ^a 0,47	BE 0,14	HU 0,16	LT 0,51	FR i IT 0,31	SI 0,03	EE 0,56	FR 0,23
HU i PL 0,5	LV 0,3	HU 0,47	DE 0,05	NL 0,11	EE 0,42	HU 0,35	NL 0,1	GR 0,07	PL 0,45	CZ 0,3		PT 0,55	CY 0,21 ^b
HR 0,49	IT 0,29	LV 0,38	DK 0,03	BE 0,06	GR 0,39	BE i IT 0,32	LU 0,02		EE i LU 0,32	DK 0,25		CZ 0,46	LU 0,17
LV 0,47	UE 0,28	SI 0,32	HU 0,02		RO 0,38	HR 0,29			HU 0,31	SI 0,22		HR 0,42	SI 0,1
SI i SE 0,45	AT 0,22	SK 0,27			LU 0,22	FR 0,23			FR 0,3	LT 0,18		DE i SI 0,39	AT 0,05
EE 0,44	IE 0,2	GR 0,25			BE 0,06	NL 0,2			NL i SE 0,28	BE 0,2		FI 0,35	DE 0,02
AT 0,18	RO 0,19	LT 0,24			FR 0,02	AT 0,14			DE 0,25	EE 0,07		BE 0,33	
IT 0,15	LT 0,05	EE 0,2				EE 0,13			HR 0,21	PT 0,04		LU 0,32	
CY 0,13	DK 0,02	SE 0,18				LV 0,11			BE 0,19	DE i MT 0,02		SE 0,3	
NL 0,11		AT 0,08				SI 0,09			DK 0,17	MT 0,02		BG i DK 0,22	
DK 0,09									IT i RO ^b 0,11			SK 0,11	
GR 0,03												HU 0,08	
												NL 0,04	
												PL^c	

^a W rankingu nie uwzględniono następujących krajów z powodu braku danych lub wartości równych 0 dla poszczególnych kategorii: SA, SB i SI2 – ES i MT; SC3C2 – ES, PT i MT; SC3G – BG, DE, EE, ES, IT, CY, LT, AT, PT, IE, IT, MT i SE; SDA, SDB i SE – MT; SJ211 – IE, ES i PT; SJ212 i SJ213 – ES i PT; SJ22 – ES, CY, MT i PT; SJ312 – ES, CY, LV i PT; SI32 – AT, CY, CZ, ES, IE, LT i PT.

^b Dane dla innego roku niż 2022 w następujących przypadkach: SA – DE 2021; SC3G – HU 2021; SE – CY 2021; SI2 – IE 2021; SJ212 – CY 2021; SJ22 – CY i MT 2021; SJ312 – IE 2019 i RO 2021; SJ211 – CY 2021; SI32 – EE 2021.

^c W 2022 r. Polska miała ujemne saldo w wymianie usługami budowlanymi i prawnymi z krajami spoza UE, ale z uwagi na fakt, że przez wcześniejsze lata wartości wskaźników NRCA i TBI w handlu tymi usługami były dodatnie, zaliczono je do wiodących produktów eksportowych. W przypadku usług budowlanych wartość wskaźnika TBI zmniejszała się od 2017 r. (z 0,56 do 0,01 w 2021 r. i -0,21 w 2022 r.). Dla usług prawnych wartość wskaźnika TBI kształtowała się w ostatnich latach w przedziale 0,05–0,2, a w 2022 r. wyniosła -0,1.

Źródło: obliczenia własne oparte na wartościach wskaźników NRCA i TBI obliczonych dla krajów UE na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

Podsumowanie

Wprowadzenie pełnej swobody przepływu usług okazało się największym wyzwaniem w projekcie budowy JRE z uwagi na złożoność i wielowątkowość tego procesu. W związku z tym mimo wielu działań podejmowanych w obszarze tworzenia jednolitego rynku usług proces integracji przebiega tu najwolniej i wciąż nie można mówić o funkcjonowaniu w pełni efektywnego rynku usług bez żadnych barier. Wynika to: ze specyfiki usług; z rozbudowanego systemu regulacji w państwach członkowskich na szczeblu krajowym, regionalnym, a nawet lokalnym; z określonych działań (lub ich braku) po stronie państw członkowskich oraz niezadowolającego egzekwowania istniejącego prawa przez organy unijne.

Akcesja Polski do UE pozytywnie wpłynęła na konkurencyjność polskiego eksportu usług, ponieważ średnioroczna stopa wzrostu eksportu usług z Polski była dwa razy wyższa w okresie członkostwa w Unii niż w okresie stowarzyszenia z nią. W przypadku importu sytuacja była odwrotna. Polska zdołała wyprzedzić cztery kraje „starej UE”, jeśli chodzi o wartość eksportu usług, ale gdy weźmiemy pod uwagę eksport usług *per capita*, wówczas Polska wciąż plasuje się na jednym z końcowych miejsc (24 miejsce w 2022 r.). Inaczej sytuacja wygląda w przypadku wartości dodatniego salda wymiany usługowej, ponieważ tutaj Polska awansowała z 25 na 4 miejsce (z uwzględnieniem Wielkiej Brytanii). W okresie stowarzyszenia Polski z UE saldo wymiany usługowej uległo pogorszeniu, osiągając najniższą wartość w roku akcesji Polski do Unii z powodu ujemnego salda w wymianie z krajami Unii. Jednakże już w pierwszych latach członkostwa wartość nadwyżki gwałtownie wzrosła, a spadki wystąpiły jedynie w okresie globalnego kryzysu finansowego. W rezultacie wartość salda w wymianie usługowej z krajami UE zmieniła się z –189 mln EUR w 2004 r. do 18,4 mld EUR w 2022 r., co stanowiło około połowę całkowitej nadwyżki w wymianie usługowej Polski w tym roku.

W 2004 r. prawie $\frac{3}{4}$ polskiego eksportu usług kierowane było do krajów UE. Jednakże w okresie członkostwa Polski w Unii nie widać wzrostu znaczenia eksportu usług do innych krajów członkowskich. Co więcej, po kryzysie finansowym nastąpił spadek udziału krajów UE w polskim eksporcie usług o prawie 10 p.p. Można zatem powiedzieć, że akcesja Polski do Unii nie wpłynęła na zmianę kierunków w polskim eksporcie usług, inaczej niż globalny kryzys finansowy, który skłonił polskie firmy do szukania nowych rynków zbytu poza UE. Również saldo wymiany usługowej na ogół osiągało wyższą wartość w wymianie z krajami spoza UE niż z krajami Unii, choć od 2020 r. sytuacja uległa odwróceniu.

Przed akcesją Polski do UE oraz w pierwszych latach członkostwa wskazywano na usługi transportu drogowego, budowlane oraz komputerowe jako potencjalne źródła sukcesu eksportowego Polski na jednolitym rynku usług (Wyszkowska-Kuna, 2007). Przewidywania dotyczące pierwszej kategorii faktycznie się sprawdziły. Usługi frachtowe w transporcie drogowym to jedyna kategoria usługowa, która

doświadczyła znacznej poprawy konkurencyjności eksportowej po akcesji Polski do UE. W rezultacie obecnie jest to najważniejsza usługa eksportowa z Polski na rynku unijnym, z najwyższą przewagą komparatywną (w porównaniu z innymi kategoriami usługowymi w Polsce oraz w porównaniu z innymi krajami Unii) oraz największym udziałem w polskim eksporcie. Najważniejszymi odbiorcami tych usług są zdecydowanie Niemcy (38% eksportu), a kolejne miejsca zajmują Niderlandy, Francja i Litwa (największy wzrost eksportu i nadwyżki handlowej). Właśnie z uwagi na bardzo duży udział tej kategorii w polskim eksporcie nie budzi zdziwienia fakt, iż polscy przewoźnicy sprzeciwiają się nieograniczonemu dostępowi do rynku UE dla przewoźników z Ukrainy. Można zauważyć, że jest to sytuacja podobna do tej, z jaką spotykali się polscy usługodawcy w pierwszych latach członkostwa w Unii, kiedy to kraje „starej UE” sprzeciwiały się nadmiernej liberalizacji w ramach jednolitego rynku usług z uwagi na ich obawy związane z dużą konkurencyjnością cenową usługodawców z krajów nowo przyjętych do Unii. Jednakże polscy przewoźnicy domagają się, aby ich ukraińscy konkurenci zostali zobowiązani do konieczności poniesienia takich samych kosztów dostosowań, jakie były ich udziałem oraz przestrzegania tych samych zasad (np. Pakietu Mobilności)⁹.

Z kolei przewidywania dotyczące konkurencyjności w eksporcie usług komputerowych na unijnym rynku się nie sprawdziły. Usługi te znacznie zwiększyły swój udział w polskim eksporcie zarówno na rynek unijny, jak i poza UE, ale ich udział w eksporcie do Unii jest dwukrotnie mniejszy niż w eksporcie poza nią, a ponadto jedynie na rynkach krajów trzecich występuje tu przewaga komparatywna. W wymianie z krajami spoza UE jest to obecnie główna usługa eksportowa, odpowiadająca za 18% eksportu w 2022 r. Polska zwiększyła bardzo wyraźnie eksport usług komputerowych, przede wszystkim do USA, Wielkiej Brytanii i Szwajcarii, ale również do innych krajów, m.in. Norwegii, Hongkongu, Singapuru, Indii, Australii czy Japonii.

9 Umowa między UE i Ukrainą w sprawie częściowej liberalizacji przewozów drogowych (30.06.2022) zniósła jedynie wymóg uzyskania przez ukraińskie firmy zezwolenia na świadczenie przewozów dwustronnych (do 30.06.2024), natomiast nie uprawniła ich do swobodnej realizacji kabotażu (transportu towarów przez zagranicznego przewoźnika między lokalizacjami wewnątrz innego kraju) oraz *cross-trade* (transportu ładunków między dwoma miejscami położonymi w różnych państwach za granicą) w Unii. Jednakże umowa ta sprawiła, że udział polskich firm w przewozach Polska–Ukraina spadł z 38% w 2021 r. do 8% w 2023 r., co wynikało nie tylko z niższej konkurencyjności cenowej polskich przewoźników, lecz także z obawy o bezpieczeństwo, trudności z uzyskaniem ubezpieczenia pojazdów i ładunków oraz z powodu kontrowersji związanych z funkcjonowaniem systemu kolejowania na ukraińskiej granicy (e-kolejka). Polscy przewoźnicy drogowi podnosili kwestię nietransparentności tego systemu. Z kolei strona ukraińska zarzucała spedytorem środkowo-europejskim nadużywanie e-kolejki poprzez wielokrotne rejestracje w systemie w celu uzyskania szybszej odprawy. Nie bez znaczenia jest fakt, że wzmocnienie konkurencji ze strony przewoźników z Ukrainy zbiegło się w czasie z pogorszeniem koniunktury w UE w efekcie m.in. wzrostu inflacji i kosztów energii. Polscy przewoźnicy podejrzewają też, iż z powodu niewystarczających kontroli ich ukraińscy konkurenci dokonują nielegalnych operacji *cross-trade*, w szczególności kabotażu (Popławski i in., 2024).

Poprawa konkurencyjności na unijnym rynku po akcesji Polski do UE widoczna jest jeszcze w przypadku usług budowlanych; pomocniczych usług ubezpieczeniowych; usług reklamowych, badania rynku i sondaży opinii publicznej (odwrócenie tendencji i spadek konkurencyjności od 2011 r.); usług architektonicznych, inżynierskich, naukowych i pozostałych technicznych oraz utylizacji odpadów i usuwania zanieczyszczeń, usług rolniczych i wydobywczych. Natomiast niewielka poprawa w zakresie specjalizacji eksportowej widoczna jest w przypadku usług prawnych; badawczo-rozwojowych oraz rachunkowych, księgowych, audytorskich i doradztwa podatkowego.

Mimo pozytywnych zmian związanych ze znacznym wzrostem obrotów usługowych i nadwyżki w wymianie usługowej w okresie członkostwa Polski w UE negatywnym zjawiskiem jest fakt, iż w grupie „wiodących usług eksportowych”, zarówno na rynku unijnym, jak i na rynkach krajów trzecich, wciąż duże znaczenie mają usługi niewymagające wysokich kwalifikacji, takie jak: usługi frachtowe w transporcie drogowym; inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe; usługi uszlachetniania; usługi w zakresie napraw i konserwacji oraz usługi budowlane. W 2022 r. ich udział w eksporcie na rynek UE wyniósł aż 47%. W wymianie z krajami trzecimi odpowiadały one jedynie za 17,9% eksportu usług, ale po dodaniu podróży udział wszystkich „wiodących usług eksportowych” niewymagających wysokich kwalifikacji wzrasta do 40,9%. W grupie „wiodących usług eksportowych” opartych na wiedzy na rynku unijnym znalazły się następujące kategorie: usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego; usługi inżynierskie; usługi badawczo-rozwojowe oraz pomocnicze ubezpieczeniowe. Niestety w 2022 r. odpowiadały one jedynie za 7,4% eksportu usług z Polski na rynek UE. W wymianie z krajami trzecimi grupa ta obejmowała: usługi komputerowe; usługi w zakresie doradztwa biznesowego, doradztwa w zakresie zarządzania oraz public relations; usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego; reklamę, badanie rynku i sondaże opinii publicznej; usługi inżynierskie; usługi informacyjne inne niż agencji prasowych oraz usługi prawne. W 2022 r. odpowiadały one za 37% eksportu usług, głównie za sprawą usług komputerowych, na które przypadała połowa tego udziału. Rosnące znaczenie eksportu usług komputerowych i biznesowych poza UE wskazuje na coraz częstsze włączanie się firm zlokalizowanych w Polsce w globalne łańcuchy dostaw w odniesieniu do usług.

Wartości wskaźników NRCA i TBI nie zmieniły się istotnie po 2010 r., co wskazuje na brak pozytywnych efektów dla konkurencyjności i specjalizacji eksportowej Polski w wymianie usługowej z krajami UE wynikających z wejścia w życie dyrektywy usługowej. Jednocześnie można to interpretować jako niską efektywność zmian wprowadzonych na mocy tej dyrektywy. Co ciekawe, również wprowadzenie niekorzystnych dla polskich przewoźników w transporcie drogowym zmian dotyczących delegowania kierowców nie miało wpływu na konkurencyjność polskich firm na rynku unijnym w tym obszarze.

Jeśli chodzi o perspektywy rozwoju eksportu usług z Polski, to przede wszystkim spodziewany jest dalszy wzrost eksportu usług biznesowych opartych na wiedzy (*Knowledge-Intensive Business Services*, KIBS). Jest to branża, która nieprzerwanie notuje dużą dynamikę wzrostu zatrudnienia, eksportu i salda w wymianie handlowej – w 2022 r. nadwyżka handlowa w tej branży przekroczyła 12,5 mld USD, a eksport w przeliczeniu na jednego pracownika osiągnął wartość 53 tys. USD (ABSL, 2023). Polska jest jednym z wiodących rynków KIBS zarówno w regionie EMEA (Europa, Bliski Wschód i Afryka), jak i na całym świecie, szybko zbliżając się do światowych liderów technologicznych dzięki modernizacji i podnoszeniu kwalifikacji. Najważniejszym zasobem firm z sektora KIBS zlokalizowanych w Polsce są wysoko wykwalifikowani pracownicy z dobrą znajomością języka angielskiego (w 2023 r. Polska zajęła 13 miejsce na 113 krajów według wartości wskaźnika *English Proficiency Index* i została zaliczona do grupy krajów określonych jako *high proficiency* – Education First, 2023). Firmy te doświadczają zmian jakościowych polegających na wzroście znaczenia obsługi procesów typu *mid-office*, które stopniowo wypierają procesy typu *back-office*. Prowadzi to do wzrostu udziału pracy opartej na wiedzy w procesach obsługiwanych przez centra usług biznesowych zlokalizowane w Polsce (w 2023 r. wyniósł on 56,9%, co oznacza wzrost o 6,1 p.p. w porównaniu z rokiem 2022). W grupie zagrożeń dla dalszego rozwoju sektora KIBS w Polsce wymieniany jest pogarszający się dostęp do puli talentów (Polska zajęła 50 miejsce na 63 kraje w Światowym Rankingu Talentów 2022, co oznacza spadek w porównaniu z latami 2021 i 2020 odpowiednio o 5 i 15 pozycji – IMD, 2023), a także niepewność i ryzyko inwestycyjne spowodowane wojną na Ukrainie (ABSL, 2023).

Polska, będąc ważnym eksporterem usług netto, powinna zdecydowanie wspierać działania mające na celu dalszą liberalizację handlu usługami zarówno na JRE, jak i na forum globalnym w ramach WTO.

Bibliografia

- ABSL (2023), *Business services sector in Poland*, <https://abslsummit.com/files/settings/ABSL-2023-EN.pdf> (dostęp: 27.09.2024).
- Ceglowski J. (2017), *Assessing export competitiveness through the lens of value added*, „The World Economy”, vol. 40(2), s. 275–296. <https://doi.org/10.1111/twec.12362>
- Cieślak E. (2017), *Przewaga komparatywna i mapowanie grup produktowych polskiego i chińskiego eksportu kierowanego do wybranych krajów afrykańskich objętych strategią Nowego Jedwabnego Szlaku*, „Studia Ekonomiczne”, nr 4(95), s. 432–451.
- Czermińska M. (2015), *Rynek usług bez barier w Unii Europejskiej – działania na rzecz jego realizacji*, „Unia Europejska.pl”, nr 4(233).

- Dyrektywa 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym, Dz.U.UE.L.376/36, https://publications.europa.eu/resource/cellar/9a83fd27-402f-43bd-8b3f-1ebba1aed357.0016.03/DOC_1 (dostęp: 27.09.2024).
- Dyrektywa 2013/55 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 listopada 2013 r. zmieniająca dyrektywę 2005/36/WE w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych i rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 w sprawie współpracy administracyjnej za pośrednictwem systemu wymiany informacji na rynku wewnętrznym („rozporządzenie w sprawie IMP”), Dz.U.UE.L.354 z 28.12.2013, s. 132–170, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex%3A32013L0055> (dostęp: 27.09.2024).
- Dyrektywa 2018/957 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 28 czerwca 2018 r. zmieniająca dyrektywę 96/71/WE dotyczącą delegowania pracowników w ramach świadczenia usług, Dz.U.UE.L.2018.173.16, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2018-957-zmieniajaca-dyrektywe-96-71-we-dotyczaca-delegowania-69068396> (dostęp: 27.09.2024).
- Dyrektywa 2018/958 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 28 czerwca 2018 r. w sprawie analizy proporcjonalności przed przyjęciem nowych regulacji dotyczących zawodów, Dz.U.UE.L.2018.173.25, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/dyrektywa-2018-958-w-sprawie-analizy-proporcjonalnosci-przed-przyjeciem-69068397> (dostęp: 27.09.2024).
- Dyrektywa 2020/1057 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 15 lipca 2020 r. ustanawiająca przepisy szczególne w odniesieniu do dyrektywy 96/71/WE i dyrektywy 2014/67/UE dotyczące delegowania kierowców w sektorze transportu drogowego oraz zmieniająca dyrektywę 2006/22/WE w odniesieniu do wymogów w zakresie egzekwowania przepisów oraz rozporządzenie (UE) nr 1024/2012, Dz.U.UE.L.249/49, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020L1057&from=PL> (dostęp: 27.09.2024).
- Education First (2023). *The EF English Proficiency Index. A Ranking of 113 Countries and Regions by English Skills*, <https://www.ef.pl/eipi/> (dostęp: 27.09.2024).
- Eurochambres (2015), *EU Internal Market Barriers and Solutions: The Business Perspective*, Bruksela, http://www.eurochambres.eu/custom/Internal_Market_Survey_Report_FINAL-2015-00319-01.pdf (dostęp: 25.02.2017).
- European Commission (2002), *Report From The Commission To The Council And The European Parliament On The State Of The Internal Market For Services*, COM (2002) 441, Brussels 30 June 2002, Executive Summary.
- Europejski Trybunał Obrachunkowy (2016), *Czy Komisja Europejska zapewniła skuteczne wdrożenie dyrektywy usługowej?* Sprawozdanie specjalne, Luksemburg, Urząd Publikacji Unii Europejskiej, https://www.eca.europa.eu/lists/ecadocuments/sr16_05/sr_services_pl.pdf (dostęp: 27.09.2024).
- Eurostat (2024a), *International trade in services – historical data (2004–2013) (bop_its_det)*, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-services/database> (dostęp: 27.09.2024).
- Eurostat (2024b), *International trade in services (since 2010) (BPM6) (bop_its6_det)*, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-services/database> (dostęp: 27.09.2024).

- IMD (2023), *World Talent Ranking 2023*, World Competitiveness Center, <https://www.imd.org/centers/wcc/world-competitiveness-center/rankings/world-talent-ranking/> (dostęp: 27.09.2024).
- IMF (2013), *Balance of Payments Manual 6 (BPM6)*, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/bop/2007/bopman6.htm> (dostęp: 27.09.2024).
- Kawka I. (2015), *Gospodarcza działalność usługowa w prawie polskim w świetle unijnych swobód przedsiębiorczości i świadczenia usług*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa.
- Komisja Europejska (2015a), *A Single Market Strategy for Europe – Analysis and Evidence. Accompanying the Document Upgrading the Single Market: More Opportunities for People and Business*, SWD(2015) 202 final, Bruksela.
- Komisja Europejska (2015b), *Single Market Integration and Competitiveness in the EU and Its Member States*, Report 2015, Staff Working Document SWD(2015) 203 final, Bruksela.
- Komisja Europejska (2015c), *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Usprawnianie jednolitego rynku: więcej możliwości dla obywateli i przedsiębiorstw”*, COM(2015) 550 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1534172388870&uri=CELEX:52015DC0550> (dostęp: 27.09.2024).
- Komisja Europejska (2024), *Definicja usług świadczonych w interesie ogólnym*, https://commission.europa.eu/topics/single-market/services-general-interest_pl (dostęp: 27.09.2024).
- Kuziemska-Pawlak K. (2020), *Specjalizacja polskiego eksportu towarów i usług*, „Obserwator Finansowy”, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/autor/kamila-kuziemska-pawlak/> (dostęp: 27.09.2024).
- Lafay G. (1992), *The Measurement of Revealed Comparative Advantages*, [w:] M.G. Dagenais, P.A. Muet (eds), *International Trade Modelling*, Chapman & Hill, London, s. 209–234.
- Laursen K. (2015), *Revealed comparative advantage and the alternatives measures of international specialization*, „Eurasian Business Review”, vol. 5(1), s. 99–115. <https://doi.org/10.1007/s40821-015-0017-1>
- Matuszczak Ł. (2015), *Konkurencyjność polskiego eksportu usług*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 1, s. 76–93.
- Milczące załatwienie sprawy – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U.2024.572), Wolters Kluwer, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-postepowania-administracyjnego-16784712/dz-2-roz-8-a> (dostęp: 27.09.2024).
- Nowacka-Bandosz K. (2011), *Tendencje w polskim eksporcie usług i poziomie jego konkurencyjności*, „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, nr 23, s. 97–122.
- Nowacka-Bandosz K. (2013), *Zagraniczne obroty usługami rynkowymi w Polsce i krajach członkowskich Unii Europejskiej*, „Studia i Prace Nauk Ekonomicznych i Zarządzania”, nr 33, s. 125–145.
- Orłowski W.M. (red.) (2021), *Gdzie naprawdę są konfitury? Najważniejsze gospodarcze korzyści członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

- Pojedynczy punkt kontaktowy – Swoboda działalności gospodarczej (2019), Wolters Kluwer, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/swoboda-dzialalnosci-gospodarcej-17118163/roz-2-a> (dostęp: 27.09.2024).
- Popławski K., Całus K., Dębiec K., Gizińska I., Matuszak S. (2024), *Nierówna konkurencja. Konsekwencje liberalizacji przewozów drogowych UE–Ukraina dla Europy Środkowej*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Warszawa.
- Radło M. (2020), *Competitiveness of the Polish service sector in foreign trade*, [w:] M.A. Weresa, A. Kowalski, *Poland Competitiveness Report 2020. Focus on Service Sector*, SGH Publishing House, Warsaw.
- Rozporządzenie 2018/302 Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) z dnia 28 lutego 2018 r. w sprawie nieuzasadnionego blokowania geograficznego oraz innych form dyskryminacji klientów ze względu na przynależność państwową, miejsce zamieszkania lub miejsce prowadzenia działalności na rynku wewnętrznym oraz w sprawie zmiany rozporządzeń (WE) nr 2006/2004 oraz (UE) 2017/2394 i dyrektywy 2009/22/WE, OJ L 60I, 2.3.2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=cele-x%3A32018R0302> (dostęp: 27.09.2024).
- Siggel E. (2006), *International competitiveness and comparative advantage: A survey and a proposal for measurement*, „Journal of Industry Competition and Trade”, vol. 6(2), s. 137–159. <https://doi.org/10.1007/s10842-006-8430-x>
- SOLVIT, https://ec.europa.eu/solvit/index_pl.htm (dostęp: 27.09.2024).
- Stefaniak J. (2016), *Usługi w nowej strategii rynku wewnętrznego*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 439, s. 324–334.
- Stefaniak J. (2021), *Znaczenie udziału Polski w Jednolitym Rynku Europejskim: rynek usług*, [w:] W.M. Orłowski (red.), *Gdzie naprawdę są konfitury? Najważniejsze gospodarcze korzyści członkostwa Polski w Unii Europejskiej*, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa, s. 75–86.
- Stefaniak J., Ambroziak A. (2017), „Pakiet usługowy” Komisji Europejskiej – *remedium na bariery na unijnym rynku usług?*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu”, nr 487, s. 306–317.
- Stellian R., Danna-Buitrago J.P. (2022), *Which revealed comparative advantage index to choose? Theoretical and empirical considerations*, „CEPAL Review”, vol. 138, s. 45–66.
- Strategia Lizbońska (2000), <https://www.europarl.europa.eu/highlights/pl/1001.html> (dostęp: 27.09.2024).
- Szypulewska-Porczyńska A. (2020), *Changes in the EU legal framework on the provision of services in the internal market in the past decade*, [w:] A.M. Kowalski, M.A. Weresa (red.), *Poland Competitiveness Report 2020. Focus on Service Sector*, SGH Publishing House, Warsaw, s. 29–42.
- Unijna dyrektywa usługowa (2015), EUR-lex, <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/the-eu-s-services-directive.html> (dostęp: 27.09.2024).
- Vollrath T.L. (1991), *A theoretical evaluation of alternative trade intensity measures of revealed comparative advantage*, „Weltwirtschaftliches Archiv”, nr 127(2), s. 265–279.
- World Trade Organization (1995), *General Agreement on Trade in Service. Annex 1b*, http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats.pdf (dostęp: 27.09.2024).
- Widodo T. (2009), *Comparative advantage: Theory, empirical measures and case studies*, „Review of Economic and Business Studies”, vol. 4, s. 57–81.

- Wyszkowska-Kuna J. (2007), *Activity of Polish service providers after Poland's accession to the European Union*, „Comparative Economic Research”, vol. 10(3), s. 25–48.
- Yu R., Cai J., Leung P.S. (2009), *The normalized revealed comparative advantage index*, „Annals of Regional Science”, vol. 43(1), s. 267–282. <https://doi.org/10.1007/s00168-008-0213-3>

Załącznik 1

Klasyfikacja usług w bilansie płatniczym od 2010 r. (BPM6, IMF, 2013):

SA – Usługi produkcyjne w odniesieniu do nakładów rzeczowych będących własnością osób trzecich (usługi uszlachetniania) (Manufacturing services on physical inputs owned by others);

SB – Usługi w zakresie napraw i konserwacji (Maintenance and repair services);

SC – Transport, w tym:

SC1 – Transport morski (Sea transport), w tym:

SC11 – pasażerski;

SC12 – fracht;

SC13 – inny niż pasażerski i fracht;

SC2 – Transport lotniczy (Air transport), w tym:

SC21 – pasażerski;

SC22 – fracht;

SC23 – inny niż pasażerski i fracht;

SC3 – Inne rodzaje transportu (Other transport), w tym:

SC3B – Transport kolejowy (Rail transport), w tym:

SC3B1 – pasażerski;

SC3B2 – fracht;

SC3B3 – inny niż pasażerski i fracht;

SC3C – Transport drogowy (Road transport), w tym:

SC3C1 – pasażerski;

SC3C2 – fracht;

SC3C3 – inny niż pasażerski i fracht;

SC3D – Transport wodny śródlądowy (Inland waterway transport), w tym:

SC3D1 – pasażerski;

SC3D2 – fracht;

SC3D3 – inny niż pasażerski i fracht;

SC3E – Transport rurociągowy (Pipeline transport);

SC3G – Inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe (Other supporting and auxiliary transport services);

SC4 – Usługi pocztowe i kurierskie (Postal and courier services);

SD – Podróże zagraniczne (Travel), w tym:

SDA – Podróże biznesowe (Business travel);

SDB – Podróże prywatne (Personal travel), w tym:

SDB1 – w celach zdrowotnych;

SDB2 – w celach edukacyjnych;

SDB3 – inne niż w celach zdrowotnych lub edukacyjnych;

SE – Usługi budowlane (Construction);

- SF – Usługi ubezpieczeniowe i emerytalno-rentowe (Insurance and pension services), w tym:
- SF1 – Ubezpieczenia bezpośrednie (Direct insurance), w tym:
 - SF11 – Ubezpieczenia na życie (Life insurance);
 - SF12 – Ubezpieczenia przewożonych towarów (Freight insurance);
 - SF13 – Ubezpieczenia bezpośrednie, inne niż na życie i przewożonych towarów;
 - SF2 – Reasekuracja (Reinsurance);
 - SF3 – Pomocnicze usługi ubezpieczeniowe (Auxiliary insurance services);
 - SF4 – Usługi emerytalno-rentowe i standardowe gwarantowane (Pension and standardized guarantee services);
- SG – Usługi finansowe (Financial services), w tym:
- SG1 – Usługi finansowe wyraźnie płatne i pozostałe usługi finansowe (Financial services explicitly charged and other financial services);
 - SG2 – Usługi pośrednictwa finansowego mierzone pośrednio (Financial intermediation services indirectly measured – FISIM);
- SH – Opłaty z tytułu użytkowania własności intelektualnej (Charges for the use of intellectual property);
- SI – Usługi telekomunikacyjne, informatyczne i informacyjne (Telecommunication, computer and information services), w tym:
- SI1 – Usługi telekomunikacyjne (Telecommunication services);
 - SI2 – Usługi komputerowe (Computer services), w tym:
 - SI21 – Oprogramowanie komputerowe (Computer software);
 - SI22 – Usługi komputerowe inne niż w zakresie oprogramowania (Computer services other than computer software);
 - SI3 – Usługi informacyjne (Information services), w tym:
 - SI31 – Usługi agencji prasowych (News agency services);
 - SI32 – Inne niż usługi agencji prasowych (Information services other than news agency services);
- SJ – Pozostałe usługi biznesowe (Other business services), w tym:
- SJ1 – Usługi badawczo-rozwojowe (Research and development services), w tym:
 - SJ11 – Prace prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy (Work undertaken on a systematic basis to increase the stock of knowledge), w tym:
 - SJ111 – Dostarczanie usług badawczo-rozwojowych standardowych i dostosowanych do potrzeb klienta (Provision of customized and non-customized research and development services);
 - SJ112 – Sprzedaż praw majątkowych wynikających z prac badawczo-rozwojowych: Patenty; Prawa autorskie wynikające z prac badawczo-rozwojowych; Procesy i projekty

przemysłowe; Inne (Sale of proprietary rights arising from research and development: Patents; Copyrights arising from R&D; Industrial processes and designs; Other);

SJ12 – Usługi badawczo-rozwojowe inne niż prace prowadzone systematycznie w celu zwiększenia stanu wiedzy (Research and development services other than work undertaken on a systematic basis to increase the stock of knowledge);

SJ2 – Usługi profesjonalne i doradcze w zakresie zarządzania (Professional and management consulting services), w tym:

SJ21 – Usługi prawne, księgowe, doradztwo w zakresie zarządzania i public relations (Legal, accounting, management consulting and public relations service), w tym:

SJ211 – Usługi prawne (Legal services);

SJ212 – Usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego (Accounting, auditing, bookkeeping, and tax consulting services);

SJ213 – Usługi w zakresie doradztwa biznesowego, doradztwa w zakresie zarządzania oraz public relations (Business and management consulting and public relations services);

SJ22 – Reklama, badanie rynku i sondaże opinii publicznej (Advertising, market research and public opinion polling services);

SJ3 – Usługi techniczne, związane z handlem i inne biznesowe (Technical, trade-related and other business services), w tym:

SJ31 – Usługi architektoniczne, inżynieryjne, naukowe i pozostałe usługi techniczne (Architectural, engineering, scientific and other technical services), w tym:

SJ311 – Usługi architektoniczne (Architectural services);

SJ312 – Usługi inżynieryjne (Engineering services);

SJ313 – Usługi naukowe i inne techniczne (Scientific and other technical services);

SJ32 – Utylizacja odpadów i usuwanie zanieczyszczeń, usługi rolnicze i wydobywcze (Waste treatment and de-pollution, agricultural and mining services), w tym:

SJ321 – Utylizacja odpadów i usuwanie zanieczyszczeń (Waste treatment and de-pollution);

SJ322 – Usługi towarzyszące rolnictwu, leśnictwu i rybołówstwu (Services incidental to agriculture, forestry and fishing);

SJ323 – Usługi towarzyszące górnictwu oraz wydobywaniu ropy i gazu (Services incidental to mining, and oil and gas extraction);

SJ33 – Usługi leasingu operacyjnego (Operating leasing services);

SJ34 – Usługi związane z handlem (Trade-related services);

SJ35 – Pozostałe usługi biznesowe (Other business services);

SK – Usługi kulturalne, rekreacyjne i świadczone dla ludności (Personal, cultural and recreational services), w tym:

SK1 – Usługi audiowizualne i usługi pokrewne (Audiovisual and related services);

SK2 – Usługi kulturalne, rekreacyjne i świadczone dla ludności inne niż audiowizualne i pokrewne, w tym:

SK21 – zdrowotne;

SK22 – edukacyjne;

SK23 – w zakresie dziedzictwa i rekreacji;

SK24 – inne.

Załącznik 2

Tabela 1. Struktura eksportu usług w Polsce w latach 1994, 2004, 2010 i 2022 (w %).
Udziały krajów UE i spoza UE w polskim eksporcie usług dla poszczególnych kategorii usług
w latach 2004, 2010, 2022 (w %)

Indeks	Struktura eksportu usług w Polsce (w %)							Eksport usług z Polski do UE i poza UE (w %)						
	Ogółem	UE				Poza UE			UE	Poza UE	UE	Poza UE	UE	Poza UE
Kat.	1994	2004	2010	2022	2004	2010	2022	2004		2010		2022		
Usługi	100	100	100	100	100	100	100	74	26	65	35	61	40	
SA	–	–	6	5,7	–	3,5	5,2	–	–	76	24	63	38	
SB	–	–	2	4,0	–	2,1	2,0	–	–	64	36	75	25	
SC	36,4	29,4	26	37,9	36,3	19,9	16,3	69	31	71	29	78	22	
SC1	20,1	5,0	0,9	1,1	7,8	1,3	1,6	64	36	57	43	53	47	
SC11	0,2	0,1	0,06	0,04	0,1	0,003	0,001	76	24	97	3	99	1	
SC12	16,4	3,8	0,7	0,9	6,9	1,1	1,4	61	39	52	48	51	49	
SC13	3,4	1,0	0,2	0,2	0,9	0,1	0,2	77	23	71	29	59	42	
SC2	5,0	4,1	2,3	2,8	9,2	4,7	3,9	56	44	47	53	52	48	
SC21	3,5	3,5	0,9	1,8	7,4	1,6	2,3	57	43	49	51	54	46	
SC22	0,3	0,4	0,7	0,7	1,0	0,9	1,0	55	45	60	40	52	48	
SC23	1,2	0,2	0,7	0,3	0,8	2,2	0,6	40	60	38	62	45	55	
SC3B	6,4	3,6	1,2	0,6	1,6	-1,8	0,2	86	14	–	–	78	22	
SC3B1	0,5	0,2	0,09	0,03	0,1	0,08	0,004	82	18	68	32	92	8	
SC3B2	5,0	2,8	1,0	0,5	1,3	-1,9	0,2	86	14	–	–	77	23	
SC3B3	0,9	0,6	0,05	0,04	0,2	0,01	0,01	57	43	95	5	85	15	
SC3C	3,9	15,7	17,1	22,8	7,8	8,5	5,6	85	15	79	21	86	14	

Tab. 1 (cd.)

Indeks	Struktura eksportu usług w Polsce (w %)							Eksport usług z Polski do UE i poza UE (w %)					
	Ogółem	UE			Poza UE			UE	Poza UE	UE	Poza UE	UE	Poza UE
SC3C1	0,04	0,2	0,1	0,1	0,02	0,05	0,02	98	2	83	17	78	22
SC3C2	2,7	15,0	16,1	22,2	7,7	8,2	5,4	85	15	78	22	86	14
SC3C3	1,1	0,5	0,9	0,5	0,1	0,2	0,2	91	9	90	11	81	19
SC3D	0,3	0,1	0,17	0,05	0,01	0,01	0,02	96	5	97	3	77	23
SC3D1	0,0	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100	0	100	0	0	0
SC3D2	0,2	0,05	0,16	0,05	0,00	0,003	0,021	100	0	99	1	78	22
SC3D3	0,03	0,01	0,014	0,003	0,01	0,005	0,004	67	33	82	18	54	46
SC3G	0,0	0,3	3,2	8,7	0,2	3,0	4,5	77	20	66	34	75	25
SC4	–	0,2	0,3	0,9	0,2	0,2	0,3	74	26	79	21	82	18
SD	34,7	43,5	28,3	10,0	42,1	25,0	23,0	74	26	68	33	40	60
SDA	–	9,2	4,1	1,5	7,0	6,0	9,8	79	21	56	44	19	81
SDB	–	34,4	24,2	8,6	35,1	19,1	13,2	73	27	70	30	50	50
SDB1	–	1,2	1,02	0,15	0,1	0,2	0,04	97	4	92	8	86	14
SDB2	–	0,9	0,2	0,1	0,1	0,5	0,2	96	4	47	53	44	56
SDB3	–	32,2	23,0	8,3	34,9	18,4	13,0	–	–	70	30	50	51
SE	9,2	5,8	4,8	3,8	2,3	1,9	0,8	88	12	82	18	88	12
SF	2,3	0,3	0,8	0,8	1,0	0,4	0,4	44	56	78	22	77	23
SF1	–	–	0,08	0,03	–	0,04	0,02	–	–	77	24	73	27
SF11	–	–	0,002	0,002	–	0,003	0,000	–	–	50	50	100	0
SF12	–	–	0,01	0,002	–	0,000	0,004	–	–	100	0	41	59
SF13	–	–	0,07	0,03	–	0,04	0,01	–	–	75	25	75	25
SF2	–	–	0,1	0,2	–	0,1	0,2	–	–	75	25	60	40
SF3	–	–	0,6	0,6	–	0,3	0,2	–	–	79	22	84	16
SF4	–	–	0,005	0,000	–	0,003	0,000	–	–	73	27	100	0
SG	1,0	1,3	1,9	1,7	0,9	2,1	1,3	81	19	62	38	66	34
SH	0,01	0,2	0,6	0,8	0,4	0,8	2,0	56	44	58	42	37	63
SI	–	–	5,3	10,7	–	–	19,4	–	–	59	41	46	54
SI1	–	2,3	1,3	0,8	1,3	1,4	0,4	83	17	64	36	74	26
SI2	0,2 ^a	1,0	3,7	9,4	2,2	4,5	18,0	57	43	60	40	45	56
SI21	–	–	3,7	5,2	–	4,5	12,2	–	–	–	–	–	–
SI22	–	–	0,000	4,2	–	0,00	5,8	–	–	0	0	52	48
SI3	0,1 ^a	0,2	0,2	0,5	0,2	0,8	1,0	73	27	35	65	41	59
SI31	–	0,05	0,01	0,01	0,1	0,25	0,04	57	43	6	94	21	79
SI32	–	0,1	0,2	0,4	0,05	0,5	1,0	85	15	43	57	42	58
SJ	12,3	15,1	22,9	22,3	11,6	36,4	28,6	78	22	54	46	55	46
SJ1	1,1	0,7	1,5	2,0	0,7	1,9	3,6	73	27	59	41	46	54
SJ11	–	–	–	1,3	–	–	1,9	–	–	57	43	51	49
SJ111	–	–	–	1,3	–	–	1,9	–	–	56	44	51	49
SJ112	–	–	–	0,03	–	–	0,02	–	–	71	29	70	30
SJ12	–	–	–	0,7	–	–	1,6	–	–	52	48	38	62

Indeks	Struktura eksportu usług w Polsce (w %)							Eksport usług z Polski do UE i poza UE (w %)					
	Ogółem	UE			Poza UE			UE	Poza UE	UE	Poza UE	UE	Poza UE
SJ2	–	–	8,4	11,7	–	12,6	15,4	–	–	55	45	54	46
SJ21	0,9	2,1	3,8	8,6	1,8	6,8	12,2	77	23	51	49	52	48
SJ211	–	0,5	0,7	0,4	0,5	0,8	0,5	72	28	59	41	55	46
SJ212	–	1,2	1,5	3,8	0,9	2,4	5,3	79	21	53	47	53	47
SJ213	–	0,4	1,6	4,4	0,4	3,6	6,5	74	26	46	54	51	49
SJ22	0,4	1,8	4,6	3,1	1,5	5,8	3,2	78	22	59	41	60	41
SJ3	–	–	13,1	8,7	–	22,0	9,6	–	–	66	34	58	42
SJ31	1,5 ^a	1,9	2,1	2,8	1,7	3,6	3,2	75	25	52	48	58	42
SJ311	–	–	–	0,1	–	–	0,1	–	–	49	51	60	40
SJ312	–	–	–	2,2	–	–	2,5	–	–	57	43	57	43
SJ313	–	–	–	0,5	–	–	0,6	–	–	67	33	58	42
SJ32	0,5 ^a	0,7	1,4	0,2	0,1	3,6	0,2	95	5	42	58	62	38
SJ321	0,01 ^a	0,1	0,06	0,07	0,02	0,04	0,04	94	6	71	29	73	27
SJ322	–	–	–	0,1	–	–	0,001	–	–	99	1	99	1
SJ323	–	–	–	0,05	–	–	0,15	–	–	60	40	35	65
SJ33	0,01	0,1	0,4	0,5	0,03	0,2	0,8	89	11	81	19	46	54
SJ34	-0,7 ^a	0,8	1,6	1,6	0,9	1,9	1,4	72	29	61	40	63	37
SJ35	–	3,9	7,6	3,6	2,5	12,7	3,9			52	48	58	42
SK	0,2	0,6	0,8	1,5	0,8	1,0	0,8	71	29	60	40	74	26
SK1	0,2 ^a	0,2	0,1	0,2	0,3	0,3	0,5	68	32	43	57	42	58
SK2	0,2	0,4	0,7	1,3	0,5	0,7	0,3	72	28	64	36	85	15
SK21	–	0,1	0,2	0,2	0,1	0,09	0,15	81	19	80	20	69	31
SK22	–	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	57	43	45	56	50	50
SK23	–	–	–	0,15	–	–	0,1	–	–	51	49	75	25
SK24	–	–	–	0,8	–	–	0,01	–	–	0	0	99	1

^a 1996, a w przypadku SJ321 1999.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SC3G	-0,2	-0,1	0,2	0,1	0,9	1,7	7,6	9,2	11,0	11,5	12,0	13,5	15,8	18,5	22,1	21,8	31,1	31,4	30,2
SC4	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,6	-0,1	-0,2	-0,4	-0,6	-0,3	-0,6	-0,4	-0,2	-0,2	0,1	-0,6	-1,5	-1,1	-0,8
SD	17,5	14,9	10,2	21,6	17,3	12	2,3	-7,6	-2,7	-7,5	-5,3	-4,5	-9,7	-14,4	-18	-16,6	-7,2	-17,7	-31,9
SDA	6,7	5,5	4,2	6,2	3,8	-0,1	-1,0	0,7	3,1	3,3	-3,2	-2,5	-3,2	-3,0	-2,8	-2,5	-1,9	-2,7	-3,6
SDB	10,8	9,3	6,0	15,3	13,5	12,2	3,4	-8,3	-5,7	-10,8	-2,1	-2,0	-6,5	-11,5	-15,2	-14,1	-5,3	-15,1	-28,2
SDB1	-	-	-	-	-	-	2,3	2,4	2,4	2,7	0,5	0,2	0,3	0,1	0,1	0,1	-0,2	-0,1	-0,3
SDB2	-	-	-	-	-	-	-1,9	-1,9	-1,8	-1,0	-1,2	-1,1	-0,9	-0,9	-1,0	-1,0	-1,1	-1,4	-1,5
SDB3	-	-	-	-	-	-	3,0	-8,8	-6,4	-12,4	-1,5	-1,1	-5,8	-10,7	-14,3	-13,2	-4,0	-13,6	-26,4
SE	6,3	7,0	8,6	8,7	9,6	8,5	9,8	11,4	12,1	11,3	9,1	9,1	10,6	11,0	11,0	9,9	9,4	11,9	10,5
SF	-4,0	-3,1	-3,4	-4,8	-4,6	-6,7	-5,2	-3,9	-5,8	-6,3	-5,7	-3,6	-4,5	-3,9	-5,6	-5,4	-8,0	-7,1	-5,4
SF1	-	-	-	-	-	-	-3,8	-4,6	-4,6	-5,3	-4,2	-4,4	-4,0	-4,0	-4,1	-4,4	-6,4	-6,9	-5,2
SF11	-	-	-	-	-	-	-1,8	-2,1	-2,2	-2,9	-2,0	-2,1	-1,8	-1,8	-1,9	-2,0	-2,4	-2,5	-1,5
SF12	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,3	-0,1	-0,3	-0,3	-0,2
SF13	-1,5	-1,9	-1,1	-2,7	-2,9	-3,1	-1,8	-2,3	-2,2	-2,0	-1,9	-2,0	-2,0	-1,9	-1,9	-2,3	-3,8	-4,1	-3,4
SF2	-1,2	-0,3	-1,1	-1,3	-1,1	-2,8	-2,5	-2,3	-2,4	-2,3	-1,7	-1,1	-2,4	-1,7	-2,9	-2,8	-2,9	-1,7	-1,7
SF3	0,1	0,4	0,3	0,6	0,9	0,8	1,2	3,1	1,2	1,3	0,3	1,9	2	1,8	1,4	1,8	1,6	1,7	1,6
SF4	-	-	-	-	-	-	-0,03	-0,02	-0,001	-0,03	-0,03	-0,05	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,3	-0,1
SG	-8,4	-10	-14,2	-18,3	-18,1	-14,8	-18,8	-20,3	-20,8	-21,8	-21,6	-22,9	-24,3	-23,6	-23,8	-23,9	-33	-34,7	-27,4
SG1	-	-	-	-	-	-	-14,2	-15,3	-16	-16,6	-16,8	-18,3	-19,6	-19,5	-19,6	-20,3	-28,8	-30,6	-24,9
SG2	-	-	-	-	-	-	-4,6	-4,9	-4,8	-5,2	-4,8	-4,6	-4,7	-4,1	-4,1	-3,6	-4,2	-4,1	-2,6
SH	-4,0	-4,4	-4,8	-5,3	-6,7	-10,4	-9,1	-8,3	-9,6	-8,6	-15,3	-16,7	-17,9	-18,6	-20,8	-22,4	-17,8	-15,9	-14,8
SP	-	-	-	-	-	-	-18,4	-17,5	-16,2	-15,6	-10,3	-9,3	-9,9	-9,7	-11,5	-11,2	-23,7	-25,0	-17,4
SII	-0,2	-1,4	-1,9	-1,9	-2,1	-1,1	-3,8	-3,9	-3,6	-3,9	-3,1	-3,6	-3,8	-2,3	-1,9	-1,5	-1,8	-2,2	-2,0

Tab. 1 (cd.)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SJ2	-6,6	-7,4	-6,6	-7,7	-9,2	-8,3	-14,1	-13,5	-12,6	-11,5	-7,0	-5,6	-5,9	-6,8	-8,6	-8,7	-19,5	-20,2	-12,9
SJ3	-0,8	-0,9	-0,9	-0,5	-0,5	-0,6	-0,4	0,001	-0,04	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-1,0	-1,1	-2,3	-2,5	-2,5
SJ31	-	-	-	-	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,05	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
SJ32	-	-	-	-	-0,3	-0,4	-0,3	0,1	0,01	-0,1	-0,2	0,02	-0,1	-0,5	-0,8	-0,9	-2,2	-2,5	-2,5
SJ	-12,6	-12,6	-11,3	-13,9	-8,9	-4,6	12,6	5,0	4,0	-0,6	-2,9	-6,3	-8,2	-7,3	-5,9	-5,3	-8,0	-5,9	-3,9
SJ1	-2,1	-2,0	-2,4	-2,6	-2,5	-2,4	-3,2	-2,9	-3,2	-3,8	-4,7	-4,8	-4,2	-4,2	-4,4	-5,0	-5,6	-3,8	-3,2
SJ11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-5,1	-6,2	-6,1	-4,9	-5,3	-5,7	-5,7	-6,5	-5,3	-4,6
SJ111	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-4,7	-5,7	-5,7	-5,2	-4,9	-5,0	-5,5	-6,0	-5,3	-4,5
SJ112	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,4	-0,5	-0,4	0,3	-0,4	-0,7	-0,2	-0,5	0,002	-0,1
SJ12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,4	1,4	1,3	0,7	1,0	1,3	0,7	0,9	1,4	1,4
SJ2	-	-	-	-	-	-	6,2	7,4	7,6	8,5	8,9	7,3	9,4	9,7	10,5	10	10	9,3	10,8
SJ21	-1,8	-2,0	-1,7	-1,4	-1,3	-0,4	-2,3	-0,7	0,3	1,8	2,6	2,3	3,9	4,3	4,3	6,6	7,6	8,1	10,0
SJ211	-	-	-	-	-	-	0,9	0,9	0,6	0,6	0,2	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,03	-0,03
SJ212	-	-	-	-	-	-	2,9	3,0	3,8	5,1	5,4	6,4	7,9	8,5	9,6	10,8	15,4	13,7	13,0
SJ213	-	-	-	-	-	-	-6,1	-4,6	-4,2	-3,9	-2,9	-4,0	-3,8	-4,0	-5,2	-4,1	-7,6	-5,6	-3,0
SJ22	0,3	1,5	3,7	3,7	3,7	5,1	8,5	8,1	7,3	6,7	6,2	5	5,5	5,4	6,3	3,3	2,4	1,2	0,8
SJ31	-0,7	0,1	0,2	0,4	2,5	1,9	-1,1	-1,7	-0,4	-1,0	-1,0	-0,7	-0,6	-0,2	1,5	1,8	2,5	3,2	3,1
SJ311	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,04	-0,02	-0,1	-0,01	0,02	0,04	0,1	0,02	0,1
SJ312	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,4	0,2	0,2	0,6	0,8	2,1	2,2	2,9	3,5	3,5
SJ313	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-1,4	-1,3	-0,9	-1,2	-1,0	-0,6	-0,4	-0,5	-0,3	-0,4
SJ32	0,7	1,0	1,6	2,0	1,6	2,8	3,0	4,4	3,8	1,8	1,2	0,9	0,5	0,8	0,5	0,3	-0,1	-0,3	-0,5
SJ321	-	-	-	-	-	-	-0,2	-0,2	-0,3	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,04	-0,1	-0,3	-0,2	-0,3	-0,3

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SJ33	-	-	-	-	-	-	-1,8	-2,3	-2,8	-2,8	-2,8	-3,2	-3,5	-3,6	-3,2	-2,8	-3,8	-2,6	-2,5
SJ34	-5,3	-6,1	-9,0	-11,7	-10,7	-10,0	-0,6	-1,1	-1,8	-0,6	-0,8	-0,3	-2,0	-3,3	-3,6	-4,2	-5,6	-5,9	-4,9
SJ35	-1,1	-1,5	-1,8	-2,1	-2,0	-1,6	10,1	1,2	0,8	-2,7	-3,7	-5,5	-7,8	-6,5	-7,2	-5,5	-5,4	-5,7	-6,8
SK	-0,9	-1,2	-0,6	-0,6	-1,1	-1,4	-1,1	-0,1	-1,9	-1,6	-0,6	-0,4	1,7	1,3	1,0	0,8	-0,4	0,1	-1,5
SK1	-1,0	-1,0	-0,6	-0,8	-0,9	-1,1	-2,0	-2,0	-2,4	-2,0	-1,3	-1,3	-1,2	-1,3	-1,6	-2,3	-2,8	-2,2	-1,8
SK2	0,1	-0,2	0,1	0,2	-0,2	-0,3	0,9	1,9	0,5	0,4	0,7	1,0	2,9	2,6	2,6	3,0	2,4	2,3	0,2
SK21	-	-	-	-	0,01	-0,04	0,4	0,5	0,7	1,1	1,4	0,9	0,8	1,0	1,0	1,0	0,8	0,6	0,6
SK22	-	-	-	-	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,002	-0,01	0,1	-0,2	-0,2	-0,1
SK23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,2	-0,04	-0,1	0,2	0,1	0,3	0,3	0,4	0,2	0,4
SK24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,7	-0,8	0,1	1,8	1,6	1,3	1,7	1,4	1,8	-0,6
Eksport do krajów spoza UE																			
SA	-	-	-	-	-	-	-0,5	2,0	7,3	12,9	13,5	12,9	13,4	12,2	10,4	10,0	10,5	9,3	6,4
SB	-	-	-	-	-	-	1,8	2,7	-0,1	1,2	1,0	1,4	2,3	3,0	2,0	1,7	2,5	1,0	0,1
SC	8,4	10,5	8,7	10,7	4,6	5,6	-7,0	-7,0	-5,1	-4,9	-2,6	-2,2	-2,5	-3,9	-4,6	-4,0	-7,4	-12,3	-16,0
SC11	-0,1	-0,1	-0,03	-0,04	-0,1	-0,04	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,3	-0,2	-0,3	-0,1	-0,2	-0,2
SC12	-3,8	-5,6	-6,1	-6,8	-10,5	-6,6	-16,8	-16,5	-16,2	-15,4	-14,6	-13,5	-12,5	-14,9	-16,3	-16	-17,7	-23,1	-29,8
SC13	-0,6	-0,1	-0,5	-1,0	-0,8	-0,7	-2,0	-1,8	-1,6	-1,6	-1,3	-1,4	-1,6	-1,4	-1,5	-1,4	-1,6	-1,3	-1,6
SC21	1,8	2,2	1,2	1,4	0,7	0,1	-4,8	-3,2	-2,7	-1,9	-1,8	-2,0	-2,0	-1,7	-0,8	-0,1	-0,9	0,5	-0,6
SC22	-0,4	-1	-0,8	-0,9	-1,3	-0,8	-0,3	-0,5	-1,2	-0,9	-0,8	-0,4	-0,2	-0,5	-0,4	-0,3	-0,3	-0,4	-0,5
SC23	-1,1	-0,8	-0,5	-1,0	-1,5	-1,6	1,1	0,4	0,3	0,1	-0,2	-0,3	-0,5	-0,1	-0,5	-0,4	-0,6	-0,6	-1,0
SC3B1	-0,05	0,005	0,002	-0,01	-0,03	-0,02	-0,03	0,04	-0,03	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,03	-0,04	-0,1
SC3B2	0,8	0,8	0,7	0,9	1,0	0,7	-3,4	-3,6	-2,6	-2,6	-2,5	-2,0	-2,4	-2,1	-2,7	-2,1	-1,7	-2,2	0,1
SC3B3	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,01	-0,1	-0,2	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	-0,03

Tab. 1 (cd.)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SC3C1	-0,02	-0,005	0,02	0,05	0,03	0,07	-0,1	0,04	-0,01	0,01	0,1	0,01	0,03	0,1	0,04	0,05	0,02	0,03	0,03
SC3C2	4,8	6,8	8,1	11,8	10,6	8,8	10,4	10,9	11,1	10,6	10,8	9,4	8,5	9,2	9,4	8,2	8,6	7,1	10,5
SC3C3	-0,02	-0,002	-0,1	0,3	0,2	0,3	-0,7	-0,5	-0,5	-0,6	-0,3	-0,2	-0,2	-0,3	-0,3	-0,2	-0,5	-0,4	-0,3
SC3D1	-0,01	-0,004	-0,01	-0,004	-0,01	-0,004	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01	-0,02	-0,02	-0,01	-0,001	-0,003	-0,01
SC3D2	-0,01	-0,01	-0,01	0,01	-0,03	-0,02	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,04	-0,04	-0,1	-0,1	-0,2
SC3D3	0,005	0,005	-0,005	0,0001	0,004	-0,003	-0,03	-0,03	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	-0,02	-0,02	-0,004	-0,02	-0,02	-0,04
SC3G	-0,1	-0,1	0,04	0,1	0,5	0,4	4,1	3,8	4,6	4,8	5,6	5,8	6,6	7,1	7,4	8,0	8,0	10,4	9,7
SC4	-0,2	-0,2	-0,1	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3	-0,3	-0,4	-0,4	-0,3	-0,2	-0,3	-0,4	-0,1	-1,1	-1,4	-2,0	-1,7
SD	19,4	17,3	19,5	21,0	20,1	17,7	14,0	17,9	19,8	19,8	17,6	15,8	17,3	22,2	21,3	21,7	22,5	20,3	31,8
SDA	2,7	3,7	2,3	3,0	10,2	6,2	4,9	4,9	5,6	3,3	7,7	10,1	13,9	20,8	21,9	22,4	23,8	23,3	21,6
SDB	16,7	13,6	17,1	18,0	9,9	11,6	9,1	13,0	14,2	16,6	9,8	5,7	3,4	1,4	-0,6	-0,7	-1,3	-3,0	10,2
SDB1	-	-	-	-	-	-	0,1	0,3	0,5	0,2	0,1	0,02	-0,04	-0,03	-0,04	-0,01	-0,04	-0,04	-0,1
SDB2	-	-	-	-	-	-	-0,3	-0,4	-0,7	-0,4	0,7	0,4	0,4	0,4	0,1	0,2	-0,3	-0,4	-0,7
SDB3	-	-	-	-	-	-	9,3	13,2	14,5	16,7	9,1	5,2	3,0	1,0	-0,7	-0,9	-1,0	-2,5	11,0
SE	-0,2	0,1	1,5	2,2	0,9	-0,4	0,4	1,5	0,9	1,6	1,6	0,9	0,4	-0,2	0,2	-0,4	0,02	1,0	0,3
SF	-1,5	-0,9	-1,9	-2,8	-2,5	-4,2	-3,3	-3,0	-3,5	-2,9	-3,0	-2,8	-3,6	-3,6	-3,5	-3,6	-4,5	-4,6	-4,6
SF1	-	-	-	-	-	-	-1,8	-1,6	-1,6	-1,5	-1,6	-1,6	-1,7	-1,8	-1,8	-1,8	-2,3	-2,3	-2,4
SF11	-	-	-	-	-	-	-0,5	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,6	-0,5	-0,5	-0,5
SF12	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2
SF13	-1,2	-0,5	-0,9	-1,4	-1,0	-2,1	-1,2	-1,0	-1,0	-0,9	-1,0	-1,0	-1,0	-1,1	-1,1	-1,2	-1,6	-1,7	-1,7
SF2	-0,4	-0,4	-0,8	-0,7	-0,9	-1,5	-1,9	-1,5	-2,1	-1,7	-1,4	-1,2	-1,8	-1,7	-1,8	-1,7	-2,2	-2,4	-2,0
SF3	0,1	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	0,01	0,3	0,2	0,2	0,4	-0,004	-0,1	0,1	0,1	0,2	0,04	0,1	0,2	-0,1

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SF4	-	-	-	-	-	-	-0,01	0,005	0,01	-0,1	-0,1	0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,04
SG	-5,5	-6,3	-7,6	-9,5	-9,3	-7,8	-10,1	-10,9	-11,3	-12,0	-11,8	-11,9	-12,3	-13,4	-12,6	-12,8	-16,1	-15,5	-14,5
SG1	-	-	-	-	-	-	-7,7	-8,8	-8,9	-9,5	-9,3	-9,3	-9,4	-10,2	-9,6	-10,1	-12,9	-12,6	-11,5
SG2	-	-	-	-	-	-	-2,4	-2,1	-2,4	-2,5	-2,5	-2,5	-2,9	-3,2	-3,0	-2,7	-3,2	-3,0	-3,0
SH	-4,0	-4,2	-4,8	-5,1	-6,0	-6,1	-5,9	-7,0	-6,7	-7,3	-11,2	-10,8	-12,8	-13,4	-14,9	-14,9	-13,2	-13,3	-14,3
SI ^b	-	-	-	-	-	-	-9,5	-8,2	-7,2	-6,4	-1,5	-0,6	4,1	3,3	3,0	1,4	-0,5	0,8	1,0
SI1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,6	-1,2	-0,9	-2,7	-2,8	-2,8	-2,8	-2,4	-2,2	-1,3	-2,4	-0,7	-1,6	-1,5	-1,9	-2,0
SI2	-1,2	-1,7	-1,8	-1,9	-2,8	-2,2	-7,5	-6,2	-5,1	-4,5	-0,2	0,5	3,8	4,7	3,5	2,6	0,4	2,1	2,7
SI3	-0,5	-0,5	-0,8	-1,0	-1,1	-1,1	0,8	0,8	0,8	0,9	1,1	1,2	1,6	1,1	0,2	0,3	0,7	0,6	0,3
SI31	-	-	-	-	-0,3	-0,4	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	0,4	0,5	-0,04	0,04	0,1	0,03	0,1
SI32	-	-	-	-	-0,8	-0,7	0,5	0,6	0,6	0,8	1,0	1,0	1,2	0,6	0,2	0,3	0,6	0,6	0,3
SJ	-12,9	-12,6	-11,2	-11,2	-1,7	0,3	22,1	12,9	8,2	0,8	-1,6	-0,1	-3,9	-3,2	2,0	5,3	11,8	17,9	14,6
SJ1	-2,1	-2,3	-2,4	-2,5	-3,1	-2,8	-2,4	-2	-2,7	-3,1	-1,6	-1,4	-3,3	-3,3	-2,4	-2,3	-4,0	-0,4	-0,8
SJ11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-4,2	-3,2	-2,6	-5,3	-5,4	-4,8	-4,6	-6,6	-3,5	-4,2
SJ111	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-4,1	-2,8	-2,3	-4,6	-4,0	-4,2	-3,9	-3,0	-3,3	-3,8
SJ112	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,1	-0,4	-0,3	-0,7	-1,4	-0,7	-0,7	-3,6	-0,2	-0,5
SJ12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,1	1,6	1,2	1,9	2,1	2,4	2,3	2,5	3,1	3,4
SJ2	-	-	-	-	-	-	8,5	9,1	9,9	12	11,5	12,4	11,7	11,1	15,3	17	20,6	19,6	18,1
SJ21	-1,5	-1,1	-1,3	-1,2	-1,7	0,3	2,7	3,5	4,0	6,0	6,5	6,7	7,2	8,0	10,9	12,8	15,5	15,7	14,8
SJ211	-	-	-	-	-	-	0,6	0,6	0,5	0,4	0,2	0,2	0,1	0,05	-0,02	0,2	0,05	0,2	-0,1
SJ212	-	-	-	-	-	-	2,8	2,6	3,3	3,9	4,3	4,7	5,5	6,6	7,9	9,2	13,3	12,8	12,1
SJ213	-	-	-	-	-	-	-0,7	0,4	0,3	1,7	2,0	1,9	1,7	1,3	2,9	3,4	2,2	2,8	2,7
SJ22	-0,04	0,4	1,3	2,1	8,9	6,1	5,8	5,6	5,8	5,9	5,0	5,7	4,4	3,2	4,5	4,2	5,1	3,9	3,3

Tab. 1 (cd.)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SJ31	-1,7	-1,4	-1,3	-1,5	-1,2	-0,1	-0,3	-1,9	-1,3	-1,6	-2,3	-2,7	-2,6	-1,2	-0,5	-0,2	1,1	2,0	2,1
SJ311	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,1	0,04	0,1	0,04	0,04	0,1	0,1	0,1	0,1	0,02
SJ312	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	0,6	-0,1	-0,7	0,04	0,3	0,2	2,2	2,8	2,6
SJ313	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-2	-2,9	-2,6	-2,0	-1,3	-0,8	-0,5	-1,2	-0,9	-0,5
SJ32	-0,8	-1,4	-1,4	-1,4	-1,9	-1,5	4,2	7,5	3,0	-0,8	-1,6	-1,9	-1,5	-1,1	-1,6	-1,3	-1,8	-1,4	-1,7
SJ321	-	-	-	-	-	-	-0,03	0,03	0,1	0,1	0,02	0,3	-0,02	0,2	0,01	0,03	-0,02	-0,03	-0,03
SJ33	-	-	-	-	-	-	-2,2	-2,1	-2,2	-2,3	-2,9	-3,0	-3,5	-3,0	-3,8	-3,9	-4,8	-3,2	-2,0
SJ34	-4	-4,7	-4,8	-5,9	-2,2	-3,5	0,8	0,2	1,1	0,01	0,4	0,2	-0,1	0,1	0,1	-0,3	0,4	0,4	-0,3
SJ35	-0,7	-0,7	-0,9	-1,3	-1,4	-1,5	13,5	2,1	0,5	-3,4	-5	-3,7	-4,6	-5,8	-5,3	-3,6	0,3	0,9	-0,7
SK	-0,5	-0,3	-0,4	-0,5	-0,3	-0,6	-0,3	0,8	0,5	-0,1	-0,1	-0,4	-0,2	-1,0	-1,2	-1,2	-1,2	-1,3	-1,7
SK1	-0,7	-0,5	-0,5	-0,5	-0,4	-0,5	-0,8	-0,4	-0,4	-0,3	-0,1	-0,3	-0,3	-0,9	-0,9	-0,9	-1,2	-0,9	-0,8
SK2	0,1	0,2	0,04	-0,01	0,1	-0,2	0,5	1,2	0,9	0,2	-0,001	-0,02	0,04	-0,1	-0,3	-0,3	-0,02	-0,4	-0,8
SK21	-	-	-	-	-0,1	-0,04	0,1	0,1	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,3	0,5	0,2	0,2	0,4	0,2
SK22	-	-	-	-	0,02	-0,02	0,2	0,3	0,4	0,2	0,1	0,2	0,2	0,1	0,005	0,1	0,1	0,04	-0,01
SK23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,1	-0,1	-0,1	0,1	0,04	-0,1	-0,1	0,2	-0,03	-0,1
SK24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,3	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5	-0,7	-0,5	-0,5	-0,7	-1,0

^a Brak danych do obliczenia NRCA dla: SJ21, SJ22, SJ322 i SJ323.

^b Kategoria SI została wprowadzona w 2010 r., a wcześniej usługi telekomunikacyjne należały do kategorii usługi komunikacyjne (razem z usługami pocztowymi i kurierskimi) – dlatego nie obliczono NRCA dla SI w latach 2004–2009.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

Tabela 2. Wartości wskaźnika TBI w wymianie między Polską a krajami UE i spoza UE dla poszczególnych kategorii usług w latach 2004–2022

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Kat. ^a	Wymiana handlowa z krajami UE																			
SA	-	-	-	-	-	-	0,87	0,82	0,86	0,8	0,79	0,70	0,76	0,81	0,82	0,81	0,82	0,85	0,88	
SB	-	-	-	-	-	-	0,46	0,47	0,38	0,19	0,09	0,28	0,26	0,26	0,23	0,21	0,28	0,28	0,42	
SC	0,15	0,22	0,25	0,23	0,21	0,26	0,27	0,32	0,3	0,36	0,35	0,35	0,37	0,4	0,41	0,42	0,45	0,43	0,41	
SC11	0,14	0,41	0,63	0,30	0,30	0,51	0,05	0,12	0,27	0,3	0,41	0,29	0,04	0,04	-0,11	0,07	0,36	0,30	0,34	
SC12	0,02	-0,02	-0,04	-0,12	-0,11	-0,03	-0,60	-0,51	-0,52	-0,52	-0,53	-0,60	-0,63	-0,58	-0,62	-0,63	-0,56	-0,56	-0,58	
SC13	0,07	0,30	0,29	0,16	-0,04	0,26	-0,33	-0,33	-0,41	-0,27	-0,24	-0,26	-0,19	-0,21	-0,15	-0,19	-0,18	-0,22	-0,08	
SC21	0,20	0,29	0,20	0,07	-0,08	0,01	-0,14	0,28	0,32	0,48	0,17	0,14	0,19	0,21	0,26	0,30	0,25	0,47	0,51	
SC22	-0,28	-0,32	-0,42	-0,39	-0,42	-0,41	-0,03	-0,37	-0,79	-0,65	-0,52	-0,70	-0,24	-0,12	-0,10	-0,001	0,09	0,15	0,24	
SC23	-0,77	-0,82	-0,47	-0,31	0,07	-0,01	0,24	-0,24	-0,17	-0,28	-0,26	-0,26	-0,40	-0,34	-0,41	-0,27	-0,32	-0,24	-0,26	
SC3B1	0,14	0,16	0,10	0,19	0,11	0,20	0,13	0,14	0,20	0,26	0,25	0,21	0,13	0,29	0,16	0,12	-0,26	-0,30	-0,05	
SC3B2	0,35	0,28	0,24	0,26	0,24	0,31	0,33	0,39	0,22	0,36	0,31	0,23	0,30	0,24	0,42	0,42	0,43	0,48	0,27	
SC3B3	0,18	0,02	0,20	0,10	0,07	-0,13	-0,20	0,04	0,39	0,07	0,09	-0,03	-0,04	0,04	0,00	-0,02	0,23	-0,01	0,00	
SC3C1	0,66	0,74	0,89	0,90	0,83	0,53	0,52	0,44	0,65	0,77	0,69	0,72	0,73	0,60	0,55	0,58	0,36	0,33	0,48	
SC3C2	0,23	0,35	0,40	0,42	0,42	0,44	0,52	0,55	0,56	0,58	0,59	0,61	0,61	0,62	0,61	0,61	0,60	0,59	0,58	
SC3C3	-0,02	-0,10	-0,20	-0,35	-0,38	-0,28	0,06	-0,04	0,01	-0,06	0,07	0,04	0,002	0,04	0,05	0,07	-0,07	-0,07	-0,04	
SC3D1	-0,14	0,20	-0,67	0,20	0,00	0,00	1,00	1,00	-0,43	0,56	-0,43	1,00	0,00	0,00	0,00	0,43	-1,00	-1,00	-1,00	
SC3D2	0,31	0,21	0,25	0,45	-0,37	0,21	0,06	0,18	-0,01	0,03	0,13	0,06	0,21	0,27	0,42	0,16	0,02	-0,15	-0,15	
SC3D3	-0,20	-0,82	-0,25	-0,52	-0,07	0,42	-0,21	0,06	0,27	0,22	-0,47	-1,00	-0,47	0,24	-0,75	-0,75	-0,62	-0,79	-0,93	
SC3G	0,01	-0,17	-0,06	0,01	0,25	0,23	0,35	0,36	0,40	0,36	0,36	0,43	0,47	0,53	0,60	0,57	0,65	0,59	0,56	
SC4	0,18	0,02	0,11	0,27	0,17	0,10	-0,16	-0,13	-0,14	-0,17	-0,14	-0,12	-0,05	-0,13	-0,11	-0,12	-0,02	-0,02	0,03	
SD	0,07	0,04	-0,02	0,13	0,07	0,07	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,02	-0,001	0,0005	0,003	0,02	0,02	0,004	-0,02	
SDA	-0,29	-0,34	-0,32	-0,28	-0,20	-0,38	-0,36	-0,20	-0,17	-0,17	-0,19	-0,15	-0,19	-0,15	-0,15	-0,09	-0,24	-0,25	-0,20	

Tab. 2 (cd.)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SDB	0,24	0,22	0,12	0,33	0,17	0,22	0,13	0,11	0,07	0,08	0,09	0,06	0,04	0,03	0,04	0,04	0,08	0,07	0,02
SDB1	0,74	0,40	0,20	0,49	0,81	0,65	0,47	0,28	0,34	0,42	0,64	0,55	0,56	0,53	0,54	0,54	0,44	0,58	0,56
SDB2	0,32	0,42	-0,84	-0,39	0,07	0,15	-0,18	-0,15	-0,03	0,11	0,19	0,20	0,24	0,28	0,29	0,26	0,34	0,20	0,17
SDB3	0,23	0,21	0,15	0,33	0,14	0,21	0,13	0,11	0,06	0,06	0,08	0,05	0,03	0,02	0,02	0,03	0,07	0,06	0,01
SE	0,04	0,26	0,26	0,27	0,19	0,19	0,27	0,35	0,3	0,28	0,32	0,16	0,55	0,62	0,65	0,55	0,64	0,65	0,57
SF	-0,78	-0,74	-0,65	-0,97	-0,64	-1,06	-0,42	-0,26	-0,47	-0,45	-0,61	-0,29	-0,29	-0,25	-0,37	-0,30	-0,27	-0,23	-0,32
SF1	-	-	-	-	-	-	-0,81	-0,96	-0,97	-0,87	-0,93	-0,95	-0,97	-0,98	-0,94	-0,92	-0,95	-0,94	-0,89
SF11	-	-	-	-	-	-	0,00	-0,71	-1,00	-0,79	0,42	0,89	0,19	-0,33	-0,33	-0,15	-0,57	0,79	0,00
SF12	-	-	-	-1,00	-	-0,07	-0,94	-1,00	-1,00	-0,99	-0,99	-0,99	-0,97	-1,00	-0,99	-0,99	-0,99	-0,99	-0,98
SF13	-	-	-0,67	-	-	-	-0,77	-0,95	-0,96	-0,80	-0,95	-1,00	-1,00	-0,99	-0,92	-0,91	-0,94	-0,96	-0,86
SF2	-0,97	-0,76	-0,95	-0,99	-0,64	-	-0,72	-0,60	-0,60	-0,70	-0,78	-0,59	-0,63	-0,55	-0,68	-0,73	-0,55	-0,58	-0,67
SF3	0,52	0,42	0,38	0,57	0,33	0,38	0,07	0,15	-0,08	0,14	-0,02	0,49	0,50	0,45	0,23	0,36	0,41	0,48	0,47
SF4	-	-	-	-	-	-	-0,24	0,10	0,00	0,00	0,00	-0,23	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-0,69
SG	-0,33	-0,22	-0,25	-0,15	-0,25	-0,37	-0,46	-0,50	-0,42	-0,29	-0,31	-0,26	-0,26	-0,06	-0,09	-0,05	-0,005	-0,04	0,05
SG1	-	-	-	-	-	-	-0,20	-0,22	-0,19	-0,07	-0,11	0,00	0,01	0,18	0,08	0,06	0,11	0,04	0,07
SG2	-	-	-	-	-	-	-0,74	-0,70	-0,61	-0,56	-0,56	-0,56	-0,65	-0,53	-0,46	-0,29	-0,30	-0,27	0,02
SH	-0,94	-0,91	-0,93	-0,89	-0,71	-0,84	-0,80	-0,82	-0,86	-0,78	-0,81	-0,78	-0,78	-0,82	-0,81	-0,81	-0,66	-0,64	-0,66
SP ^b	-	-	-	-	-	-	-0,10	-0,05	-0,03	-0,03	0,02	0,04	0,04	0,06	0,07	0,12	0,08	0,05	0,03
SI1	-0,06	-0,10	-0,12	-0,15	-0,14	-0,16	-0,13	-0,10	-0,16	-0,22	-0,20	-0,26	-0,22	-0,11	-0,07	-0,03	0,01	-0,07	0,002
SI2	-0,45	-0,47	-0,21	-0,15	-0,06	-0,01	-0,09	-0,03	0,01	0,01	0,06	0,08	0,08	0,10	0,10	0,13	0,10	0,07	0,03
SI22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,24	0,28	0,37	0,34	0,32	0,31	0,33	0,22	0,18	0,22
SI3	-0,30	-0,18	-0,34	-0,26	-0,03	-0,04	-0,18	-0,01	-0,11	-0,07	0,07	0,09	-0,02	-0,005	0,03	0,18	0,03	-0,01	-0,002
SI31	-0,46	-0,71	-0,66	-0,79	-0,10	-0,71	-0,74	-0,87	-0,79	-0,80	-0,83	-0,85	-0,87	-0,84	-0,83	-0,82	-0,52	-0,55	-0,50

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SJ32	-0,22	0,02	0,11	-0,05	0,00	0,29	-0,1	0,12	-0,04	0,02	0,17	0,17	0,05	0,05	0,08	0,23	0,04	0,01	0,01
SJ	-0,13	-0,08	-0,03	0,02	0,04	0,09	-0,02	-0,04	0,01	-0,01	0,005	0,01	0,02	0,05	0,05	0,08	0,05	0,07	0,07
SJ1	0,002	0,33	0,25	0,24	0,06	0,12	0,49	0,48	0,41	0,33	0,33	0,38	0,40	0,48	0,55	0,56	0,57	0,6	0,61
SJ11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,27	0,36	0,41	0,49	0,56	0,63	0,64	0,67	0,68	0,71
SJ111	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,37	0,47	0,56	0,57	0,56	0,64	0,65	0,72	0,71	0,72
SJ112	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,36	-0,40	-0,50	0,12	0,45	0,36	0,42	-0,24	0,26	0,17
SJ12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,42	0,29	0,35	0,26	0,35	0,41	0,39	0,37	0,46	0,44
SJ2	-	-	-	-	-	-	-	0,07	0,02	0,02	-0,07	-0,05	-0,04	-0,002	0,02	0,01	0,04	0,03	0,03
SJ21	-0,48	-0,39	-0,32	-0,24	-0,23	-0,14	-0,21	-0,19	-0,15	-0,23	-0,19	-0,16	-0,10	-0,06	-0,05	0,01	0,05	0,09	0,12
SJ211	-0,22	0,05	0,13	0,12	-0,03	0,19	0,32	0,25	0,22	0,25	0,30	0,29	0,33	0,38	0,34	0,38	0,34	0,43	0,39
SJ212	-0,35	-0,29	-0,13	-0,15	-0,11	0,02	0,63	0,59	0,57	0,64	0,62	0,66	0,69	0,72	0,73	0,74	0,74	0,76	0,73
SJ213	-0,73	-0,70	-0,62	-0,46	-0,43	-0,37	-0,51	-0,42	-0,36	-0,46	-0,41	-0,40	-0,35	-0,32	-0,34	-0,29	-0,28	-0,23	-0,16
SJ22	0,32	0,32	0,36	0,39	0,39	0,54	0,51	0,41	0,38	0,31	0,31	0,25	0,23	0,19	0,15	0,11	-0,02	-0,09	-0,14
SJ31	-0,42	-0,35	-0,25	-0,29	-0,11	-0,13	-0,30	-0,19	-0,04	-0,05	-0,04	-0,09	0,03	0,05	0,11	0,18	0,14	0,28	0,29
SJ311	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,09	-0,06	-0,16	-0,09	0,24	-0,11	0,17	0,11	0,13	0,38
SJ312	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,02	-0,005	-0,11	0,07	0,11	0,15	0,21	0,16	0,33	0,36
SJ313	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,17	-0,17	0,01	-0,11	-0,14	-0,01	0,09	0,07	0,14	0,04
SJ32	0,70	0,66	0,65	0,70	0,75	0,77	0,80	0,79	0,68	0,49	0,10	0,41	0,32	0,50	0,60	0,37	0,45	0,30	0,21
SJ321	0,52	0,62	0,92	0,84	0,80	0,58	0,20	0,50	0,31	0,40	0,31	0,23	0,21	0,21	0,21	0,04	0,09	-0,22	-0,14
SJ322	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,74	0,77	0,82	0,70	0,73	0,76	0,83	0,74	0,71	0,55
SJ323	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,37	-0,14	0,15	0,00	0,45	0,76	0,06	0,68	0,75	0,55
SJ32X	0,73	0,66	0,60	0,67	0,74	0,81	0,84	0,81	0,71	0,50	0,08	0,43	0,34	0,60	0,76	0,49	0,71	0,72	0,55
SJ33	-	-	-	-	-	-	-0,33	-0,64	-0,63	-0,63	-0,60	-0,62	-0,63	-0,62	-0,60	-0,57	-0,67	-0,58	-0,62
SJ34	-0,25	0,08	-0,14	0,05	0,14	-0,003	-0,06	-0,07	-0,10	0,01	-0,02	-0,02	-0,12	-0,14	-0,16	-0,17	-0,19	-0,21	-0,24

Tab. 2 (cd.)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SJ35	-0,68	-0,34	-0,47	-0,57	-0,55	-0,21	-0,11	-0,18	-0,06	0,27	0,37	0,32	0,30	0,32	0,33	0,36	0,32	0,31	0,36
SK	-0,14	-0,31	-0,13	-0,15	-0,24	-0,38	-0,35	-0,38	-0,42	-0,23	-0,18	0,02	0,19	0,21	0,31	0,35	0,34	0,31	0,28
SK1	-0,41	-0,51	-0,34	-0,47	-0,37	-0,58	-0,71	-0,64	-0,74	-0,48	-0,53	-0,46	-0,47	-0,39	-0,14	-0,15	-0,03	0,05	0,08
SK2	0,12	-0,04	0,12	0,20	-0,13	-0,25	-0,19	-0,30	-0,17	-0,07	-0,02	0,21	0,37	0,37	0,40	0,42	0,39	0,36	0,32
SK21	0,03	-0,21	-0,23	-0,07	-0,16	-0,11	-0,18	-0,31	-0,19	0,07	0,15	0,03	-0,09	-0,03	0,08	0,08	-0,09	-0,11	-0,22
SK22	0,35	0,28	0,61	0,69	-0,20	-0,47	-0,41	-0,32	-0,23	-0,23	-0,36	-0,37	-0,25	-0,37	-0,43	-0,23	-0,43	-0,40	-0,35
SK23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,10	0,02	0,06	0,25	0,29	0,40	0,34	0,26	-0,08	0,16
SK24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-1,00	-1,00	0,80	0,89	0,88	0,86	0,84	0,85	0,83	0,87
Wymiana handlowa z krajami spoza UE																			
SA	-	-	-	-	-	-	-	0,85	0,88	0,92	0,92	0,91	0,90	0,87	0,86	0,86	0,86	0,86	0,86
SB	-	-	-	-	-	-	-	0,68	0,76	0,54	0,04	0,05	0,18	0,34	0,32	0,33	0,44	0,38	0,36
SC	0,23	0,3	0,22	0,26	0,19	0,20	0,21	0,26	0,24	0,26	0,24	0,23	0,20	0,17	0,17	0,17	0,06	-0,09	0,02
SC11	-0,43	-0,15	-0,07	-0,24	-0,07	0,42	-0,90	-1,00	-0,66	-1,00	-1,00	-1,00	-0,64	-0,78	-0,56	-0,75	-1,00	-0,64	-0,84
SC12	0,002	0,12	0,04	0,04	0,09	0,11	-0,35	-0,32	-0,38	-0,45	-0,44	-0,52	-0,55	-0,63	-0,70	-0,70	-0,66	-0,65	-0,62
SC13	0,01	0,01	0,00	-0,49	-0,26	-0,21	-0,20	0,01	-0,21	-0,23	-0,21	-0,20	-0,15	-0,16	-0,11	-0,18	-0,34	-0,40	-0,38
SC21	0,68	0,66	0,51	0,56	0,45	0,51	-0,04	0,53	0,56	0,67	0,25	0,24	0,33	0,41	0,38	0,43	0,35	0,61	0,59
SC22	0,18	-0,16	-0,25	-0,11	-0,21	-0,11	-0,09	-0,11	-0,43	-0,30	-0,17	-0,13	-0,03	-0,17	0,09	0,18	0,13	-0,01	0,18
SC23	-0,63	-0,51	-0,32	-0,38	-0,53	-0,69	0,60	0,28	0,17	0,25	0,22	0,19	0,02	0,03	-0,04	-0,07	-0,13	-0,06	-0,14
SC3B1	0,08	0,35	0,24	0,35	0,24	0,26	0,04	0,29	0,03	-0,05	-0,17	-0,15	-0,30	-0,27	-0,24	-0,16	0,00	*	1,00
SC3B2	-0,07	-0,06	-0,13	-0,01	-0,07	-0,13	1,49	1,28	1,21	1,08	0,75	0,62	0,71	1,82	1,57	1,35	1,90	-38,59	-0,21
SC3B3	-0,32	-0,36	-0,45	-0,55	-0,49	-0,59	-0,60	-0,67	0,10	0,23	-0,15	-0,41	-0,74	-0,80	-0,65	-0,36	-0,45	0,03	-0,07
SC3C1	0,00	0,60	0,64	0,60	0,38	0,89	-0,10	0,04	-0,01	0,01	0,10	0,01	0,03	0,10	0,04	0,05	0,02	0,03	0,03
SC3C2	0,12	0,23	0,23	0,35	0,26	0,26	0,36	0,39	0,33	0,33	0,37	0,35	0,32	0,33	0,39	0,33	0,27	0,18	0,23

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SC3C3	-0,29	-0,23	0,33	0,46	0,23	0,41	0,14	0,29	0,12	0,32	0,42	0,31	0,30	0,30	0,30	0,34	-0,01	0,10	0,19
SC3D1	*	*	*	*	-1,00	-1,00	*	1,00	1,00	*	*	*	*	*	*	*	-1,00	*	-1,00
SC3D2	-1,00	-0,67	-0,33	0,67	-0,33	*	-0,71	-0,20	-0,31	0,00	-0,17	-0,47	0,00	-0,38	-0,33	-0,47	-0,48	-0,73	-0,43
SC3D3	1,00	1,00	-1	-0,33	0,33	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	-0,43	-0,43	-0,25	-0,66	-0,83	-0,87
SC3G	0,48	0,48	0,67	0,70	0,71	0,15	0,39	0,38	0,40	0,44	0,43	0,45	0,56	0,52	0,48	0,46	0,34	0,16	0,17
SC4	0,29	0,21	0,26	0,03	-0,04	0,01	0,06	0,02	-0,03	-0,32	0,08	-0,004	0,08	-0,2	0,33	0,47	0,45	0,13	0,18
SD	0,17	0,13	0,05	0,22	0,17	0,19	0,15	0,30	0,35	0,36	0,39	0,40	0,48	0,49	0,49	0,50	0,58	0,61	0,69
SDA	-0,25	-0,11	-0,32	-0,11	0,30	0,33	0,12	0,30	0,40	0,23	0,45	0,56	0,64	0,61	0,66	0,69	0,71	0,73	0,76
SDB	0,32	0,21	0,17	0,33	0,10	0,14	0,17	0,30	0,34	0,38	0,37	0,32	0,39	0,40	0,36	0,34	0,30	0,32	0,64
SDB1	-0,16	-0,36	0,43	0,71	0,77	0,98	0,41	0,81	0,71	0,30	0,83	0,54	0,60	0,66	0,70	0,76	0,76	0,66	0,76
SDB2	-0,83	-0,13	-0,45	0,38	0,67	0,91	0,93	0,21	0,09	0,40	0,71	0,65	0,71	0,73	0,76	0,77	0,76	0,76	0,65
SDB3	0,35	0,22	0,18	0,32	0,09	0,10	0,15	0,3	0,34	0,38	0,35	0,31	0,37	0,39	0,34	0,32	0,27	0,3	0,64
SE	-0,1	0,21	0,25	0,31	0,28	0,27	0,50	0,58	0,43	0,60	0,51	0,29	0,51	0,56	0,54	0,32	0,19	0,01	-0,21
SF	0,01	-0,46	-0,32	-0,58	0,26	0,13	-0,72	-0,71	-0,68	-0,52	-0,64	-0,61	-0,55	-0,55	-0,57	-0,62	-0,56	-0,53	-0,63
SF1	-	-	-	-	-	-	-0,94	-0,99	-0,99	-0,96	-0,99	-1,00	-0,99	-1,00	-0,98	-0,98	-0,99	-0,99	-0,97
SF11	-	-	-	-	-	-	1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	*	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
SF12	-	-1,00	-0,2	-0,6	-0,33	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-0,99	-0,99	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-0,99
SF13	0,00	0,04	-0,11	-0,8	-1,22	-0,81	-0,69	-0,93	-0,89	-0,57	-0,93	-1,00	-1,00	-0,98	-0,88	-0,85	-0,91	-0,94	-0,79
SF2	-0,55	-0,69	-1,29	-0,68	1,00	-0,31	-0,85	-0,59	-0,60	-0,52	-0,62	-0,36	-0,40	-0,30	-0,48	-0,55	-0,31	-0,34	-0,46
SF3	0,82	0,62	0,87	0,58	0,33	0,84	0,12	-0,03	0,15	0,38	0,30	0,05	-0,09	0,39	0,48	0,32	0,43	0,55	0,40
SF4	-	-	-	-	-	-	0,00	0,00	-0,33	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00	-1,00
SG	-0,55	-0,43	-0,31	-0,10	-0,13	-0,26	-0,34	-0,32	-0,33	-0,14	-0,03	-0,07	-0,06	0,05	0,05	0,16	0,15	0,09	0,05
SG1	-	-	-	-	-	-	-0,22	-0,22	-0,32	-0,15	-0,06	-0,10	-0,04	0,11	0,09	0,20	0,23	0,19	0,11
SG2	-	-	-	-	-	-	-0,65	-0,51	-0,34	-0,12	0,03	0,00	-0,14	-0,19	-0,17	-0,04	-0,21	-0,31	-0,15

Tab. 2 (cd.)

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SH	-0,92	-0,84	-0,98	-0,86	-0,90	-0,95	-0,82	-0,77	-0,76	-0,81	-0,77	-0,63	-0,63	-0,52	-0,59	-0,57	-0,38	-0,32	-0,39
SI ^p	-	-	-	-	-	-	0,05	0,18	0,26	0,29	0,39	0,39	0,44	0,43	0,47	0,47	0,42	0,49	0,46
SI1	0,08	-0,07	-0,06	-0,33	-0,13	-0,09	0,06	0,22	0,15	0,15	0,15	-0,01	0,33	-0,19	0,26	0,14	0,02	0,04	0,05
SI2	-0,23	-0,04	0,02	-0,01	0,13	0,14	0,08	0,15	0,28	0,33	0,41	0,43	0,45	0,50	0,50	0,50	0,46	0,54	0,50
SI22	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,47	0,57	0,59	0,61	0,63	0,62	0,62	0,50	0,53	0,54
SI3	-0,14	-0,66	-0,85	-0,86	-0,73	-0,34	-0,12	0,36	0,28	0,19	0,44	0,42	0,39	0,34	0,33	0,34	0,23	0,21	0,11
SI31	0,37	-0,50	-0,89	-0,50	-0,67	-0,80	0,36	0,02	-0,01	-0,22	0,06	0,05	-0,02	-0,01	-0,38	-0,25	-0,16	-0,39	-0,27
SI32	-0,52	-0,71	-0,71	-0,87	-0,71	-0,29	-0,25	0,46	0,36	0,25	0,51	0,50	0,50	0,46	0,40	0,39	0,27	0,25	0,13
SJ	-0,16	-0,09	0,04	0,11	0,31	0,34	0,39	0,32	0,30	0,26	0,27	0,28	0,30	0,35	0,40	0,40	0,45	0,46	0,44
SJ1	0,38	0,49	0,56	0,67	0,67	0,59	0,70	0,74	0,80	0,75	0,80	0,81	0,72	0,84	0,83	0,87	0,85	0,84	0,87
SJ11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,73	0,87	0,89	0,86	0,91	0,87	0,89	0,88	0,87	0,92
SJ111	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,75	0,89	0,94	0,90	0,92	0,92	0,90	0,90	0,89	0,94
SJ112	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,31	0,14	-0,11	0,00	0,46	-0,3	0,65	0,53	0,55	-0,14
SJ12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,78	0,71	0,67	0,59	0,75	0,78	0,84	0,79	0,80	0,81
SJ2	-	-	-	-	-	-	0,34	0,28	0,30	0,25	0,21	0,21	0,24	0,30	0,39	0,41	0,41	0,44	0,40
SJ21	-0,32	-0,21	-0,15	-0,15	-0,06	0,20	0,15	0,11	0,16	0,11	0,10	0,08	0,16	0,26	0,36	0,40	0,40	0,45	0,40
SJ211	-0,25	0,16	0,03	0,15	0,15	0,22	0,23	0,16	0,31	0,42	0,21	0,21	0,34	0,44	0,53	0,54	0,43	0,46	0,45
SJ212	-0,25	-0,13	0,12	0,06	0,07	0,33	0,85	0,79	0,77	0,63	0,68	0,71	0,71	0,78	0,81	0,79	0,84	0,84	0,59
SJ213	-0,49	-0,57	-0,51	-0,35	-0,26	0,11	-0,1	-0,09	-0,08	-0,08	-0,09	-0,14	-0,06	0,03	0,14	0,18	0,13	0,21	0,28
SJ22	0,05	0,38	0,41	0,58	0,67	0,81	0,66	0,6	0,58	0,59	0,47	0,52	0,45	0,41	0,47	0,44	0,44	0,41	0,37
SJ31	-0,32	-0,01	0,13	0,24	0,25	0,41	0,57	0,28	0,27	0,27	0,31	0,31	0,39	0,42	0,52	0,52	0,55	0,52	0,42
SJ311	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,41	0,42	0,26	0,24	0,37	0,44	0,39	0,49	0,41	0,45
SJ312	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,45	0,49	0,53	0,56	0,54	0,57	0,58	0,65	0,63	0,45

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
SJ313	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,37	-0,33	-0,26	0,09	0,17	0,42	0,4	0,17	0,05	0,28
SJ32	0,20	-0,05	0,6	0,47	0,29	0,67	0,77	0,94	0,90	0,17	0,26	0,60	0,53	0,76	0,66	0,62	0,62	0,67	0,76
SJ321	0,33	-0,33	0,83	1,00	0,93	0,29	-0,81	0,87	0,10	0,73	0,07	0,94	0,67	0,85	0,82	0,75	0,51	0,35	0,63
SJ322	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-0,71	-0,46	-0,67	-0,28	-0,22	-0,33	0,07	0,00	-0,24	-0,8
SJ323	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,14	0,34	-0,08	0,54	0,75	0,68	0,60	0,69	0,81	0,90
SJ32X	-0,44	0,75	0,79	0,82	0,61	0,53	0,98	0,94	0,93	0,10	0,30	-0,10	0,49	0,70	0,57	0,55	0,65	0,74	0,80
SJ33	-	-	-	-	-	-	-0,24	-0,43	-0,47	-0,42	-0,31	0,00	0,08	0,32	-0,07	-0,25	0,18	0,19	0,56
SJ34	-0,30	-0,11	-0,10	-0,22	0,58	0,41	0,26	0,11	0,07	-0,01	0,02	-0,03	-0,02	-0,06	-0,07	-0,11	0,11	0,19	0,15
SJ35	-0,97	-0,82	-0,76	-0,90	-0,90	-0,90	0,32	0,07	0,16	0,44	0,39	0,48	0,40	0,39	0,37	0,40	0,40	0,41	0,42
SK	-0,25	-0,13	-0,45	-0,44	-0,20	-0,48	-0,64	-0,61	-0,54	-0,43	-0,44	-0,47	-0,39	-0,40	-0,12	-0,11	-0,01	0,03	0,02
SK1	-0,23	-0,37	-0,71	-0,81	-0,49	-0,73	-0,81	-0,77	-0,77	-0,60	-0,52	-0,63	-0,61	-0,60	-0,30	-0,15	-0,05	0,12	0,06
SK2	-0,26	0,03	-0,07	0,02	0,07	-0,08	-0,43	-0,47	-0,07	-0,15	-0,27	-0,12	0,05	0,00	0,08	-0,08	0,02	-0,05	-0,04
SK21	-0,5	0,05	-0,19	-0,29	-0,38	-0,31	0,47	0,08	0,53	0,61	0,53	0,57	0,64	0,61	0,72	0,52	0,59	0,43	0,44
SK22	-0,24	0,00	0,29	-0,2	-0,04	0,12	-0,13	-0,05	0,08	0,00	-0,32	-0,13	-0,13	-0,14	-0,08	-0,21	-0,23	-0,14	-0,13
SK23	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,28	0,19	0,17	0,56	0,43	0,46	0,38	0,69	0,28	0,18
SK24	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-1,00	-1,00	-1,00	-0,99	-0,99	-1,00	-0,99	-0,99	-0,85	-0,85

^a Brak danych dla SJ11; SJ32X to połączenie SJ322 i SJ323.

^b Jak w tabeli 1 i dlatego nie obliczono TBI dla SI w latach 2004–2009.

* Eksport i import równe 0.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych pozyskanych z Eurostatu (2024a, 2024b).

Część II

Zmiany pozycji Polski w przepływach bezpośrednich inwestycji zagranicznych w okresie członkostwa w Unii Europejskiej: aspekty komparatywne

Wprowadzenie

W związku z dwudziestą rocznicą przystąpienia Polski do UE celem niniejszego rozdziału jest określenie zmian pozycji Polski w globalnych i wewnątrzunijnych przepływach BIZ w stosunku do okresu przedczłonkowskiego. Zmiany te analizowane będą w kontekście pozycji wybranych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, które również w 2004 r. uzyskały członkostwo w Unii, tj. Węgier, Czech i Słowacji. Wybór analizowanych krajów podyktowany jest ich bliskością geograficzną, przynależnością do Grupy Wyszehradzkiej oraz postrzeganiem ich przez inwestorów zagranicznych jako alternatywnych miejsc lokalizacji inwestycji.

Realizując tak sformułowane zadanie badawcze, należy wziąć pod uwagę, że obecne miejsce Polski w międzynarodowych przepływach BIZ jest łącznym efektem procesu transformacji systemowej przeprowadzonej w latach 90. XX w., stopniowego liberalizowania przepływów kapitałowych w okresie dostosowawczym do członkostwa Polski w OECD i UE oraz procesu integracyjnego po przystąpieniu Polski do Unii. Jednocześnie zmiany regulacyjne na szczeblu unijnym w odniesieniu do polityki inwestycyjnej, na mocy postanowień Traktatu z Lizbony (art. 206 i 207), rzutują również pośrednio na kształtowanie się pozycji krajów członkowskich w globalnych przepływach BIZ.

Unia Europejska jako całość i poszczególne kraje członkowskie uczestniczące w międzynarodowych przepływach kapitałowych odczuwają wszelkie wstrząsy, które zachodzą w skali globalnej. Natomiast zakończony w listopadzie 2023 r. proces negocjowania nowej umowy na szczeblu globalnym – w ramach WTO, dotyczącej ułatwień dla inwestycji ukierunkowanych na rzecz rozwoju krajów przyjmujących (Investment Facilitation for Development Agreement), pozwala przypuszczać, że regulacje globalne będą nowym impulsem do zintensyfikowania przepływów BIZ.

Niniejsza część obejmuje analizę i ocenę:

- zmian uwarunkowań prawnych i polityki wobec BIZ w Polsce i innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej na etapie przedczłonkowskim;
- uwarunkowań swobody przepływu kapitału po przystąpieniu Polski do UE;
- pozycji Polski, w warunkach członkostwa w Unii, w zakresie skumulowanych BIZ napływających i wypływających oraz rocznych przepływów BIZ, w kontekście globalnych trendów;
- znaczenia kapitału zagranicznego w formie BIZ w polskiej gospodarce w okresie członkostwa w Unii, w porównaniu do innych krajów członkowskich;
- roli wspólnej polityki inwestycyjnej Unii dla krajów członkowskich i perspektyw wynikających z nowo wynegocjowanej przez UE umowy w ramach WTO, dotyczącej ułatwień dla inwestycji ukierunkowanych na rzecz rozwoju krajów przyjmujących (Investment Facilitation for Development Agreement);
- roli BIZ lokowanych w sektorze usług w porównaniu z innymi sekcjami gospodarki oraz struktury BIZ wewnątrz sektora usług na przykładzie Polski.

Z racji dostępności danych analizą zostają objęte lata 2004–2022. Dla roku 2023 uwzględniono wstępne dane.

1. Ewolucja uwarunkowań prawnych i polityki wobec bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej w okresie przedczłonkowskim

Kraje Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polska, otworzyły swoje gospodarki na napływ kapitału zagranicznego w formie BIZ w połowie lat 70. XX w. Ze względów doktrynalnych i z uwagi na funkcjonowanie gospodarki centralnie planowanej otwarcie to, co do zasady, było ograniczone. W takich uwarunkowaniach prawnych skala napływu BIZ okazała się nieporównywalna do potrzeb tych krajów.

Transformacja systemowa krajów Europy Środkowo-Wschodniej przyniosła zmianę podejścia do kwestii napływu BIZ. Nastąpiła liberalizacja przepisów prawnych,

ułatwiających dostęp kapitału zagranicznego w formie BIZ do ich gospodarek, w tym w ramach prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych. Utrzymywane były jednak pewne ograniczenia w dostępie kapitału zagranicznego do niektórych sektorów. Zasadniczą zmianą, która nastąpiła w polityce krajów, było zagwarantowanie inwestorom zagranicznym ochrony i podstawowych swobód, tj. prawa własności, prawa do transferu zysków za granicę, re-transferu kapitału w przypadku likwidacji przedsiębiorstw, rekompensaty za ewentualną nacjonalizację. Ponadto kraje zaczęły stosować politykę zachęt wobec inwestorów zagranicznych, oferując im przywileje, które nie były niedostępne dla przedsiębiorstw miejscowych.

W latach 90. XX w. i na początku XXI w. w polityce krajów Europy Środkowo-Wschodniej wobec inwestorów zagranicznych można wyróżnić trzy etapy/fazy, które wykazywały wspólne cechy (Witkowska, 2007). Ich charakterystyki wynikały odpowiednio z transformacji systemowej, wdrażania w życie postanowień Układów o Stowarzyszeniu ze Wspólnotami Europejskimi i przygotowań do członkostwa w UE. Etapy te można określić w następujący sposób:

- 1) pierwsza faza transformacji systemowej (1989–1994);
- 2) deregulacja z połowy lat 90. XX w.;
- 3) konkurencja o przyciąganie BIZ za pomocą zachęt (koniec lat 90. XX w. – początek XXI w.).

Pierwszy etap charakteryzował się wspomnianym powyżej udzieleniem inwestorom zagranicznym podstawowej ochrony i gwarancji oraz przyznaniem im szczególnych przywilejów w porównaniu do firm lokalnych. Wobec inwestycji zagranicznych ulokowanych w niektórych przemysłach (np. w przemyśle samochodowym) zastosowano protekcję celną. To podejście do inwestorów zagranicznych było uzupełniane zachętami podatkowymi, przy wprowadzeniu pewnych wymogów i restrykcji.

Politykę krajów Europy Środkowo-Wschodniej w tym okresie można definiować jako autonomiczną – w ówczesnych uwarunkowaniach międzynarodowych. Kraje te miały ciągle jeszcze ograniczone zobowiązania dotyczące liberalizacji przepływów kapitałowych oraz stosowania zasady narodowego traktowania inwestorów zagranicznych. Układy Europejskie podpisane w 1991 r. przez kraje Europy Środkowo-Wschodniej ze Wspólnotami Europejskimi zawierały wprawdzie postanowienia dotyczące przepływów kapitałowych, ale nie traktowały liberalizacji tych przepływów jako kwestii pilnej w tym czasie. Kraje Europy Środkowo-Wschodniej liberalizowały jednak własne regulacje, chcąc tworzyć bardziej korzystny klimat dla inwestycji zagranicznych i przyciągać więcej kapitału zagranicznego do swoich gospodarek.

Zmiany w polityce wobec inwestorów zagranicznych na **drugim etapie**, nazywanym umownie deregulacją z połowy lat 90. XX w., związane są z wdrażaniem postanowień umów międzynarodowych, których stronami były analizowane kraje (Układy Europejskie ustanawiające stowarzyszenie ze Wspólnotami Europejskimi, Porozumienie ustanawiające Światową Organizację Handlu [WTO] i umowy o członkostwie w OECD). Wspólną cechą drugiego etapu były procesy

deregulacyjne, stopniowe wdrażanie zasady narodowego traktowania inwestorów zagranicznych oraz wprowadzanie nowych regulacji wpływających na prowadzenie biznesu w tych krajach. W wyniku deregulacji został np. zlikwidowany obowiązek uzyskiwania specjalnych pozwoleń przez inwestorów zagranicznych, zliberalizowano częściowo przepisy dotyczące zakupu przez nich nieruchomości oraz wprowadzono swobodę angażowania się obywateli UE i OECD w BIZ na obszarze tych krajów. Zasada narodowego traktowania inwestorów zagranicznych została wprowadzona na zasadzie wzajemności w ramach umów o członkostwie w OECD.

Układy Europejskie nakładały na kraje stowarzyszone stosunkowo niewielkie zobowiązania dotyczące liberalizacji przepływów kapitałowych. W przypadku Polski Układ Europejski stanowił w odniesieniu do BIZ (art. 60 i 61), iż państwa członkowskie WE i Polska zapewnią swobodny przepływ kapitału związanego z bezpośrednimi inwestycjami w przedsiębiorstwach utworzonych zgodnie z przepisami państwa gospodarza oraz inwestycjami związanymi z tworzeniem przedsiębiorstw przez obywateli na zasadach samozatrudnienia. Umowa zobowiązywała obie strony do niewprowadzania żadnych nowych ograniczeń dotyczących obrotu dewizowego w odniesieniu do przepływu kapitału i do niezaostrzania już istniejących uregulowań. Zobowiązanie takie przyjęły na siebie państwa członkowskie WE z chwilą wejścia w życie układu, a Polska – po rozpoczęciu drugiego etapu jego realizacji. Układ zobowiązał również obie strony do tworzenia warunków niezbędnych do stopniowego wprowadzania wspólnotowych przepisów dotyczących swobodnego przepływu kapitału. Układ nie wyznaczał jednak obligatoryjnego terminu zastosowania tychże przepisów (Układ Europejski, 1994).

Przyspieszenie procesu liberalizacji przepływów kapitałowych między krajami Europy Środkowo-Wschodniej a krajami trzecimi dokonało się w wyniku negocjacji **umów o członkostwie w OECD**. Polska zrealizowała zalecenia organizacji i przekazała jej w dniu 31 stycznia 1996 r. *Założenia liberalizacji przepływów kapitałowych*, zawierające szczegółowy harmonogram działań liberalizacyjnych do 2004 r. (później ograniczony do roku 2000). Polska zobowiązała się do stopniowej, ale stałej liberalizacji w dziedzinie przepływów kapitałowych, aż do pełnej liberalizacji w tym zakresie, integracji polskiego systemu finansowego z międzynarodowym i wprowadzenia pełnej wymienialności złotego. Polska wprowadziła dnia 1 października 2002 r. swobodę dokonywania obrotu dewizowego w stosunkach z krajami OECD (Polska w OECD, 2024, Ustawa, 2002).

Z kolei na mocy Porozumienia ustanawiającego WTO (1995) zostały zaimplementowane regulacje, które wpływały pozytywnie na warunki prowadzenia biznesu w krajach przechodzących transformację systemową. Dotyczyło to w szczególności ochrony praw własności intelektualnej, stosowania subsydiów i celów wyrównawczych oraz procedur antydumpingowych. Z punktu widzenia inwestorów zagranicznych istotne było Porozumienie w sprawie handlowych środków polityki inwestycyjnej (Trade-Related Investment Measures), zawarte w ramach Rundy Urugwajskiej GATT (Agreement on TRIMS, 1995). Zgodnie z Porozumieniem za środki dotyczące

inwestycji i związane z handlem uznaje się te środki stosowane przez państwa członkowskie, które wpływają ograniczająco lub zniekształcająco (dezorganizująco) na handel międzynarodowy. Mowa tu o środkach polityki inwestycyjnej, które samodzielnie albo w powiązaniu z innymi silnie ograniczają import, wymuszają lub zwiększają eksport, bądź redukują eksport. Po okresie przejściowym, trwającym dwa lata, kraje Europy Środkowo-Wschodniej nie mogły stosować wobec inwestorów zagranicznych takich wymogów i ograniczeń, jak: lokalna zawartość w produkcie, bilansowanie handlu, limitowanie rozmiarów importu, restrykcje walutowe oraz sprzedaż na rynek krajowy. Dla inwestorów zagranicznych oznaczało to swobodę podejmowania biznesowych decyzji dotyczących importu, eksportu, powiązań z miejscowymi kooperantami i poddostawcami.

Trzeci etap w polityce krajów Europy Środkowo-Wschodniej w okresie przedczłonkowskim cechował się silną konkurencją między tymi krajami o napływ BIZ. Prowadziło to do oferowania szerokiej gamy zachęt dla inwestorów zagranicznych i krajowych. Analizowane kraje m.in. stosowały zachęty podatkowe, oferowały subsydia i granty, tworzyły specjalne strefy ekonomiczne, umożliwiały specjalne traktowanie dużych projektów inwestycyjnych (Witkowska, 2007). Wszystkie te środki miały na celu zwiększenie atrakcyjności krajów jako lokalizacji dla inwestorów zagranicznych i wzmocnienie ich konkurencyjnej pozycji względem innych krajów z regionu. Sukcesywne wprowadzanie kosztownych pakietów zachęt mogło być postrzegane w kategoriach „dylematu więźnia” i swoistego przeliczowywania się tych krajów o przyciągnięcie większej ilości kapitału zagranicznego do ich gospodarek.

Z powyższej analizy wynika, że w okresie przedczłonkowskim w UE analizowane kraje próbowały wzmacniać, poprzez system rozbudowanych zachęt, przewagi lokalizacyjne ich gospodarek jako potencjalnej lokalizacji dla BIZ. Jednocześnie w wyniku dostosowań do wymogów członkostwa w OECD dokonały znaczącej liberalizacji przepływów kapitałowych.

2. Uwarunkowania swobody przepływu kapitału po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej

2.1. Postanowienia Traktatu Akcesyjnego

Procesy liberalizacji przepływów kapitałowych, zapoczątkowane w okresie stowarzyszenia Polski z WE, przyczyniły się w zasadniczy sposób do jej włączenia się w swobodny przepływ kapitału ustanowiony w UE. Postanowienia Traktatu Akcesyjnego w odniesieniu do tego obszaru zdefiniowały okresy przejściowe dotyczące

jedynie nabywania nieruchomości w Polsce przez cudzoziemców (Akty, 2003, s. 878–879), tj.:

- pięć lat, czyli do maja 2009 r., na usunięcie ograniczeń dotyczących nabywania tzw. drugich domów; wyłączone z tej kategorii były nieruchomości o charakterze rekreacyjnym, nabywane w celu prowadzenia działalności gospodarczej; okresem przejściowym nie były objęte również osoby zamieszkałe na terenie Polski przez cztery lata przed nabyciem nieruchomości;
- dwanaście lat, tj. do roku 2016, na usunięcie ograniczeń w odniesieniu do nabywania nieruchomości rolnych i leśnych; okres ten nie obejmował rolników indywidualnych osiedlających się i prowadzących działalność rolniczą na zasadach samozatrudnienia w Polsce, pod warunkiem dzierżawy i uprawiania przez nich nieruchomości przez okres trzech lat, a w województwach warmińsko-mazurskim, pomorskim, kujawsko-pomorskim, zachodniopomorskim, lubuskim, wielkopolskim, dolnośląskim i opolskim siedmiu lat przed nabyciem nieruchomości.

Ograniczony zakres derogacji potwierdzał spełnienie przez Polskę wymogów członkostwa w UE w obszarze „Swobodny przepływ kapitału” i świadczył o tym, iż była w stanie wprowadzić w życie *acquis communautaire* w obszarze przepływów kapitału i płatności oraz systemów płatności z chwilą przystąpienia do UE.

2.2. Regulacje w odniesieniu do przepływów kapitałowych w Traktacie z Lizbony

Ramy prawne działania krajów członkowskich UE, w tym Polski, wytycza Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) z 2009 r., nazywany dalej Traktatem z Lizbony. Traktat ten potwierdza wcześniejsze postanowienia dotyczące liberalizacji przepływów kapitałowych i płatności (art. 63; TFUE, 2012). Celem ustanowienia swobody przepływu kapitału jest zapewnienie otwartości krajów członkowskich UE na przepływy kapitałowe **nie tylko z innych krajów członkowskich, lecz także z krajów trzecich**. Art. 63 TFUE zabrania stosowania wszelkich restrykcji w zakresie przepływów kapitałowych i płatności. Jedynie Rada, stanowiąc jednomyślnie, zgodnie ze specjalną procedurą ustawodawczą i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może przyjąć środki, które w prawie Unii stanowią krok wstecz w odniesieniu do liberalizacji przepływu kapitału do lub z państw trzecich (art. 64.3 TFUE). Na mocy tego samego artykułu utrzymane są jednak ograniczenia istniejące 31 grudnia 1993 r. w stosunku do **państw trzecich** na mocy prawa krajowego bądź prawa Unii w odniesieniu do przepływu kapitału do lub z państw trzecich, gdy dotyczą **inwestycji bezpośrednich**, w tym inwestycji w nieruchomości, związanych z przedsiębiorczością, świadczeniem usług finansowych bądź dopuszczaniem papierów wartościowych na rynki kapitałowe. W przypadku Bułgarii, Estonii i Węgier

utrzymane są ograniczenia w stosunkach z krajami trzecimi, obowiązujące na mocy prawa krajowego 31 grudnia 1999 r. (art. 64.1).

Jednocześnie TFUE nie ogranicza praw krajów członkowskich (art. 65) w kwestiach podatkowych, podejmowania środków zapobiegających naruszeniom ich ustaw i aktów wykonawczych (w szczególności w sferze podatkowej i nadzoru ostrożnościowego nad instytucjami finansowymi), ustalania procedur deklarowania przepływu kapitału dla celów informacji administracyjnej lub statystycznych, a także podejmowania środków związanych z porządkiem publicznym lub bezpieczeństwem publicznym.

Traktat dopuszcza także możliwość stosowania działań ochronnych, ograniczonych w czasie, w odniesieniu do przepływów kapitałowych z i do krajów trzecich, w sytuacji gdy przepływy te powodują poważne trudności w działaniu unii gospodarczo-walutowej lub grożą ich spowodowaniem (art. 66).

2.3. Nowe kompetencje UE w stosunkach zewnętrznych w odniesieniu do bezpośrednich inwestycji zagranicznych i ich znaczenie

W okresie przed przyjęciem Traktatu z Lizbony, w odniesieniu do przepływów **BIZ**, kraje członkowskie miały prawo do samodzielnego prowadzenia polityki wobec inwestorów zagranicznych. Polityka ta nie należała do kompetencji instytucji unijnych. Wejście w życie Traktatu z Lizbony **zmieniło kompetencje** instytucji UE i krajów członkowskich dotyczące polityki wobec inwestorów zagranicznych. Traktat ten daje Unii nowe kompetencje w stosunkach zewnętrznych, **włączając BIZ do wspólnej polityki handlowej** (art. 206) i potwierdza rozdzielenie kompetencji między Unię i kraje członkowskie (art. 207; TFUE, 2012). Postanowienia Traktatu oceniane są jako ważne i wzmacniające kompetencje UE w odniesieniu do inwestycji zewnętrznych (Shan, Zhang, 2011).

Postanowienia te mają znaczenie dla:

- swobody przepływu kapitału w ramach unijnego rynku wewnętrznego i funkcjonowania **bilateralnych umów o inwestycjach** (*Bilateral Investment Treaties* – tzw. BITs), zawieranych przez poszczególne kraje członkowskie;
- zawierania **umów o inwestycjach między UE a krajami trzecimi**;
- rozstrzygania **sporów** między inwestorami a krajami przyjmującymi inwestorów (ISDS);
- **monitoringu/screeningu** BIZ napływających do UE.

Egzekwowanie nowych kompetencji Unii oznaczało uporządkowanie relacji między uprawnieniami poszczególnych krajów członkowskich i UE w zakresie ochrony inwestycji wewnątrzunijnych i zachęt stosowanych przez kraje członkowskie. Istotne jest bowiem zapewnienie inwestorom wysokiego poziomu ochrony, przy

jednoczesnym uznaniu prawa Unii i krajów członkowskich do regulacji rynków, uzasadnionej interesem publicznym. Zarówno UE, jak i państwa członkowskie mają uprawnienia do podejmowania odpowiednich środków prawnych, które mogą mieć negatywny wpływ na inwestycje, jednak tylko pod pewnymi warunkami i zgodnie z prawem unijnym (European Commission, 2018, s. 1).

W odniesieniu do wewnątrzunijnych inwestycji powstaje kwestia sporna dotycząca dotychczasowych BITs, zawieranych w ciągu dekad przez poszczególne kraje członkowskie. Do czasu wejścia w życie Traktatu z Lizbony kraje członkowskie były wysoce aktywne w tej sferze. Kraje, które stały się członkami UE w wyniku kolejnych jej rozszerzeń, zawarły również w przeszłości tego rodzaju umowy ze „starymi” krajami członkowskimi. Bilateralne umowy o inwestycjach nabrały wówczas charakteru „wewnątrzunijnych BITs”, nakładając się na reguły obowiązujące w ramach jednolitego rynku wewnętrznego i stając się przeszkodą w pełnym zastosowaniu prawa unijnego. Były np. podstawą do przyznawania nieuzasadnionej prawnie pomocy państwa inwestorom. Pewne prawa były gwarantowane tylko jednemu lub dwóm krajom, co oznaczało naruszenie zasady niedyskryminacji. Bilateralne umowy o inwestycjach ustanawiały również system rozstrzygania sporów, alternatywny do unijnego (European Commission, 2018, s. 2).

Podjęcie przez instytucje unijne kwestii BITs w warunkach jednolitego rynku wewnętrznego należy postrzegać z jednej strony jako działanie na rzecz usprawnienia jego funkcjonowania, z drugiej – jako konsekwentne wdrażanie postanowień Traktatu z Lizbony w sprawie wspólnej polityki inwestycyjnej. Równolegle UE podejmuje inicjatywy prowadzące do rozwiązania problemów z rozstrzygnięciem sporów w relacji między inwestorami a państwem.

Kolejny sposób **realizacji polityki inwestycyjnej** UE to podjęcie licznych negocjacji w sprawie **umów o handlu i inwestycjach** z partnerami zewnętrznymi ugrupowania. Umowy zawarte i obecnie negocjowane albo mają charakter wszechstronnych umów o współpracy, w ramach których znajdują się również postanowienia dotyczące inwestycji, albo są to umowy ukierunkowane głównie na ułatwianie inwestycji i ich ochronę w stosunkach wzajemnych.

Analiza zawieranych przez UE międzynarodowych umów pod kątem ich zasięgu geograficznego, wskazuje na wyraźną ekspansję Unii w negocjowaniu i zawieraniu umów ze wszystkimi ważnymi partnerami. Unia Europejska podejmuje ten wysiłek w relacjach zarówno z krajami rozwiniętymi, jak i się rozwijającymi. Zakres merytoryczny tej aktywności obejmuje modernizację bądź poszerzanie funkcjonujących umów, zawieranie nowych umów o wolnym handlu i współpracy w zakresie inwestycji, wszechstronnej współpracy bądź partnerstwie.

Przykłady wynegocjowanych i negocjowanych umów to:

- Kompleksowa umowa gospodarczo-handlowa (CETA) między Kanadą a UE, podpisana dnia 28 października 2016 r. (Umowa gospodarczo-handlowa, 2017);

- Umowa o wolnym handlu z Singapurem, która weszła w życie w dniu 21 listopada 2019 r.; UE i Singapur podpisały również umowę o ochronie inwestycji (EUSIPA). Wejdzie ona w życie po ratyfikacji przez wszystkie państwa członkowskie Unii, zgodnie z ich własnymi procedurami krajowymi (Umowa o wolnym handlu, 2019);
- Umowy o wolnym handlu oraz o ochronie inwestycji zawarte z Wietnamem w 2019 r. Umowy te wejdą w życie po ich ratyfikacji przez wszystkie strony (Parlament Europejski, 2019).

W odniesieniu do **inwestycji**, w tym BIZ, **Kompleksowa umowa gospodarczo-handlowa (CETA)** między Kanadą a UE, w rozdziale 8 (Streszczenie dokumentów, 2017), określa środki służące **uruchomieniu inwestycji między stronami** oraz ochronie inwestorów i zapewnieniu uczciwego traktowania ich przez rządy. Na mocy umowy usunięte zostają bariery inwestycji zagranicznych, takie jak limity kapitału obcego lub wymagania dotyczące wyników inwestycji; zezwala się inwestorom na przenoszenie swojego kapitału w stosunkach wzajemnych, wprowadza się przejrzyste, stabilne i przewidywalne zasady regulujące inwestycje, gwarantuje się uczciwe traktowanie zagranicznych inwestorów przez rządy; ustanawia się nowy system trybunałów inwestycyjnych w celu umożliwienia inwestorom rozwiązania sporów z rządami w sposób szybki i uczciwy oraz podkreśla się prawo do regulacji na wszystkich szczeblach władzy. W negocjacjach między **UE a Singapurem** oraz między **UE a Wietnamem** zdecydowano o podpisaniu odrębnych umów, odpowiednio umowy o wolnym handlu i ochronie inwestycji.

Przykładem wysiłków negocjacyjnych w odniesieniu do współpracy w dziedzinie inwestycji jest **Wszechstronna Umowa o Inwestycjach** między UE a Chinami (Comprehensive Agreement on Investment – CAI). Negocjacje rozpoczęły się w 2014 r., a zasadnicze porozumienie w sprawie tej umowy strony osiągnęły w dniu 30 grudnia 2020 r. Dalsze procedowanie dotyczące przyjęcia umowy zostało zawieszone z powodów politycznych (European Parliament, 2024; European Commission, 2024).

Unia Europejska i Indie rozpoczęły w 2017 r. dyskusję nad wprowadzeniem mechanizmu ułatwień dla inwestycji (*Investment-Facilitation Mechanism* – IFM) (Marceddu, 2019). W maju 2021 r. strony zdecydowały o rozpoczęciu negocjacji w sprawie umowy o ochronie inwestycji (IPA); dotychczas odbyło się pięć rund negocjacyjnych (European Commission, 2024).

Kolejny ważny obszar wspólnej polityki inwestycyjnej to **rozstrzyganie sporów między inwestorami a krajami przyjmującymi inwestorów** (*Investor-State Dispute Settlements* – ISDS). Organizacje o zasięgu globalnym, podobnie jak UE, podejmują próby ich rozwiązywania. Propozycja KE, ogłoszona w 2015 r., polegała na utworzeniu systemu rozstrzygania sporów w postaci sądów do spraw inwestycji (*Investment Court System* – ICS) (European Commission, 2015; Puccio, Harte, 2017). Z założenia nowy system byłby wykorzystany jako bilateralne rozwiązanie przyjmowane w umowach o handlu i inwestycjach zawieranych przez UE w imieniu

krajów członkowskich. Investor Court System, proponowany przez Unię i zastosowany w przedstawionej powyżej Umowie między UE a Kanadą (CETA), można oceniać jako próbę stworzenia systemu arbitrażu, który byłby bardziej transparentny, przekonujący dla społeczeństw i bezpieczniejszy dla państw członkowskich niż wcześniejsze rozwiązania. W dniu 27 czerwca 2019 r. TSUE wydał **wiążącą opinię**, iż włączenie postanowień o ICS do umowy CETA jest kompatybilne z prawem UE (CJEU, 2019). Opinię tę można postrzegać jako osiągnięcie kolejnego etapu w realizacji wspólnej polityki inwestycyjnej w ramach Unii.

Wspólną politykę inwestycyjną UE uzupełniają regulacje dotyczące **monitoringu/screeningu** BIZ napływających do Unii. Regulacje odnoszące się do tej kwestii weszły w życie w kwietniu 2019 r. (European Parliament, 2019). Ogólnym uzasadnieniem dla wprowadzenia monitoringu była ochrona interesu publicznego w związku z ekspansją inwestorów zagranicznych z krajów trzecich w strategicznych sektorach UE. Dotychczasowe mechanizmy monitoringu w krajach członkowskich Unii, wdrażane z powodów narodowego bezpieczeństwa, związane z procedurami sprawdzania fuzji i połączeń w ramach przestrzegania unijnych reguł konkurencji, zostały uznane za niewystarczające w zmieniającej się sytuacji (EPRS, 2017).

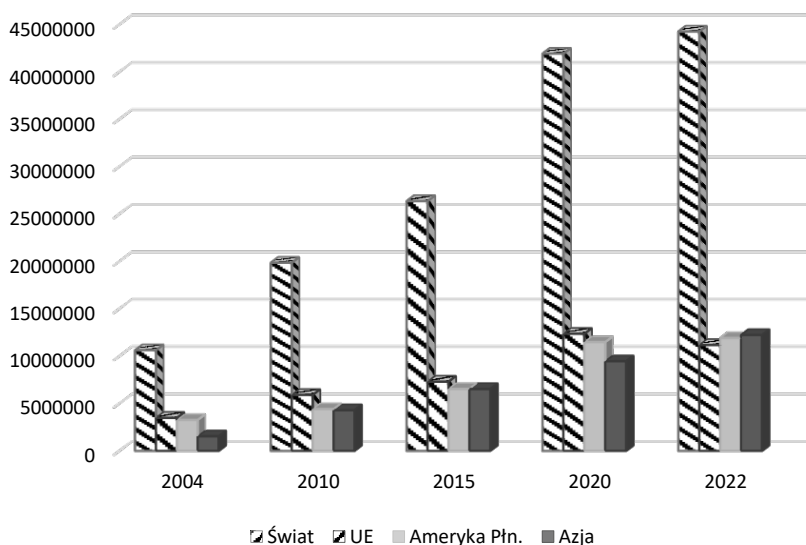
Regulacje dotyczące monitoringu napływających BIZ, oceniane w kontekście wyłaniania się wspólnej polityki inwestycyjnej Unii, wskazują, że zostały podjęte wstępne starania na poziomie UE w celu utworzenia nowego instrumentu tej polityki. Instrument ten ma potencjalnie charakter restrykcyjny. Jego stosowanie powinno zabezpieczać kluczowe, strategiczne interesy Unii i krajów członkowskich w gospodarce światowej. Wprowadzenie nowego systemu monitoringu w ramach polityki inwestycyjnej UE wydaje się również przyznaniem, iż wprowadzenie swobodnego przepływu kapitału w stosunkach między UE a krajami trzecimi może nieść ze sobą poważne problemy.

Przedstawione powyżej przedsięwzięcia instytucji unijnych, zmierzające do wprowadzenia regulacji na poziomie UE, odnoszących się do inwestycji zagranicznych, w tym BIZ, oznaczają, że zmieniają się warunki determinujące przepływy inwestycji zagranicznych wewnątrz Unii i w stosunkach z krajami trzecimi. Ogólne postanowienie traktatowe, mówiące o włączeniu BIZ do wspólnej polityki handlowej UE, jest stopniowo wdrażane w życie i stanowi ramy, w których poszczególne kraje prowadzą swoją politykę wobec inwestorów zagranicznych. W stosunku do warunków traktatowych, na jakich kraje członkowskie przystąpiły do Wspólnot Europejskich, oznacza to przesunięcie kompetencji w tym obszarze z poziomu krajów członkowskich na poziom unijny.

3. Długookresowe zmiany w globalnych przepływach bezpośrednich inwestycji w gospodarce światowej

W okresie członkostwa Polski w UE zachodziły nie tylko istotne zmiany w sferze uwarunkowań prawnych w tym ugrupowaniu w odniesieniu do przepływów BIZ, lecz także długofalowe zmiany w gospodarce światowej w realnej sferze tych przepływów. Zaobserwowane zjawiska świadczyły o spektakularnej ekspansji BIZ, ich geograficznej dyspersji, z rosnącym udziałem rozwijającej się Azji (nowa geografia BIZ), przesunięciu w strukturze sektorowej BIZ w kierunku usług, rosnącej finansyzacji BIZ, częściowym wyłączeniu BIZ z tworzenia zdolności produkcyjnych w krajach przyjmujących oraz ich zmienności, na skutek dwóch ostatnich zjawisk (Kalotay, 2020; Wysokińska, Witkowska, 2021).

Dane dla gospodarki światowej w okresie 2004–2021 wskazują na 4,5-krotny wzrost wartości skumulowanych BIZ napływających. Natomiast rok 2022 przyniósł spadek tej wartości dla gospodarki światowej o 6% w porównaniu do roku poprzedniego (UNCTADStat i obliczenia własne). Wykres 1 przedstawia kształtowanie się wielkości skumulowanych BIZ napływających w skali gospodarki światowej w wybranych latach i jej najważniejszych regionach, pod względem przyjmowanych inwestycji, tj. w UE, Ameryce Północnej i Azji.

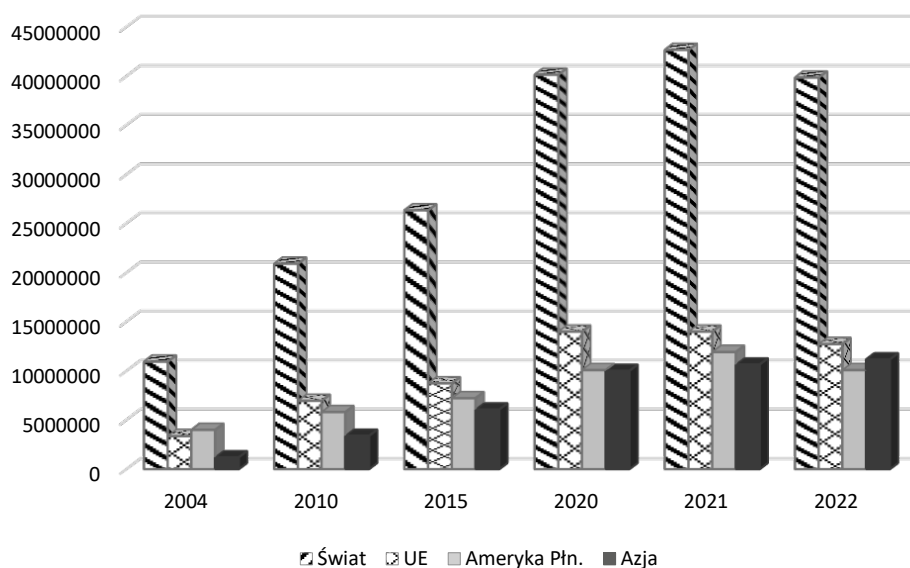


Wykres 1. Skumulowane BIZ napływające do głównych regionów gospodarki światowej, 2004, 2010, 2015, 2020, 2022, mln USD

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 13.02.2024) oraz opracowanie własne.

Unia Europejska, jako ugrupowanie integracyjne, uzyskiwała największe wartości skumulowanych BIZ napływających w badanym okresie, aż do roku 2020. Lata 2021–2022 przyniosły natomiast ich zmniejszenie w wymiarze absolutnym, co wskazuje na to, że UE w większym stopniu niż pozostałe analizowane regiony odczuła skutki pandemii COVID-19 oraz negatywne oddziaływanie czynników geopolitycznych. Dwa pozostałe regiony, tj. Ameryka Północna i Azja, wyprzedziły UE pod względem wartości skumulowanych BIZ napływających. **Ameryka Północna**, po okresie systematycznego wzrostu skumulowanych BIZ napływających w latach 2004–2021, odnotowała znaczny ich spadek w 2022 r., tj. o 18% (UNCTADStat i obliczenia własne). Trzeci region – **Azja** – cechował się stale powiększającymi się wartościami skumulowanych BIZ napływających i w roku 2022 wysunął się na pierwsze miejsce pod względem ich wartości.

Wykres 2 przedstawia drugą stronę badanego zjawiska, tj. kształtowanie się wielkości skumulowanych BIZ wypływających w skali gospodarki światowej w wybranych latach i regionach (tych samych, co poprzednio).



Wykres 2. Skumulowane BIZ wypływające z głównych regionów gospodarki światowej, 2004, 2010, 2015, 2020, 2022, mln USD

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 15.02.2024) oraz opracowanie własne.

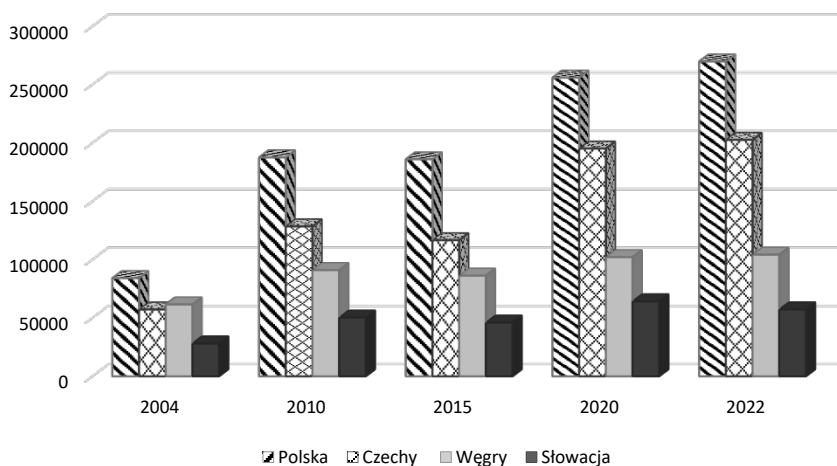
Zmiany globalnych wartości skumulowanych BIZ wypływających w latach 2004–2022 odpowiadają, co do zasady, zmianom zaobserwowanym w odniesieniu do skumulowanych BIZ napływających w gospodarce światowej; ewentualne różnice

wynikają z niedoskonałości gromadzenia danych w skali międzynarodowej. We wszystkich analizowanych regionach obserwuje się rosnące skumulowane BIZ, z wyjątkiem roku 2022, kiedy UE i Ameryka Północna odnotowały zmniejszenie wartości tych inwestycji. Warto zauważyć, że **Azja** zwiększa swoje inwestycje za granicą w całym analizowanym okresie, pozostając ciągle jeszcze importerm netto kapitału w formie BIZ. **Unia Europejska** zajmuje pozycję eksportera netto kapitału w formie BIZ w całym badanym okresie. Natomiast **Ameryka Północna** w latach 2020–2022 przeszła na pozycję importera netto.

Analiza skumulowanych BIZ napływających i wypływających w skali świata potwierdza wcześniejsze obserwacje dotyczące ich spektakularnej ekspansji (do czasu zaistnienia turbulencji w gospodarce światowej) oraz spostrzeżenia odnoszące się do rosnącej pozycji Azji w tym zakresie.

4. Międzynarodowa pozycja nowych krajów członkowskich Europy Środkowo-Wschodniej w zakresie skumulowanych bezpośrednich inwestycji zagranicznych

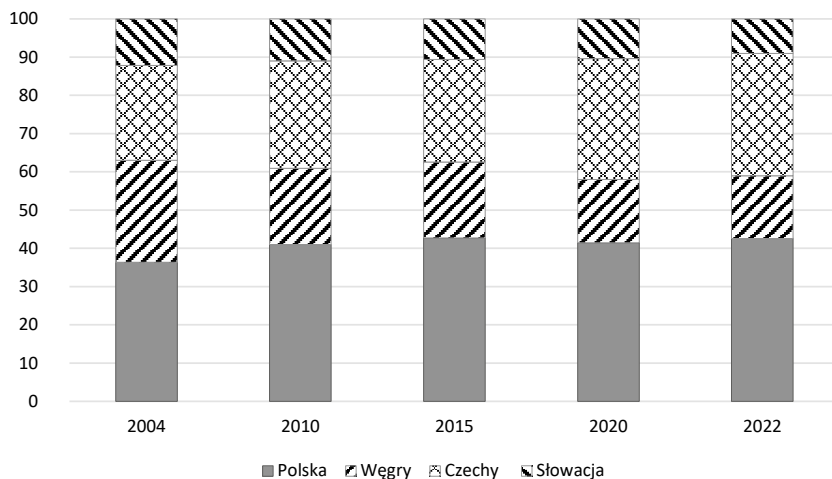
Analizowane kraje członkowskie UE, tj. **Polska, Czechy, Węgry i Słowacja**, odnotowały po przystąpieniu do Unii wzrost BIZ ulokowanych w ich gospodarkach, aczkolwiek w niejednakowym stopniu. Wykresy 3 i 4 przedstawiają wielkości skumulowanych BIZ napływających do analizowanych krajów, ilustrując zmiany zachodzące w okresie ich członkostwa w tym zakresie oraz różnice występujące między krajami. W latach 2004–2022 najbardziej wzrosły skumulowane BIZ ulokowane w **Czechach** i w **Polsce**, tj. odpowiednio 3,5- i 3,3-krotnie. Wielkości skumulowanych BIZ na **Słowacji** i na **Węgrzech** przyrastały wolniej, tj. odpowiednio 2,0- i 1,7-krotnie (UNCTADStat i obliczenia własne).



Wykres 3. Skumulowane BIZ napływające do wybranych krajów członkowskich UE, 2004, 2010, 2015, 2020, 2022, mln USD

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 15.02.2024) oraz opracowanie własne.

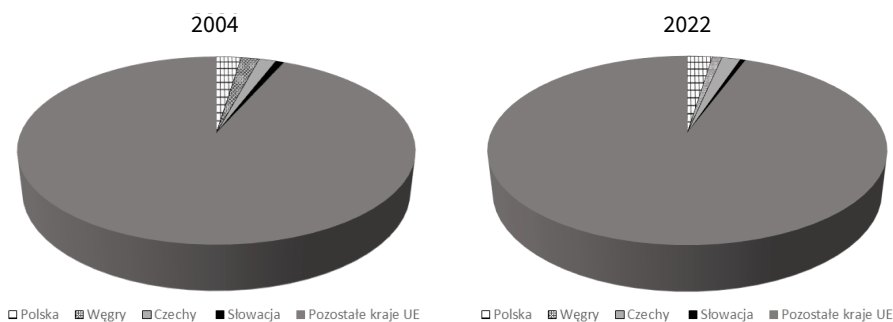
Traktując analizowane kraje jako całość, dostrzegamy zmniejszające się udziały Słowacji i Węgry w skumulowanych BIZ napływających do regionu, rosnący udział Czech i względnie stabilny udział Polski (wykres 4). Analizowane kraje różnią się pod względem wielkości swoich gospodarek, atrakcyjności lokalizacyjnej postrzeganej przez inwestorów zagranicznych oraz ekonomicznych i politycznych uwarunkowań dla inwestycji.



Wykres 4. Skumulowane BIZ napływające do wybranych krajów członkowskich, 2004, 2010, 2015, 2020, 2022, %

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 15.02.2024) oraz opracowanie własne.

Porównanie skumulowanych wartości BIZ napływających do czterech krajów członkowskich UE – Polski, Węgier, Czech i Słowacji – z wartością tych inwestycji ułożonych w całej Unii, odpowiednio w latach 2004 i 2022, przedstawia wykres 5. Jak wynika z danych, na analizowane kraje członkowskie UE przypada stosunkowo niewielka część skumulowanych inwestycji BIZ ułożonych w tym ugrupowaniu integracyjnym. Mimo odnotowanego wzrostu absolutnych wartości skumulowanych BIZ w tych krajach w okresie członkostwa w UE ich łączny udział w skumulowanych BIZ w całej Unii w 2022 r. zmniejszył się o 1 p.p. w porównaniu do roku 2004. W pierwszym roku członkostwa wyniósł on bowiem 6,6%, podczas gdy w 2022 r. – 5,6% (UNCTADStat i obliczenia własne).

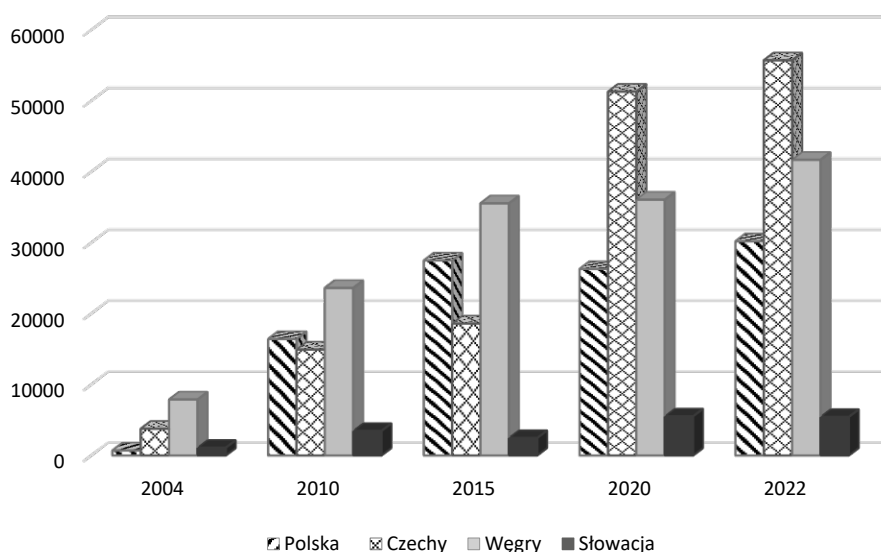


Wykres 5. Skumulowane BIZ napływające do wybranych krajów członkowskich, 2004, 2022, %

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 15.02.2024) oraz opracowanie własne.

Określenie **międzynarodowej pozycji inwestycyjnej**¹ Polski, Węgier, Czech i Słowacji w **zakresie BIZ** wymaga uwzględnienia w analizie statystycznej skumulowanej wielkości **BIZ wypływających** z tych krajów. Z racji ich przeszłości (transformacja systemowa) i niedostatku kapitału w ich gospodarkach wielkości wypływów kapitału w formie BIZ są stosunkowo niewielkie, niemniej występują w okresie ich członkostwa w UE. Wykres 6 przedstawia skumulowane wartości BIZ wypływających z tych krajów w wybranych latach.

1 „Międzynarodowa pozycja inwestycyjna jest zestawieniem statystycznym, które przedstawia stany zagranicznych aktywów i pasywów finansowych podmiotów krajowych na koniec danego okresu. Różnica pomiędzy wielkością aktywów i pasywów zagranicznych stanowi międzynarodową pozycję inwestycyjną netto, która informuje, czy dany kraj jest wierzycielem, czy też dłużnikiem netto w stosunku do zagranicy”, Międzynarodowa pozycja inwestycyjna Polski w 2022 r., NBP 2024, s. 6.



Wykres 6. Skumulowane BIZ wpływające z wybranych krajów członkowskich UE, 2004, 2010, 2015, 2020, 2022, mln USD

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 24.02.2024) oraz opracowanie własne.

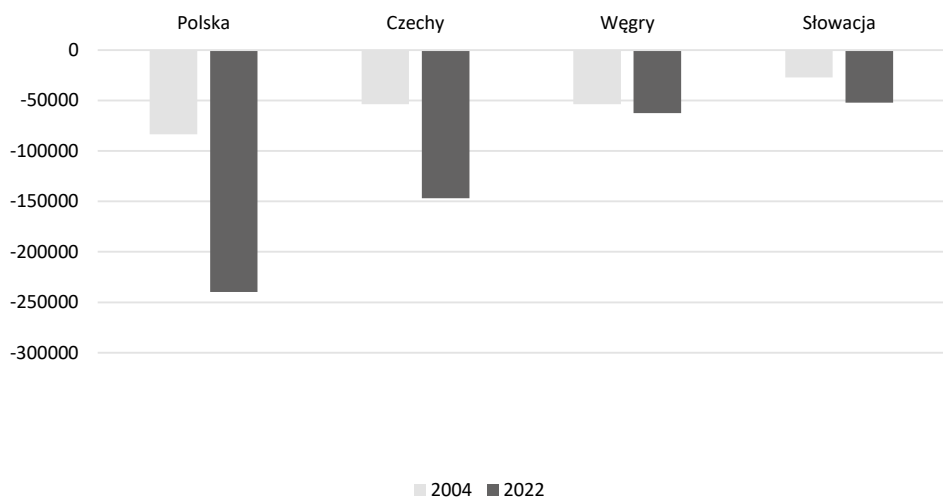
Dane na temat skumulowanych BIZ ulokowanych przez analizowane kraje za granicą wskazują na to, że wszystkie te kraje odnotowały wzrost ich wartości w okresie członkostwa w UE, aczkolwiek nierównomiernie. W rezultacie najwyższy poziom skumulowanych BIZ wpływających osiągnęły **Czechy i Węgry**. Było to odpowiednio ok. 56 i 42 mld USD w 2022 r. **Polska**, która przyjęła sumarycznie najwięcej BIZ w całym okresie członkostwa w Unii, plasowała się w tym samym roku pod względem wielkości skumulowanych BIZ ulokowanych za granicą na trzecim miejscu, z sumą niewiele większą od 30 mld USD. Z kolei skumulowane inwestycje BIZ Słowacji za granicą osiągnęły skromny poziom 5,4 mld USD w roku 2022.

Międzynarodową pozycję inwestycyjną analizowanych krajów **w zakresie BIZ** w latach 2004 i 2022, określoną przez różnicę między skumulowanymi BIZ wpływającymi a skumulowanymi BIZ napływającymi do ich gospodarek, przedstawiają tabela 1 oraz wykres 7.

Tabela 1. Międzynarodowa pozycja inwestycyjna Polski, Czech, Węgier i Słowacji w zakresie BIZ, lata 2004, 2022, mln USD

Kraje/rok	2004			2022		
	Skumulowane BIZ wypływające (mln USD) (1)	Skumulowane BIZ napływające (mln USD) (2)	Pozycja inwestycyjna w zakresie BIZ (1)–(2)	Skumulowane BIZ wypływające (mln USD) (1)	Skumulowane BIZ napływające (mln USD) (2)	Pozycja inwestycyjna w zakresie BIZ (1)–(2)
Polska	698	84 102	–83 404	30 189	269 840	–239 651
Czechy	3760	61 567	–53 499	55 705	10 4254	–146 974
Węgry	7883	57 259	–53 684	41 681	20 2679	–62 573
Słowacja	1084	28 185	–27 101	5428	57375	–51 947

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 24.02.2024) oraz obliczenia własne.

**Wykres 7.** Międzynarodowa pozycja inwestycyjna wybranych krajów członkowskich UE w zakresie BIZ w latach 2004 i 2022, mln USD

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 24.02.2024) oraz obliczenia własne.

Jak wynika z danych zamieszczonych w tabeli 1 i na wykresie 7, analizowane kraje w okresie członkostwa w UE były **importerami netto kapitału w formie BIZ**. Jest to w pełni zrozumiałe, zważywszy zapotrzebowanie ich gospodarek na kapitał do celów rozwojowych. Porównanie pozycji inwestycyjnej tych krajów

w roku 2022 ze stanem w 2004 r. wskazuje na to, że dwa kraje, tj. **Polska i Czechy**, zmieniły swoją międzynarodową pozycję inwestycyjną netto w zakresie BIZ w kierunku znacznego **zwiększenia zobowiązań netto w stosunku do zagranicy**. Zobowiązania te wzrosły trzykrotnie w analizowanym okresie i wyniosły w przypadku Polski ok. 240 mld USD, a w przypadku Czech – odpowiednio 147 mld USD. Zmiana pozycji inwestycyjnej **Węgier** była nieznaczna, tj. o 12% w stosunku do pierwszego roku członkostwa. Zobowiązania ukształtowały się w 2022 r. na poziomie ok. 63 mld USD. Z kolei zobowiązania **Słowacji** wzrosły w analizowanym okresie prawie dwukrotnie, choć były najmniejsze wśród analizowanych krajów, tj. wyniosły ok. 52 mld USD.

Warto podkreślić, że analiza NBP dotycząca **międzynarodowej pozycji inwestycyjnej Polski** w 2022 r., uwzględniająca **wszystkie aktywa i pasywa zagraniczne**, wskazuje na dominujący udział inwestycji bezpośrednich i długoterminowych instrumentów dłużnych w strukturze pasywów zagranicznych Polski, wynoszący 79,8% (NBP, 2024a, s. 7). Oznacza to, że w tej strukturze przeważa stabilny kapitał, co ogranicza potencjalny, negatywny wpływ zaburzeń związanych z przepływami kapitału krótkoterminowego. Zobowiązania zagraniczne polskich podmiotów wobec krajów UE, z wyłączeniem inwestycji portfelowych, stanowiły 79,8% ogółu tych zobowiązań, natomiast należności tychże podmiotów w krajach Unii (z wyłączeniem aktywów rezerwowych NBP) stanowiły 70% ogółu należności (NBP, 2024a, s. 7). Dane te świadczą o silnym powiązaniu gospodarki polskiej z gospodarkami krajów UE.

5. Znaczenie bezpośrednich inwestycji zagranicznych w gospodarce Polski – wybrane aspekty

W kontekście przeprowadzonej powyżej analizy należy wziąć pod uwagę, że BIZ ulokowane w krajach Europy Środkowo-Wschodniej mają większe znaczenie dla ich gospodarek, niż wynikałoby to z prostej konstatacji odnośnie do zmian ich międzynarodowej pozycji inwestycyjnej w okresie członkostwa w UE.

Najbardziej ogólnymi miarami wagi inwestycji zagranicznych w danej gospodarce mogą być dwa wskaźniki, tj. (1) relacja między skumulowanymi BIZ napływającymi do danego kraju a jego PKB oraz (2) stosunek rocznych strumieni BIZ napływających do danego kraju do nakładów brutto na środki trwałe. Tabela 2 zawiera dane dotyczące pierwszego z wymienionych wskaźników.

Tabela 2. Skumulowane BIZ napływające jako % Produktu Krajowego Brutto, wybrane kraje UE, 2004, 2022

Kraje/rok	2004			2022		
	Skumulowane BIZ napływające (mln USD)	PKB (mln USD)	Skumulowane BIZ napływające/PKB (%)	Skumulowane BIZ napływające (mln USD)	PKB (mln USD)	Skumulowane BIZ napływające/PKB (%)
Polska	84 102	255 107,3	33,0	269 840	688 125,0	39,2
Czechy	57 259	119 814,4	47,8	202 679	290 565,7	69,8
Węgry	61 567	104 120,8	59,1	104 254	177 337,4	58,8
Słowacja	28 185	57 437	49,1	57 375	115 461,7	49,7

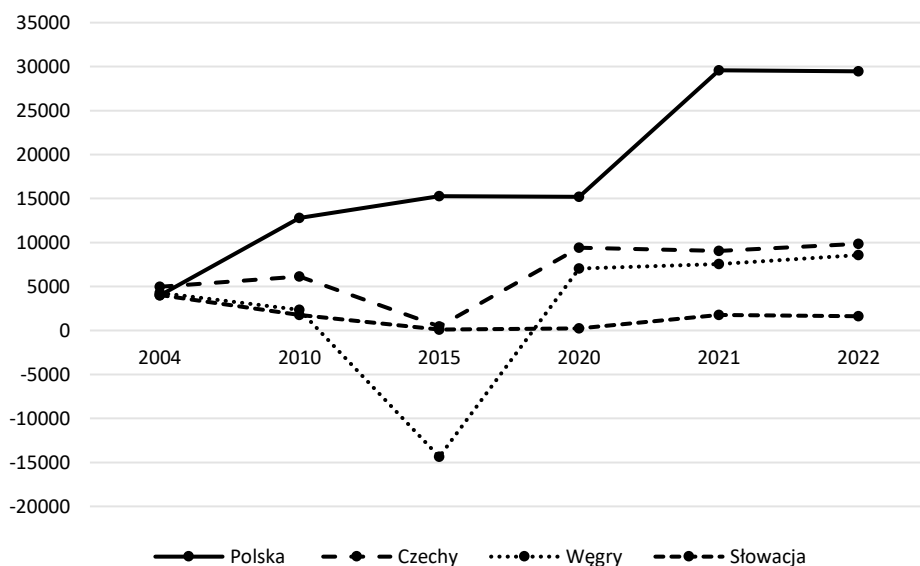
Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 15.02.2024); World Bank, 2024a, World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/1ff4a498/Popular-Indicators> (dostęp: 22.02.2024); World Bank, 2024b, World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=> (dostęp: 22.02.2024) oraz obliczenia własne.

Od początku członkostwa w UE stosunek między **skumulowanymi BIZ w analizowanych krajach a ich PKB** był wysoki. W przypadku analizowanych małych krajów (Czechy, Węgry i Słowacja) wskaźnik mieścił się w przedziale od 48 do 59%. W przypadku Polski, kraju znacznie większego od pozostałych analizowanych krajów, wynosił on 33%. W roku 2022 natomiast relacje te ukształtowały się odmiennie. Czechy odnotowały wzrost wskaźnika o 22 p.p., tj. z 48% w 2004 r. do 70% w 2022 r., co świadczy o rosnącej integracji gospodarki tego kraju z gospodarką UE i gospodarką światową. Wzrost wskaźnika w przypadku Polski był stosunkowo niewielki w tym samym okresie, tj. o 6 p.p. Węgry i Słowacja nie odnotowały zasadniczej zmiany tego wskaźnika. Wyjaśnieniem tego stanu rzeczy do pewnego stopnia może być to, że poszczególne kraje uruchamiały wewnętrzne czynniki wzrostu PKB w warunkach członkostwa w UE, a rola kapitału zagranicznego w procesie ich rozwoju była zróżnicowana. Tym samym intensywność powiązań tych krajów z gospodarką UE i szerzej: gospodarką światową pozostała zróżnicowana.

Drugi z wymienionych wskaźników, tj. stosunek rocznych strumieni BIZ napływających do danego kraju do ponoszonych w nim nakładów brutto na środki trwałe, ilustruje rolę kapitału zagranicznego w finansowaniu zwiększania środków trwałych w gospodarce kraju przyjmującego. Nie jest to miara precyzyjna, gdyż napływ BIZ może być także wykorzystywany przez firmy do pokrywania deficytu bądź spłacania pożyczek (World Bank, 2024c). Niemniej wskaźnik informuje, w jakim stopniu kapitał

zagraniczny może posłużyć do powiększenia zasobów środków trwałych w danej gospodarce.

Wykres 8 prezentuje **roczne strumienie BIZ napływające** do analizowanych krajów UE w wybranych latach, natomiast tabela 3 zestawia porównanie rocznych strumieni BIZ z nakładami brutto na środki trwałe w tych krajach, odpowiednio w latach 2004 i 2022.



Wykres 8. Roczne strumienie BIZ napływające do wybranych krajów UE, 2004, 2010, 2015, 2020, 2022, mln USD

Źródło: opracowanie własne na podstawie UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 24.02.2024).

Roczne strumienie BIZ przepływających w gospodarce światowej cechują się dużą zmiennością, co jest widoczne również w przypadku analizowanych krajów. Wszystkie kraje znajdowały się roku 2004 w podobnej sytuacji pod względem wielkości rocznych napływów BIZ do ich gospodarek. Strumienie te mieściły się w granicach **4–5 mld USD**, co było w wielkościach absolutnych niewielkim zasileniem kapitałowym ich gospodarek.

W 2022 r. dane wskazują natomiast na ich zróżnicowaną pozycję. **Polska**, jako względnie duży kraj, otrzymała ok. 29,5 mld USD, co oznaczało ponad siedmiokrotny wzrost napływu kapitału zagranicznego w formie BIZ w porównaniu do roku 2004. Co więcej, Polska pojawiła się w rankingach 20 krajów w gospodarce światowej, które według UNCTAD otrzymywały rocznie najwyższe strumienie BIZ (WIR, 2023). W roku 2022 Polska zajęła w tych rankingach 14 miejsce,

a w roku 2021 – 13. Napływ BIZ do **Czech i Węgier** zwiększył się około dwukrotnie w porównaniu do początku ich członkostwa w UE. Natomiast **Słowacja** w roku 2022 otrzymała jedynie 40% wielkości strumienia BIZ w stosunku do roku 2004 r. (UNCTADStat, 2024 i obliczenia własne).

Pamiętając o dużej zmienności rocznych przepływów BIZ w gospodarce światowej, wynikającej z wysokiej wrażliwości inwestorów na oddziaływanie czynników zarówno ekonomicznych, jak i politycznych, należy odnotować znaczne spadki wielkości tych napływów do poszczególnych krajów w niektórych okresach (np. Czechy, Słowacja, 2015 r.), a nawet poważne dezinvestycje (np. Węgry, 2015 r.). Należy jednak zwrócić także uwagę na zdolność tych krajów do odbudowy swej pozycji pod względem rocznych napływów BIZ w kolejnych latach.

W porównaniu do całości **nakładów brutto na środki trwałe** w analizowanych krajach roczne strumienie BIZ napływających w 2004 r. stanowiły ok. 8% w przypadku Polski, 14 i 15% odpowiednio w Czechach i na Węgrzech oraz ponad 26% w przypadku Słowacji (tabela 3). Oznacza to, że rola kapitału zagranicznego w finansowaniu zwiększania nakładów brutto na środki trwałe w gospodarce kraju przyjmującego była tym większa, im mniejszy był kraj i niższe były te nakłady w danej gospodarce. Natomiast w roku 2022 nastąpiło prawie całkowite odwrócenie tych proporcji. W przypadku Polski roczne strumienie BIZ napływających w stosunku do nakładów brutto na środki trwałe przekroczyły 19%, w Czechach i na Węgrzech wyniosły odpowiednio ok. 11 i 14%, a w przypadku Słowacji tylko 6%.

Tabela 3. Roczne strumienie BIZ napływających jako % nakładów brutto na środki trwałe, wybrane kraje UE, 2004, 2022

Kraje/ rok	2004			2022		
	Roczne strumienie BIZ (mln USD)	Nakłady brutto na środki trwałe (GFCF ^a), (mln USD)	Roczne BIZ napływające/GFCF (%)	Roczne strumienie BIZ (mln USD)	Nakłady brutto na środki trwałe (GFCF) (mln USD)	Roczne BIZ napływające/GFCF (%)
Polska	3982	51 608	7,7	29 462	154 220	19,1
Czechy	4974	35 974	13,8	9853	93 431	10,5
Węgry	4266	28 513	15,0	8571	59 888	14,3
Słowacja	4029	15 364	26,2	1622	26 865	6,0

^a GFCF – Gross Fixed Capital Formation.

Źródło: UNCTADStat, Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 15.02.2024); World Bank, 2024d, World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NE.GDI.TOTL.CD&country=> (dostęp: 22.02.2024) oraz obliczenia własne.

Świadczy to o coraz większym znaczeniu BIZ dla rozwoju polskiej gospodarki, ale także o słabszej dynamice wewnętrznego finansowania nakładów brutto na środki trwałe. Proporcje wskazanych wielkości w Czechach i na Węgrzech zmieniły się tylko nieznacznie, natomiast w przypadku Słowacji stosunek napływu BIZ do nakładów brutto na środki trwałe zmniejszył się o 20 p.p. Słowacja nie tylko odnotowała, wskazany powyżej, spadek napływu BIZ w 2022 r., lecz także roczne nakłady brutto na środki trwałe zwiększyły się w porównaniu z wielkością w roku 2004 jedynie o 75%. Świadczy to zarówno o mniejszym udziale kapitału zagranicznego w rozwoju tej gospodarki, jak i o jej wewnętrznych problemach rozwojowych.

Powyższe dane w odniesieniu do aktualnego **znaczenia kapitału zagranicznego w Polsce** można uzupełnić informacjami o działalności gospodarczej przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, sporządzanymi przez GUS (2023). W 2022 r. w gospodarce polskiej działało 22,3 tys. przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, w których ulokowano 233,7 mld PLN. W strukturze kapitału podstawowego tych przedsiębiorstw stanowił on 94%. Większość kapitału zagranicznego **pochodziła z krajów członkowskich UE, tj. 84,7%**, w tym z Holandii – 19,5%, z Niemiec – 17% i z Francji – 12,5%. Ponad połowa kapitału zagranicznego została ulokowana w dużych przedsiębiorstwach, tj. zatrudniających 250 i więcej osób. Przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym zatrudniały w końcu 2022 r. łącznie 2185,3 tys. osób. Stanowiło to **20% zatrudnienia ogółem** w gospodarce polskiej w 2022 r. (GUS, 2023 i obliczenia własne). Istotna z punktu widzenia roli kapitału zagranicznego w polskiej gospodarce była proeksportowa orientacja badanych przedsiębiorstw. Ponad 53% tych przedsiębiorstw uzyskiwało przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport (GUS, 2023, s. 4).

6. Restrykcje i ułatwienia wobec bezpośrednich inwestorów zagranicznych w wybranych krajach członkowskich UE – wyniki pomiarów

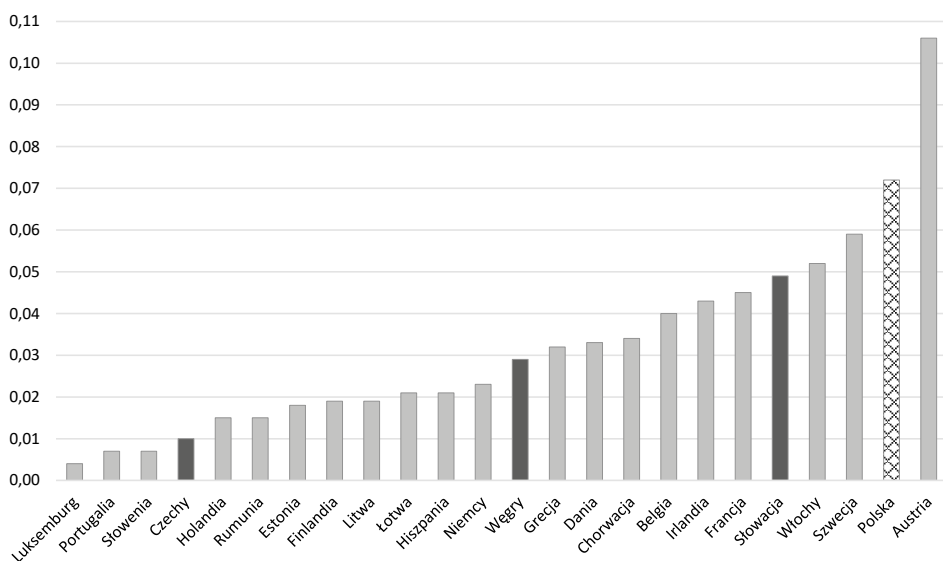
Zaobserwowane różnice między analizowanymi krajami, co do skali napływu BIZ i znaczenia dla ich gospodarek, mogą do pewnego stopnia wynikać z różnic w podejściu tych państw do inwestycji zagranicznych. Znajduje to wyraz w poziomie wskaźnika regulacyjnej restrykcyjności wobec inwestorów zagranicznych, publikowanego przez OECD (2024a). Pomiar regulacyjnej restrykcyjności uwzględnia cztery rodzaje restrykcji stosowanych wobec BIZ, tj.:

- ograniczenia dotyczące zagranicznych udziałów w spółce;
- monitoring/screening lub mechanizm akceptacji inwestycji zagranicznej;

- ograniczenia możliwości zatrudnienia obcokrajowców jako kluczowego personelu;
- restrykcje określane jako operacyjne, dotyczące ograniczania możliwości zakładania oddziałów, wycofania kapitału lub posiadania ziemi.

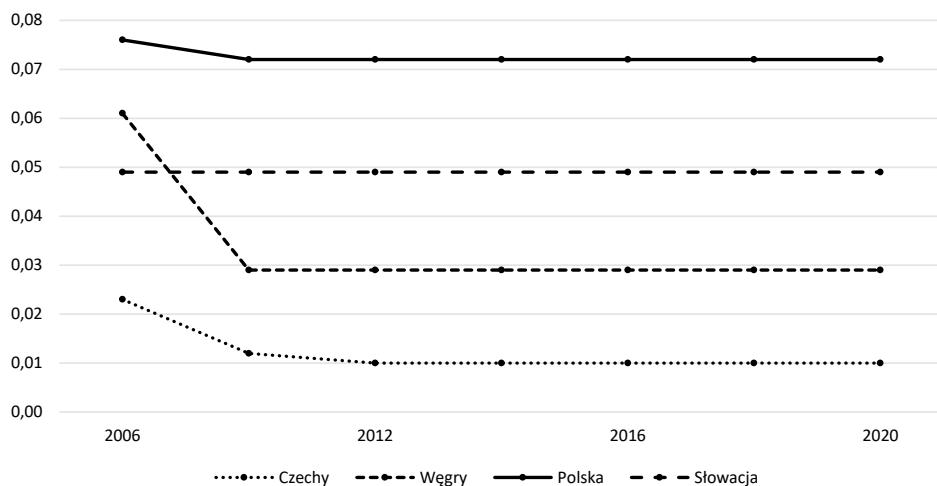
Wartość wskaźnika kształtuje się w przedziale od 0 do 1; przy czym wartość 0 oznacza brak restrykcji, a wartość 1 – gospodarkę zamkniętą. Tak zdefiniowanego wskaźnika restrykcyjności danego kraju wobec FDI nie należy utożsamiać z pełną miarą klimatu inwestycyjnego. Na decyzje inwestorów o lokalizacji inwestycji za granicą wpływa wiele innych czynników, o których mówi eklektyczna teoria J. Dunninga i jej rozwinięcia (Dunning, 1988; Dunning, 2006; Dunning, Zhang 2008). Jednak ocena regulacji stosowanych w krajach przyjmujących wobec BIZ, sporządzana według tych samych kryteriów, pozwala na dostrzeżenie pewnych prawidłowości w dłuższym okresie.

Wykres 9 przedstawia wysokość wskaźnika regulacyjnej restrykcyjności dla Czech, Węgier, Słowacji i Polski w roku 2020 na tle wyników innych krajów członkowskich UE. Natomiast wykres 10 prezentuje zmiany poziomu wskaźnika w okresie 2006–2020 dla czterech analizowanych krajów Unii z Europy Środkowo-Wschodniej.



Wykres 9. Wskaźnik regulacyjnej restrykcyjności BIZ według OECD, 2006–2020

Źródło: OECD (2024b), FDI restrictiveness, <https://data.oecd.org/fdi/fdi-restrictiveness.htm> (dostęp: 15.03.2024) i opracowanie własne.



Wykres 10. Wskaźnik regulacyjnej restrykcyjności BIZ według OECD, 2006–2020

Źródło: OECD (2024b), FDI restrictiveness, <https://data.oecd.org/fdi/fdi-restrictiveness.htm> (dostęp: 15.03.2024) i opracowanie własne.

Jak wynika z danych OECD, wskaźnik regulacyjnej restrykcyjności wobec BIZ był w większości krajów członkowskich UE niski i nie przekraczał poziomu 0,1 (z wyjątkiem Austrii). Jak można oceniać, jest to wynikiem długofalowego wdrażania swobody przepływu kapitału w ramach tworzenia unijnego rynku wewnętrznego oraz w stosunkach z krajami trzecimi. Coraz większą rolę odgrywają w tym zakresie także nowe kompetencje UE w stosunkach zewnętrznych w odniesieniu do BIZ (podpunkt 2.3).

W przypadku analizowanych nowych krajów członkowskich UE niskie wskaźniki regulacyjnej restrykcyjności wynikają dodatkowo z ich dążenia do zwiększenia atrakcyjności gospodarek dla inwestorów zagranicznych w sytuacji niedostatku kapitału. Poziom wskaźnika w analizowanych krajach Europy Środkowo-Wschodniej był zróżnicowany – w Czechach najniższy, tj. 0,010 w 2020 r., na Węgrzech i Słowacji – odpowiednio 0,029 i 0,049, a w Polsce – najwyższy, tj. 0,072. W porównaniu do początków ich członkostwa w UE wskaźniki te znacznie obniżyły się w przypadku Węgier i Czech; obniżka wskaźnika w Polsce była nieznaczna. Wyjątek stanowiła Słowacja, w przypadku której odnotowano niewielki wzrost wskaźnika. Procesy dostosowawcze w obszarze regulacji dotyczących BIZ, związane z przystąpieniem tych krajów do UE w 2004 r., trwały do lat 2010–2011. W drugiej dekadzie ich członkostwa w Unii obserwuje się stabilizację tego wskaźnika (wykres 10).

Obraz wyłaniający się z analizy wskaźnika regulacyjnej restrykcyjności można uzupełnić, uwzględniając nowo opracowany indeks ułatwienia inwestycji (*Investment Facilitation Index* – IFI) (WTO, 2024a). Wskaźnik został opracowany przez German Institute of Development and Sustainability i rozwinięty przy wsparciu WTO. Jest wskaźnikiem wieloskładnikowym, obejmującym 101 miar odnoszących

się do sześciu wymiarów regulacyjnych. Wskaźnik ten ściśle koresponduje z głównymi obszarami polityki i odnosi się do obecnej debaty politycznej, w tym nowo wynegocjowanego Porozumienia w sprawie ułatwień inwestycji dla rozwoju/WTO (Investment Facilitation for Development Agreement/WTO). Wskaźnik przybiera wartości w przedziale 0–2, przy czym 0 oznacza minimum, a 2 – maksimum.

Ułatwienia, których dotyczy powyższe porozumienie, obejmują (WTO, 2024b) m.in.:

- poprawę przejrzystości i przewidywalności środków stosowanych w polityce wobec inwestorów;
- uproszczenie i przyspieszenie procedur administracyjnych w odniesieniu do inwestycji;
- wzmocnienie dialogu między rządami i inwestorami;
- promowanie odpowiedzialnego prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa;
- zapobieganie korupcji i walkę z nią;
- zapewnienie specjalnego i zróżnicowanego traktowania, pomocy technicznej oraz budowania potencjału w przypadku krajów rozwijających się i najmniej rozwiniętych.

Wskaźnik ułatwień inwestycji, opracowany dla 142 krajów, pozwala ustalić pozycję analizowanych krajów członkowskich UE. Dane dla tych krajów przedstawia tabela 4. W rankingu sporządzonym według jednolitej metodologii wskaźnik ułatwień inwestycji w analizowanych czterech krajach kształtował się powyżej jedności, podobnie jak w większości krajów członkowskich Unii. Wśród nich najlepszy wynik uzyskuje **Polska, tj. 1,44**. Pozostałe kraje mieszczą się w dolnym przedziale dla krajów UE, tj. **1,11–1,23**. Porównanie wyników wskaźnika ułatwień inwestycji ze wskaźnikiem restrykcyjności i wielkością napływu BIZ do tych krajów pokazuje odmienny obraz. Polska, z wyższym wskaźnikiem restrykcyjności, ale także wyższym wskaźnikiem ułatwień inwestycji, uzyskuje największy strumień BIZ napływających do gospodarki. Z jednej strony świadczyć to może o większym oddziaływaniu ułatwień inwestycji na decyzje inwestorów niż restrykcji utrzymujących się na dość niskim poziomie w tych krajach. Z drugiej zaś strony istotną rolę wydają się odgrywać pozostałe czynniki lokalizacyjne.

Tabela 4. Wskaźnik ułatwień inwestycji, WTO, 2023

Kraj	Grupa dochodowa krajów	Indeks ułatwień inwestycji
Czechy	Kraj o wysokich dochodach	1,143
Węgry	Kraj o wysokich dochodach	1,108
Polska	Kraj o wysokich dochodach	1,437
Słowacja	Kraj o wysokich dochodach	1,229

Źródło: WTO (2024), *WTO Investment related databases, Investment Facilitation Index Database*, https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/invest_related_db_e.htm (dostęp: 16.03.2024).

W celu zobrazowania sytuacji analizowanych krajów na tle pozostałych krajów członkowskich UE warto zauważyć, że najwyższy wskaźnik ułatwień inwestycji osiąga **Holandia (1,64)** oraz **Niemcy i Francja** – odpowiednio 1,62 i 1,61, a najniższy **Słowenia (0,79)** i **Malta (0,84)**. Pozostałe kraje, które przystąpiły do UE w kolejnych rozszerzeniach, tj. w latach 2004, 2007 i 2013, osiągały wskaźniki wyraźnie niższe, niż „stare” kraje członkowskie. W gospodarce światowej najwyższy poziom wskaźnika ułatwień inwestycji odnotowano dla **Wielkiej Brytanii (1,74)** oraz dla **USA (1,67)**. Najniższe wskaźniki w gospodarce światowej notują natomiast kraje rozwijające się i najmniej rozwinięte (WTO, 2024).

W kontekście nowego Porozumienia w ramach WTO, w którym uczestniczy UE, dane te wskazują na to, że kraje członkowskie nadal pozostają zróżnicowane pod względem warunków stwarzanych dla inwestorów w ich gospodarkach. Można oczekiwać, że inicjatywy instytucji unijnych w zakresie tworzenia wspólnej polityki inwestycyjnej będą sprzyjać większemu zbliżeniu warunków inwestowania w krajach członkowskich, jak również promowaniu inwestycji wypływających z UE, wspierając rozwój krajów przyjmujących.

7. Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych w sektorze usług w Polsce

Przepływy BIZ są ściśle powiązane z międzynarodowym handlem usługami. Sprzedaż usług zagranicznym klientom poprzez ustanowienie stałej obecności handlowej w kraju świadczenia usługi, co wiąże się z przepływami BIZ, jest jednym z czterech sposobów udziału usług w handlu międzynarodowym (World Trade Organization, 1995):

- 1) dostawa transgraniczna (*cross-border supply*) – przepływ usług (np. usług bankowych lub architektonicznych dostarczanych za pomocą telekomunikacji bądź poczty) z terytorium jednego kraju członkowskiego na terytorium innego kraju członkowskiego;
- 2) konsumpcja za granicą (*consumption abroad*) – usługobiorca (np. turysta lub pacjent) udaje się do innego kraju członkowskiego, aby nabyć usługę;
- 3) obecność handlowa (*commercial presence*) – usługodawca z jednego kraju członkowskiego (np. zagraniczna filia firmy ubezpieczeniowej lub hotelu) ustanawia obecność na terytorium innego kraju członkowskiego w celu dostarczania usługi;
- 4) obecność osób fizycznych (*presence of natural persons*) – osoba z jednego kraju członkowskiego (np. doradca podatkowy, lekarz lub nauczyciel) przybywa na terytorium innego kraju członkowskiego w celu dostarczenia usługi.

Światowa Organizacja Handlu przy wsparciu finansowym ze strony KE (Dyrekcja Generalna ds. Handlu) opracowała model mający na celu oszacowanie znaczenia poszczególnych sposobów udziału usług w wymianie handlowej (*Trade in Services by Modes of Supply* – TiSMoS). Jak wynika z tych eksperymentalnych danych w 2021 r. aż 62% usług sprzedanych na rynkach krajów trzecich przez firmy zlokalizowane na terenie UE dostarczona została przez ich zagraniczne filie. Taki sam udział miały usługi dostarczone w ten sposób dla klientów w UE przez firmy z krajów trzecich. Działalność zagranicznych filii jest dominującym sposobem eksportu usług z Unii do krajów trzecich w przypadku następujących kategorii: pozostałe usługi biznesowe; usługi dystrybucyjne; usługi ubezpieczeniowe; usługi pośrednictwa finansowego; usługi budowlane; usługi osobiste, kulturalne i rekreacyjne oraz usługi transportowe. W imporcie usług do UE z krajów trzecich jest to dominujący sposób dostarczania następujących usług: pozostałe usługi biznesowe; usługi telekomunikacyjne, komputerowe i informacyjne; usługi dystrybucyjne; usługi osobiste, kulturalne i rekreacyjne; usługi budowlane oraz usługi ubezpieczeniowe. W Polsce, inaczej niż w większości krajów UE, eksport usług do krajów trzecich dokonywany jest głównie poprzez świadczenie usług na odległość (53% eksportu w 2021 r.), a transakcje z udziałem zagranicznych filii odpowiadają jedynie za 14% eksportu (Eurostat, 2024).

Trade in Services by Modes of Supply odnosi się wyłącznie do handlu UE z krajami trzecimi, ponieważ handel wewnątrz Unii nie jest traktowany jak eksport i import. W handlu wewnątrz UE można spodziewać się większego znaczenia transakcji dokonywanych za pomocą pozostałych sposobów udziału usług w handlu międzynarodowym z uwagi na znacznie większy zakres liberalizacji dla przepływu usług w ramach jednolitego rynku usług niż w świetle regulacji i zobowiązań WTO. W szczególności może to zwiększać udział świadczenia usług przy udziale czasowego przemieszczania się osób w ramach JRE. Jednakże z uwagi na ogólnie kluczowe znaczenie działalności zagranicznych filii przedsiębiorstw międzynarodowych w dostarczaniu usług dla klientów z innych krajów ostatnia sekcja tej części pracy poświęcona jest kwestii przepływów BIZ w sektorze usług w Polsce oraz pozycji inwestycyjnej Polski w tym obszarze w okresie członkostwa w UE. W badaniu wykorzystano dane pochodzące z bilansu płatniczego Polski (NBP, 2005, 2008, 2024b, 2024c).

W tabeli 5 przedstawiono skumulowane BIZ napływające do Polski i wypływające z niej – lokowane w sektorze usług w porównaniu ze skumulowanymi BIZ lokowanymi w innych głównych sekcjach gospodarki, stan na koniec roku w latach 2004, 2010, 2020 i 2022. Z uwagi na zmianę sposobu klasyfikacji działalności gospodarczych od 2010 r. (przejście z PKD-2004 na PKD-2007) wartości dla 2004 r. nie są w pełni porównywalne z wartościami dla pozostałych lat. W takim stopniu, w jakim było to możliwe, wartości z 2004 r. dostosowano do klasyfikacji PKD-2007 (w szczególności odnosi się to do danych przedstawionych w tabeli 6).

Jak wynika z danych zaprezentowanych w tabeli 5 oraz na wykresie 11, zarówno w przypadku BIZ napływających do Polski, jak i BIZ wypływających z niej,

największa ich część trafiała do sektora usług – w granicach 56–60% dla BIZ napływających oraz 50–71% dla BIZ wypływających, a następnie do przetwórstwa przemysłowego (C) – odpowiednio w granicach 31–38% i 18–38,5%. Budownictwo (F) oraz Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych (D35) to kolejne sekcje, które absorbowały największą część BIZ napływających do Polski. Dla BIZ wypływających z Polski podobna sytuacja miała miejsce jedynie w latach 2004 i 2010. W latach 2020 i 2022 trzecim najważniejszym kierunkiem dla polskich BIZ lokowanych za granicą stało się górnictwo i wydobywanie (B). Z kolei polskie BIZ w sekcjach F (w latach 2020 i 2022) oraz D35 (w 2022 r.) notowały ujemne wartości, a w drugim przypadku była to wartość na poziomie –1 mld USD.

Skumulowane BIZ napływające do Polski notowały wysoki wzrost w pierwszych latach członkostwa Polski w UE (2004–2010), a w kolejnym okresie (2010–2020/2022) wzrosty były już niewielkie. Dotyczy to wszystkich sekcji gospodarki. W latach 2004–2010 skumulowane BIZ w sektorze usług wzrosły 2,7-krotnie, a średnioroczne tempo zmian w całym analizowanym okresie wyniosło 6,7%. Dynamika wzrostu skumulowanych BIZ w przetwórstwie przemysłowym była nieznacznie niższa – dwukrotny wzrost w pierwszym okresie i średnioroczne tempo zmian w całym okresie na poziomie 5,8%. Najwyższy wzrost skumulowanych BIZ miał miejsce w sekcji F – sześciokrotny wzrost w latach 2004–2010 i 13% wzrost średniorocznie w całym analizowanym okresie.

Jeśli chodzi o polskie inwestycje bezpośrednie za granicą, to wzrosty miały tu również miejsce przede wszystkim w pierwszym okresie i były na znacznie wyższym poziomie niż w przypadku BIZ napływających do Polski – 13-krotny wzrost dla BIZ w sektorze usług i aż 28-krotny wzrost dla BIZ w przetwórstwie przemysłowym. Jednakże w obydwu kategoriach skumulowane BIZ w 2020 r. osiągnęły niższe wartości niż w 2010 r. Średnioroczne tempo zmian skumulowanych BIZ w całym analizowanym okresie wyniosło 14,2% dla BIZ w sektorze usług i 15,8% dla BIZ w przetwórstwie przemysłowym. Skumulowane BIZ wypływające z Polski notowały silniejszy wzrost niż skumulowane BIZ napływające do niej, ale różnica była większa w przypadku BIZ lokowanych w przetwórstwie przemysłowym (trzykrotna) niż w przypadku BIZ lokowanych w sektorze usług (dwukrotna). Należy jednak zauważyć, że skumulowane BIZ napływające do Polski były na ogół znacznie wyższe niż skumulowane BIZ wypływające z niej – w 2004 r. 53 razy w przypadku BIZ w przetwórstwie przemysłowym i 28 razy w przypadku BIZ w sektorze usług, a w 2022 r. różnica wynosiła odpowiednio 10 i 8 razy. Wyjątkiem są BIZ w sekcji B.

Tabela 5. Skumulowane BIZ napływające do Polski oraz wypływające z niej na koniec roku (2004, 2010, 2020, 2022) w podziale na sekcje gospodarki, mln USD

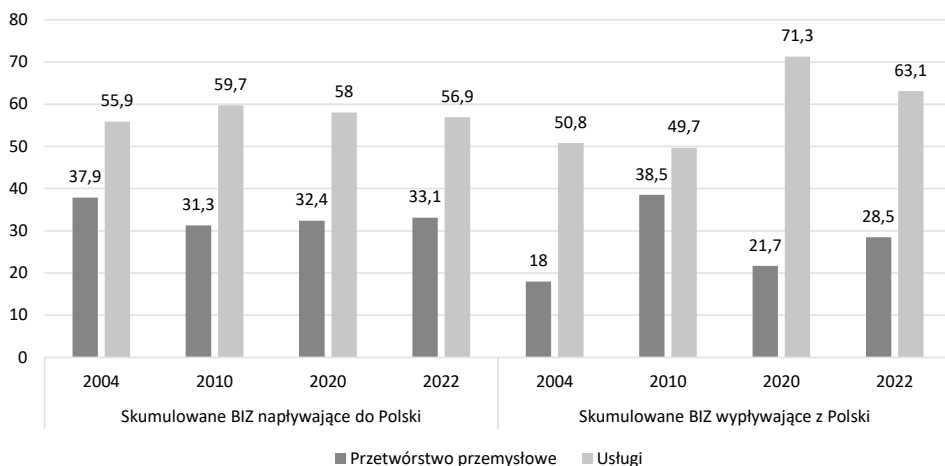
Sekcje/ rok	Skumulowane BIZ napływające do Polski				Skumulowane BIZ wypływające z Polski			
	Wartość, mln USD			D ^b , %	Wartość, mln USD			D ^b , %
	2004	2010	2020	2022	2004	2010	2020	2022
A	387,7	827,2	1110,7	1104,9	6,0	1,2	6,8	-48,3
B	204,3	421,1	533,3	458,3	4,6	-0,8	1205,4	2969,9
C	32 398,5	67 399,2	82 834,2	88 752,9	5,8	604,5	57 08,6	8444,5
D35	3038,6 ^c	6980,0	7074,4	9930,7	6,8	5,6 ^c	81,1	-1014,4
E	-	677,7	619,1	619,2	-	-	33,9	95,3
F	1654,2	9904,5	13 395,2	14 938,4	13,0	40,5	-46,4	-88,1
G-U	47 823,5	128 719,7	148 360,4	152 492,7	6,7	1705,7	18 755,0	18 702,1
X	2,5	685,4	-	-278,5	-	948,0	-	597,2
A-X	85 509,3	215 614,9	256 007,8	268 018,6	6,6	3055,6	26 286,8	29 658,0
								13,5

^a Sekcje według PKD-2007 wymienione w załączniku 1; sekcje G-U tworzą sektor usług. W 2004 r. występuje dodatkowa pozycja, tj. prywatne zakupy i sprzedaż nieruchomości o wartości 0 dla BIZ napływających do Polski i 50,9 mln USD dla BIZ wypływających z Polski.

^b D – dynamika obliczona jako średnioroczne tempo zmian w latach 2004–2022, a w przypadku BIZ wypływających z Polski dla sekcji A i D35 dla okresu 2004–2020, dla sekcji B dla okresu 2010–2022, dla sekcji E dla okresu 2020–2022, dla sekcji F dla okresu 2004–2010.

^c W 2004 r. sekcja D35 występuje łącznie z sekcją E pod nazwą wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę.

Źródło: NBP (2005), *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2004 roku*, Warszawa; NBP (2008), *Polskie inwestycje bezpośrednie za granicą w 2004 roku. Aneks statystyczny*, Warszawa; NBP (2024b), *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce (2010, 2020, 2022)*, <https://nbp.pl/publikacje/cykliczne-materiały-analityczne-nbp/inwestycje-bezpośrednie-zagraniczne/> (dostęp: 16.03.2024); NBP (2024c), *Polskie inwestycje bezpośrednie za granicą (2010, 2020, 2022)*, <https://nbp.pl/publikacje/cykliczne-materiały-analityczne-nbp/inwestycje-bezpośrednie-polskie/> (dostęp: 16.03.2024).



Wykres 11. Udział skumulowanych BIZ w sektorze przetwórstwa przemysłowego oraz w sektorze usług w całkowitych skumulowanych BIZ napływających do Polski i wypływających z Polski, stan na koniec roku (2004, 2010, 2020, 2022), %

Źródło: jak w tabeli 5.

Jeśli chodzi o strukturę BIZ napływających do Polski do sektora usług (tabela 6), to przez cały okres członkostwa w UE największa ich część kierowana była do dwóch sekcji, tj.: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli (G) oraz Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (K). Na kolejnych miejscach plasowały się BIZ w Działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości (L), Działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej (M) oraz Informacji i komunikacji (J).

W całym analizowanym okresie największe wzrosty odnotowały skumulowane BIZ w następujących obszarach: Reklama (M731) – 19,5%; Pozostała działalność związana z informowaniem i komunikacją (J62–63) – 16,9%; Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości (L) – 11,5% oraz Badania naukowe i prace rozwojowe (M72) – 11%. Z uwagi na fakt, iż dane z 2004 r. nie są dostępne dla wszystkich kategorii usługowych, obliczono średnioroczne tempo zmian również dla krótszego okresu, tj. lat 2010–2022. W tym okresie najwyższe stopy wzrostu skumulowanych BIZ widoczne są w następujących obszarach: Działalność pocztowa i kurierska (H53) – 36%; Badania naukowe i prace rozwojowe (M72) – 16,7% oraz Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (Q), Pozostała działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (N78–82), Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; działalność weterynaryjna (M74–75), a także Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R) – ok. 13%. Natomiast spadek odnotowały skumulowane BIZ napływające do Polski do następujących kategorii: Transport wodny (H50), Telekomunikacja (J61), Działalność finansowa i ubezpieczeniowa (K), Działalność prawnicza (M691), Edukacja (P85) oraz Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką (R90).

Tabela 6. Skumulowane BIZ napływające do Polski oraz wypływające z niej, stan na koniec roku (2004, 2010, 2020, 2022) w podziale na sekcje i działy usługowe, mln USD

Sektory/ rok	Skumulowane BIZ napływające do Polski						Skumulowane BIZ wypływające z Polski					
	Udział w BIZ ogółem (%)				Dynamika ^b , %		Udział w BIZ ogółem (%)				Dynamika ^b , %	
	2004	2010	2020	2022	2004– 2022	2010– 2022	2004	2010	2020	2022	2004– 2022	2010– 2022
G	17,9	15,5	15,0	15,8	5,8	2,0	14,6	12,1	17,8	16,1	14,1	-1,0
G45	-	0,9	1,2	1,4	-	6,1	-	0,2	1,9	2,0	-	15,6
G46	-	8,9	7,9	8,5	-	1,5	-	8,1	9,7	8,1	-	-3,3
G47	-	5,8	5,9	5,9	-	1,9	-	3,8	6,1	6,1	-	0,6
H	1,4	1,3	1,5	1,7	7,9	4,0	7,2	1,1	2,9	2,9	7,8	4,4
H49	1,1	0,5	0,5	0,6	2,8	3,4	*	0,5	0,1	0,1	*	-14,1
H50	0,02	0,1	-0,1	0,02	6,3	-6,2	2,4	0,1	2,2	2,4	13,5	25,7
H51	0,2	0,2	0,002	*	*	*	-	0,1	0,04	0,02	-	-13,5
H52	-	0,6	1,0	1,0	-	7,1	-	0,5	0,5	0,3	-	-5,8
H53	-	0,003	0,1	0,1	-	36,0	-	0,002	0,001	*	-	*
I	0,5	0,5	1,1	1,0	10,3	7,4	0,1	0,4	2,1	1,8	36,2	10,1
J	-	4,7	6,6	5,4	-	2,9	-	*	4,3	4,1	-	*
J59_60	-	0,8	2,2	1,3	-	5,8	-	*	*	*	-	*
J61	5,7	3,0	2,1	1,8	-0,2	-2,5	*	*	0,01	*	13,7	-29,3
J62_63	0,4	0,9	2,3	2,3	16,9	10,0	0,2	1,0	4,7	4,4	34,4	9,4
K	19,7	23,5	12,9	11,7	3,5	-3,9	26,2	19,2	24,4	20,1	11,8	-2,9

Tab. 2 (cd.)

Sektory/ rok	Skumulowane BIZ napływające do Polski						Skumulowane BIZ wypływające z Polski					
	Udział w BIZ ogółem (%)				Dynamika ^b , %		Udział w BIZ ogółem (%)				Dynamika ^b , %	
	2004	2010	2020	2022	2004–2022	2010–2022	2004	2010	2020	2022	2004–2022	2010–2022
K64	-	20,9	10,1	9,6	-	-4,5	-	17,6	19,2	16,5	-	-3,8
K642	-	2,1	2,4	2,1	-	1,7	-	4,1	14,2	12,4	-	6,0
K65	-	1,7	2,3	1,4	-	0,3	-	0,7	1,7	1,1	-	0,6
K66	-	0,9	0,5	0,7	-	-0,8	-	1,0	3,5	2,5	-	4,9
L	4,4	6,6	10,8	9,9	11,5	5,3	1,6	4,4	4,1	2,7	16,7	-7,3
M	4,7 ^c	6,0	7,3	9,0	10,5	5,3	4,6 ^c	14,7	13,4	12,3	19,8	-4,7
M69	3,3 ^c	0,1	0,3	0,2	-8,3	7,3	3,5 ^c	0,2	0,3	0,3	-1,5	-2,3
M691	-	0,0	0,02	0,02	-	-3,3	-	0,1	0,1	0,1	-	-0,8
M692	-	0,1	0,3	0,2	-	9,2	-	0,2	0,2	0,2	-	-2,9
M70	-	5,4	6,3	7,8	-	5,0	-	13,8	12,1	10,7	-	-5,3
M701	-	1,4	1,9	1,9	-	4,4	-	2,1	9,7	9,0	-	9,3
M702	-	4,0	4,4	5,9	-	5,2	-	11,7	2,4	1,7	-	-17,8
M71	-	0,1	0,2	0,1	-	0,2	-	0,2	0,1	0,04	-	-15,2
M72	0,03	0,01	0,1	0,1	11,0	16,7	0,01	0,2	0,1	0,2	32,5	-4,4
M73	-	0,3	0,5	0,6	-	7,4	-	0,2	0,6	0,8	-	8,0
M731	0,1	0,3	0,4	0,6	19,5	7,2	*	0,2	0,6	0,8	*	8,5
M732	-	0,01	0,02	0,03	-	13,0	-	0,01	0,00	0,01	-	-5,6

Sekcje ^a / rok	Skumulowane BIZ napływające do Polski					Skumulowane BIZ wypływające z Polski					
	Udział w BIZ ogółem (%)				Dynamika ^b , %	Udział w BIZ ogółem (%)				Dynamika ^b , %	
	2004	2010	2020	2022	2004–2022	2004	2010	2020	2022	2004–2022	
M74_75	-	0,03	0,1	0,1	13,2	-	0,05	0,3	0,3	-	12,6
N	-	1,2	2,0	1,8	5,1	-	1,4	0,8	3,9	-	5,4
N77	-	1,1	1,7	1,4	3,8	-	1,2	*	1,5	-	-1,7
N79	-	0,02	0,03	0,03	5,9	-	0,03	0,1	0,05	-	0,1
N78_82	-	0,1	0,3	0,4	13,3	-	0,1	2,3	2,4	-	22,0
P85	-	0,01	0,01	0,005	-0,9	-	0,02	0,01	0,01	-	-8,7
Q	-	0,1	0,5	0,4	13,4	-	0,01	0,1	0,1	-	9,1
R	-	0,03	0,1	0,1	12,8	-	0,002	*	*	-	*
R90	-	0,002	0,001	0,001	-4,3	-	0,00	-	-	-	-
R92_93	-	0,03	0,1	0,1	12,1	-	0,002	*	*	-	*
S	-	0,05	0,1	0,1	6,5	-	0,1	1,6	*	-	*
S95_96	-	0,05	0,1	0,1	6,5	-	0,1	1,5	*	-	*
O_T_U	-	0,02	0,00	0,00	-	-	0,001	0,003	0,002	-	3,4

^a Sekcje według PKD-2007 wymienione w załączniku 1, w 2004 r. według PKD-2004 w miarę możliwości skorygowane o zmiany wprowadzone w klasyfikacji PKD-2007.

^b Średnioroczne tempo zmian.

^c W 2004 r. sekcje M i N występują razem pod nazwą Nauka, wynajem maszyn i pozostałe usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, a sekcje M69 i M70 występują razem pod nazwą Działalność prawnicza; rachunkowo-księgowa; doradztwo; zarządzanie.

* Nie można obliczyć udziału/średniorocznej stopy wzrostu z powodu ujemnych wartości stanu zobowiązań.

Źródło: jak w tabeli 5.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne wpływające z Polski lokowane były głównie w sekcjach K i G, a następnie M, L oraz transport i gospodarka magazynowa (H). W całym okresie członkostwa Polski w UE najwyższe tempo zmian notowały skumulowane polskie inwestycje bezpośrednie za granicą w działach J62–63 – 34,4% oraz M72 – 32%. Spadek miał miejsce jedynie w obszarze: Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe (M69), ale dla wielu kategorii usługowych nie można policzyć dynamiki zmian w całym analizowanym okresie z uwagi na brak danych dla 2004 r. Wobec tego również w tym przypadku obliczono średnioroczne tempo zmian dla poszczególnych kategorii usługowych w latach 2010–2022. W tym okresie największe wzrosty obserwowane są w następujących obszarach: H50 – 25,7%; N78–82 – 22%; Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi i motocyklami; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli (G45) – 15,6%; M74–75 (12,6%) oraz Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznym (I) – 10,1%. Należy zauważyć przy tym, iż ponad połowa sekcji odnotowała spadek wartości skumulowanych BIZ w 2022 r. w porównaniu z rokiem 2010.

W przypadku niektórych pozycji miał miejsce ujemny stan zobowiązań i wówczas nie obliczano udziału oraz dynamiki. W szczególności dotyczy to polskich inwestycji bezpośrednich za granicą (ujemna wartość stanu zobowiązań zagranicznych BIZ w Polsce wystąpiła jedynie dla dwóch kategorii usług transportowych – H50 w 2020 r. i transport lotniczy – H51 w 2022 r.). Wynika to z wykorzystania podmiotów bezpośredniego inwestowania w kraju, w którym dokonywana jest BIZ do pozyskiwania kapitału z zagranicy, w celu pożyczania uzyskanych w ten sposób środków spółkom matkom w Polsce. Taki sposób inwestowania za granicą przekłada się też na istotny udział inwestycji lokowanych w zagraniczne podmioty specjalnego przeznaczenia, klasyfikowane w ramach działalności finansowej oraz działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej, co przyczynia się do wzrostu znaczenia tych sekcji w strukturze skumulowanych BIZ wpływających z Polski i w związku z tym zaburza strukturę branżową polskich inwestycji bezpośrednich za granicą (NBP, 2024d). Wartość skumulowanych BIZ wpływających z Polski ulokowanych za granicą w tych dwóch sekcjach łącznie na koniec 2022 r. wynosiła 9,6 mld USD (z czego 5,97 mld USD przypadało na sekcję K, a 3,66 mld USD na sekcję M i stanowiło to odpowiednio 31,9 oraz 19,5% wartości skumulowanych BIZ w sektorze usług).

Jeśli chodzi o międzynarodową pozycję inwestycyjną netto Polski w zakresie BIZ w okresie członkostwa w UE, to była ona ujemna w odniesieniu do prawie wszystkich kategorii usługowych oraz pozostałych sekcji nienależących do sektora usług (tabela 7). Wśród kategorii usługowych do wyjątków należały następujące działy: H50 (w latach 2004, 2020, 2022), M72 (tylko w 2010 r.), Naprawa komputerów, artykułów użytku osobistego i domowego, pozostała działalność usługowa indywidualna (S95–96, tylko w 2020 r.) oraz Inne usługi (sekcje O–T–U, w latach 2020 i 2022). W grupie sekcji nienależących do sektora usług do wyjątków należała

jedynie sekcja B, ponieważ od 2010 r. Polska stała się tu eksporterem netto kapitału w formie BIZ z tendencją do znacznego umacniania swojej pozycji inwestycyjnej w tym obszarze.

Tabela 7. Pozycja inwestycyjna Polski w zakresie skumulowanych BIZ w podziale na sekcje i działy gospodarki, stan na koniec roku (2004, 2010, 2020 i 2022), mln USD

Sekcje/rok	2004	2010	2020	2022
A	-386,5	-825,3	-1103,90	-1153,2
B	-205,1	219,9	672,10	2511,6
C	-31 794	-50 303,8	-77 125,60	-80 308,4
D35	-3033	-5959,8	-6993,30	-10 945,1
E	-	-719,8	-585,20	-523,9
F	-1613,7	-8465,5	-13 441,60	-15 026,5
Usługi	-46 117,8	-106 633	-129 605,40	-13 3791
G	-14 862,7	-28 078,7	-33 621,00	-37 480,2
G45	-	-1755,2	-2439,90	-3206,3
G46	-	-15 491,4	-17 712,60	-20 318,3
G47	-	-10 832,1	-13 468,50	-13 955,6
H	-945,6	-2378,5	-3211,50	-3764,2
H49	-955,7	-839,4	-1375,00	-1535,9
H50	53,2	-78,4	726,70	651,9
H51	-	-470,5	7,10	29,9
H52	-	-983,5	-2315,50	-2608,3
H53	-	-6,7	-255,10	-301,6
I	-457,8	-968,3	-2152,70	-2155,1
J	-	-11 888,4	-15 830,90	-13 241,8
J59_60	-	-2276,9	-5699,30	-3582,4
J61	-4891,3	-8073,9	-5487,40	-4769,2
J62_63	-365,4	-1537,6	-4644,20	-4890,2
K	-16 014,5	-42 112,1	-26 705,20	-25 426,6
K64	-	-37 182,1	-20 905,30	-20 872,9
K642	-	-2736,4	-2430,40	-1951,2
K65	-	-3421,2	-5352,90	-3548,1
K66	-	-1508,7	-447,10	-1005,6
L	-3685,1	-12 276,9	-26 637,90	-25 673,1
M	-3865,3	-6495,1	-15 188,20	-20457

Tab. 7 (cd.)

Sekcje ^a /rok	2004	2010	2020	2022
M69	-2731,5	-147,9	-697,60	-518,8
M691	-	-35,1	-29,30	-16,4
M692	-	-112,9	-668,30	-502,4
M70	-	-5538,1	-12 892,70	-17 855,2
M701	-	-2103,2	-2321,40	-2416,8
M702	-	-3434,8	-10 571,40	-15 438,5
M71	-	-216,5	-371,40	-308,6
M72	-28,6	79	-121,90	-127,1
M73	-	-630,9	-1003,60	-1460
M731	-77,1	-618,2	-944,60	-1384,8
M732	-	-12,6	-59,00	-75,2
M74_75	-	-40,7	-100,90	-187
N	-	-1999,8	-4801,50	-3582,2
N77	-	-1838,4	-4630,50	-3281,9
N79	-	-23,3	-54,40	-60,8
N78_82	-	-161,6	-171,10	-300,3
P85	-	-5,2	-17,40	-9,3
Q	-	-259	-1248,00	-1186,5
R	-	-74,3	-387,40	-344
R90	-	-3,9	-	-
R92_93	-	-70,4	-302,10	-303,5
S	-	-62,5	195,70	-471,2
S95_96	-	-74,8	181,80	-479,6
O_T_U	-	-33,9	0,70	0,6
X	645,5	1516,2	-	875,7
Ogółem	-82 453,7	-171 171	-229 721,00	-238 361

^a Jak w tabelach 6 i 7.**Źródło:** jak w tabeli 5.

Na ogół miała miejsce zmiana pozycji inwestycyjnej w kierunku wzrostu zobowiązań netto Polski wobec zagranicy w zakresie BIZ, a największy wzrost tych zobowiązań wystąpił w trzech działach usługowych, tj.: M731, J62–63 oraz H53 (w latach 2010–2022 z uwagi na brak danych dla 2004 r.). Natomiast zmniejszenie stanu zobowiązań netto Polski wobec zagranicy w zakresie BIZ wewnątrz sektora usług miało miejsce w działach J61 (w pierwszych latach członkostwa wzrost

zobowiązań, a potem spadek) i M691 oraz w sekcji K (spadek zobowiązań w latach 2020 i 2022). W przypadku kilku kategorii usługowych ten spadek zobowiązań nastąpił dopiero w 2022 r., a należą do nich: L, Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca (N), Działalność rachunkowo-księgowa; doradztwo podatkowe (M692), Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne (M71), P85, Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (Q) i Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją (R). Z kolei umocnienie się dodatniej pozycji inwestycyjnej netto Polski w zakresie BIZ nastąpiło w dziale H50, choć w 2022 r. miał miejsce tu spadek zobowiązań netto zagranicy wobec Polski. W dziale H51 dodatnia pozycja inwestycyjna netto Polski pojawiła się dopiero w ostatnich latach, z tendencją wzrostową. W przypadku sekcji nienależących do sektora usług niewielkie zmniejszenie się ujemnej pozycji inwestycyjnej netto Polski miało miejsce jedynie dla BIZ lokowanych w sekcji E.

Podsumowanie

1. Kraje Europy Środkowo-Wschodniej, w tym Polska, w okresie przedczłonkowskim próbowały wzmacniać, poprzez system rozbudowanych zachęt, przewagi lokalizacyjne ich gospodarek jako potencjalnej lokalizacji dla BIZ. Jednocześnie w wyniku dostosowań do wymogów członkostwa w OECD dokonały znacznej liberalizacji przepływów kapitałowych. Procesy te przyczyniły się w zasadniczy sposób do włączenia się analizowanych krajów w swobodny przepływ kapitału ustanowiony w UE.
2. Aktualne ramy prawne działania krajów członkowskich UE wytycza Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) z 2009 r., nazywany Traktatem z Lizbony. Potwierdza on wcześniejsze postanowienia dotyczące liberalizacji przepływów kapitałowych i płatności (art. 63 TFUE). Celem ustanowienia swobody przepływu kapitału jest zapewnienie otwartości krajów członkowskich UE na przepływy kapitałowe nie tylko z innych krajów członkowskich, lecz także z krajów trzecich. Wejście w życie Traktatu z Lizbony zmieniło kompetencje instytucji unijnych i krajów członkowskich w odniesieniu do polityki wobec inwestorów zagranicznych poprzez włączenie BIZ do wspólnej polityki handlowej (art. 206). W stosunku do warunków traktatowych, na jakich kraje członkowskie przystąpiły do Wspólnot Europejskich, oznacza to przesunięcie kompetencji w tym obszarze z poziomu krajów członkowskich na poziom unijny.
3. W okresie członkostwa Polski w UE zachodziły nie tylko istotne zmiany w sferze uwarunkowań prawnych w tym ugrupowaniu w odniesieniu do przepływów BIZ, ale także długofalowe zmiany w gospodarce światowej

w realnej sferze tych przepływów. Zaobserwowane zjawiska świadczyły m.in. o spektakularnej ekspansji BIZ, ich geograficznej dyspersji, z rosnącym udziałem rozwijającej się Azji (nowa geografia BIZ).

4. W okresie objętym analizą (2004–2022) UE zajmuje pozycję eksportera netto kapitału w formie BIZ. Azja zwiększa inwestycje za granicą, pozostając ciągle jeszcze importers netto kapitału w formie BIZ, natomiast Ameryka Północna przeszła w tym okresie na pozycję importera netto.
5. Analizowane kraje członkowskie UE, tj. Polska, Czechy, Węgry i Słowacja, odnotowały po przystąpieniu do Unii wzrost BIZ ulokowanych w ich gospodarkach, aczkolwiek w niejednakowym stopniu. W latach 2004–2022 najbardziej wzrosły skumulowane BIZ ulokowane w Czechach i w Polsce, tj. odpowiednio 3,5 i 3,3-krotnie. Wielkości skumulowanych BIZ w Słowacji i na Węgrzech przyrastały wolniej, tj. odpowiednio 2,0 i 1,7-krotnie.
6. Porównanie skumulowanych wartości BIZ napływających do czterech krajów członkowskich UE – Polski, Węgier, Czech i Słowacji – z wartością tych inwestycji ulokowanych w całej Unii wskazuje na to, że mimo odnotowanego wzrostu absolutnych wartości skumulowanych BIZ w okresie członkostwa w UE ich łączny udział w skumulowanych BIZ w całej UE w 2022 r. zmniejszył się o 1 p.p. w porównaniu do roku 2004. W pierwszym roku członkostwa wyniósł on bowiem 6,6%, podczas gdy w 2022 r. – 5,6%.
7. Międzynarodowa pozycja inwestycyjna analizowanych krajów w zakresie BIZ w latach 2004 i 2022 określona została przez różnicę między skumulowanymi BIZ wypływającymi a skumulowanymi BIZ napływającymi do ich gospodarek. Kraje te w okresie członkostwa w UE były importers netto kapitału w formie BIZ. Porównanie międzynarodowej pozycji inwestycyjnej tych krajów w roku 2022 ze stanem w 2004 r. wskazuje na to, że dwa kraje, tj. Polska i Czechy, zmieniły swoją pozycję inwestycyjną netto w zakresie BIZ w kierunku znacznego zwiększenia zobowiązań netto w stosunku do zagranicy. Zmiana międzynarodowej pozycji inwestycyjnej Węgier była nieznaczna w stosunku do pierwszego roku członkostwa. Z kolei zobowiązania Słowacji wzrosły w analizowanym okresie prawie dwukrotnie, choć były najniższe wśród analizowanych krajów.
8. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne ulokowane w krajach Europy Środkowo-Wschodniej mają większe znaczenie dla ich gospodarek, niż wynikałoby to ze zmiany ich międzynarodowej pozycji inwestycyjnej w okresie członkostwa w UE. O wadze inwestycji zagranicznych w ich gospodarkach świadczą relacje między skumulowanymi BIZ napływającymi do ich gospodarek a ich PKB oraz stosunek rocznych strumieni BIZ napływających do ich nakładów brutto na środki trwałe.
9. W przypadku gospodarki polskiej o znaczeniu BIZ świadczą dodatkowo informacje dotyczące działalności 22,5 tys. przedsiębiorstw z kapitałem

zagranicznym w 2022 r. Ulokowano w nich łącznie 233,7 mld PLN. Większość kapitału zagranicznego pochodziła z krajów członkowskich UE, tj. 84,7%, (najwięcej z Holandii, Niemiec i Francji). Przedsiębiorstwa te zatrudniały ok. 2,2 mln osób. Stanowiło to 20% zatrudnienia ogółem w gospodarce polskiej w 2022 r. Istotna z punktu widzenia roli kapitału zagranicznego w polskiej gospodarce była proeksportowa orientacja badanych przedsiębiorstw. Ponad 53% tych przedsiębiorstw uzyskiwało przychody ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów na eksport.

10. Różnice między analizowanymi krajami członkowskimi UE (Polska, Czechy, Węgry i Słowacja), co do skali napływu BIZ i znaczenia dla ich gospodarek, mogą do pewnego stopnia wynikać z różnic w podejściu tych państw do inwestycji zagranicznych. Znajduje to wyraz w poziomie wskaźnika regulacyjnej restrykcyjności wobec inwestorów zagranicznych/OECD oraz wskaźnika ułatwień dla inwestycji/WTO. Polska, z wyższym wskaźnikiem restrykcyjności niż analizowane kraje członkowskie UE, ale także wyższym wskaźnikiem ułatwień inwestycji, uzyskuje spośród nich największy strumień BIZ napływających do gospodarki. Świadczyć to może o większym oddziaływaniu ułatwień inwestycji na decyzje inwestorów niż stosunkowo niskich restrykcji. Aczkolwiek istotną rolę wydają się odgrywać także pozostałe czynniki lokalizacyjne.
11. Skumulowane BIZ w sektorze usług w Polsce stanowią ok. 60% wszystkich BIZ, a ich udział jest trochę wyższy w przypadku BIZ wypływających z Polski niż w przypadku BIZ napływających do niej. Skumulowane BIZ w sektorze usług, podobnie jak w innych sekcjach gospodarki, notowały wzrost przede wszystkim w pierwszych latach członkostwa Polski w UE, a tempo zmian było wyższe dla skumulowanych BIZ wypływających z Polski niż napływających do niej.
12. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne napływające do Polski lokowane były przede wszystkim w Handlu hurtowym i detalicznym; naprawach pojazdów samochodowych i motocykli; Działalności finansowej i ubezpieczeniowej; Działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości; Działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej oraz Informacji i komunikacji. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne wypływające z Polski kierowane były głównie do Działalności finansowej i ubezpieczeniowej; Handlu hurtowego i detalicznego; napraw pojazdów samochodowych i motocykli; Działalności profesjonalnej, naukowej i technicznej; Działalności związanej z obsługą rynku nieruchomości; Informacji i komunikacji oraz Działalności w zakresie usług administrowania i działalności wspierającej. Ujemny stan zobowiązań w niektórych kategoriach w przypadku BIZ wypływających z Polski przyczynia się do przeszacowania znaczenia BIZ w działalności finansowej oraz profesjonalnej, naukowej i technicznej. Bezpośrednie inwestycje

zagraniczne w obszarze usług innych niż wspierające działalność gospodarczą należały do marginalnych.

13. W okresie członkostwa w UE międzynarodowa pozycja inwestycyjna netto Polski w zakresie BIZ była ujemna w odniesieniu do prawie wszystkich kategorii usługowych oraz do pozostałych sekcji nienależących do sektora usług. Wśród kategorii usługowych do wyjątków należały Transport wodny oraz Inne usługi (w latach 2020 i 2022). Na ogół miała miejsce zmiana pozycji inwestycyjnej w kierunku wzrostu zobowiązań netto Polski wobec zagranicy w zakresie BIZ.

Bibliografia

- Agreement on TRIMS (1995), Agreement on Trade-Related Investment Measures, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/18-trims.pdf (dostęp: 28.01.2023).
- Akty (2003), Akty dotyczące przystąpienia do Unii Europejskiej Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Cypryjskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej, Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, Wydanie specjalne, 23 września 2003, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2003:236:FULL> (dostęp: 3.02.2024).
- CJEU (2019), *CJEU finds ICS in Canada–EU CETA to be in line with EU law*, <https://www.iisd.org/itn/en/2019/06/27/cjeu-finds-ics-in-canada-eu-ceta-to-be-in-line-with-eu-law/> (dostęp: 9.02.2024).
- Dunning J.H. (1988), *The eclectic paradigm of international production: A restatement and some possible extensions*, „Journal of International Business Studies”, vol. 1.
- Dunning J.H. (2006), *Towards a new paradigm of development: Implications for the determinants of international business*, „Transnational Corporations”, vol. 15(1), April.
- Dunning J.H., Zhang F. (2008), *Foreign direct investment and the locational competitiveness of countries*, „Transnational Corporations”, vol. 17(3), December.
- European Commission (2015), *Commission Proposes New Investment Court System for TTIP and Other EU Trade and Investment Negotiations*, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_15_5651 (dostęp: 9.02.2024).
- European Commission (2018), *Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Protection of intra-EU investment*, COM (2018) 547 final, Brussels, 19.7.2018.
- European Commission (2024), *Overview of FTA and other trade negotiations*, https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/negotiations-and-agreements_en (dostęp: 9.02.2024).
- European Parliament (2019), *Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union*, Official Journal of the European Union L 79 I, 21.3.2019.

- European Parliament (2024), *Legislative Train 01.2024 4 A Stronger Europe in the World, EU-China Comprehensive Agreement On Investment (Eu-China CAI)*, <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/carriage/eu-china-investment-agreement/report?sid=7701> (dostęp: 9.02.2024).
- Eurostat (2024), Services trade statistics by modes of supply, Eurostat Statistics explained, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Services_trade_statistics_by_modes_of_supply (dostęp: 9.02.2024).
- EPRS (2017), European Parliamentary Research Service, *Foreign direct investment screening. A debate in light of China – EU FDI flows*, Briefing May 2017.
- GUS (2023), *Działalność gospodarcza przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym w 2022 roku, Informacje sygnałne*, GUS, 28.11.2023, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/podmioty-gospodarcze-wyniki-finansowe/przedsiębiorstwa-niefinansowe/dzialalnosc-gospodarcza-przedsiębiorstw-z-kapitałem-zagranicznym-w-2022-roku,26,6.html> (dostęp: 21.03.2024).
- Kalotay K. (2020), *Quarter Century of Global Foreign Direct Investment: A Shifting Landscape*, [w:] *Encyclopedia of International Economics and Global Trade*, vol. 1: *Foreign Direct Investment and the Multinational Enterprise*, editor-in-chief: F.L. Rivera-Batiz, eds. M. Spatareanu, C. Erbil, World Scientific, <https://www.worldscientific.com/doi/10.1142/11286>
- Marceddu M.L. (2019), *Another brick in the wall: The EU-India investment-facilitation mechanism*, „Columbia FDI Perspectives”, vol. 267, December 16.
- NBP (2005), *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce w 2004 roku*, NBP, Warszawa.
- NBP (2008), *Polskie inwestycje bezpośrednie za granicą w 2004 roku*, Aneks statystyczny, NBP, Warszawa.
- NBP (2024a), *Międzynarodowa pozycja inwestycyjna Polski w 2022 r.*, NBP, Warszawa, https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/02/DKO_WM_Międzynarodowa_pozycja_inwestycyjna_2022-PL_MP_v1.3-INT.pdf (dostęp: 7.09.2024).
- NBP (2024b), *Zagraniczne inwestycje bezpośrednie w Polsce (2010, 2020, 2022)*, <https://nbp.pl/publikacje/cykliczne-materialy-analityczne-nbp/inwestycje-bezposrednie-zagraniczne/> (dostęp: 10.07.2024).
- NBP (2024c), *Polskie inwestycje bezpośrednie za granicą (2010, 2020, 2022)*, <https://nbp.pl/publikacje/cykliczne-materialy-analityczne-nbp/inwestycje-bezposrednie-polskie/> (dostęp: 10.07.2024).
- NBP (2024d), *Polskie inwestycje bezpośrednie za granicą w 2022 r.*, <https://nbp.pl/wp-content/uploads/2023/10/Polskie-inwestycje-bezposrednie-za-granica-2022.pdf> (dostęp: 10.07.2024).
- OECD (2024a), FDI Regulatory Restrictiveness Index. Measuring FDI restrictiveness, <https://www.oecd.org/investment/fdiindex.htm> (dostęp: 14.03.2024).
- OECD (2024b), FDI restrictiveness, <https://data.oecd.org/fdi/fdi-restrictiveness.htm> (dostęp: 15.03.2024).
- Parlament Europejski (2020), Umowy z Wietnamem dotyczące handlu i inwestycji, Parlament Europejski, Posiedzenie plenarne, luty 2020.
- Polska w OECD (2024), <https://www.gov.pl/web/oecd/polska-w-oecd> (dostęp: 29.01.2024).

- Puccio L., Harte R. (2017), *From Arbitration to the Investment Court System (ICS). The Evolution of CETA Rules*, In Dept Analysis, European Parliament, EPRS/European Parliamentary Research Service, June 2017.
- Shan W., Zhang S. (2011), *The Treaty of Lisbon: Half way toward a common investment policy*, „The European Journal of International Law”, vol. 21(4).
- Streszczenie dokumentów (2017), Decyzja (UE) 2017/37 w sprawie podpisania Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej (CETA) między Kanadą a Unią Europejską (UE) i jej państwami członkowskimi; Decyzja (UE) 2017/38 w sprawie tymczasowego stosowania Kompleksowej umowy gospodarczo-handlowej (CETA) między Kanadą a Unią Europejską i jej państwami członkowskimi; Kompleksowa umowa gospodarczo-handlowa (CETA) między Kanadą a Unią Europejską, <https://eur-lex.europa.eu/PL/legal-content/summary/economic-and-trade-agreement-between-canada-and-the-european-union.html> (dostęp: 8.03.2024).
- TFUE (2012), Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana), Dz.Urz. UE C 326/47, 26.10.2012 PL.
- Układ Europejski (1994), Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską z jednej strony a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi z drugiej strony, Dz.U. RP 1994, załącznik do nr 11.
- Umowa gospodarczo-handlowa (2017), Umowa gospodarczo-handlowa między Kanadą a Unią Europejską, [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:2017A0114\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:2017A0114(01)) (dostęp: 8.03.2024).
- Umowa o wolnym handlu (2019), Umowa o wolnym handlu między UE a Singapurem, <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/pl/content/umowa-o-wolnym-handlu-miedzy-ue-singapurem> (dostęp: 9.02.2024).
- UNCTADStat (2024), Foreign direct investment: Inward and outward flows and stock, annual, <https://unctadstat.unctad.org/datacentre/dataviewer/US.FdiFlowsStock> (dostęp: 13.02.2024).
- Ustawa (2002), Ustawa z dn. 27 lipca 2002 r. – Prawo dewizowe, Dz.U. 2002, nr 141, poz. 1178.
- WIR (2023), *World Investment Report 2023: Investing in Sustainable Energy for All*, UN/UNCTAD, https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_en.pdf (dostęp: 9.02.2024).
- Witkowska J. (2007), *Foreign direct investment in the changing business environment of the European Union's new member states*, „Global Economy Journal”, vol. 7(4), <http://be-press.com/gej/vol7/iss4/2> (dostęp: 9.02.2024).
- World Bank (2024a), World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD/1f4a498/Popular-Indicators> (dostęp: 22.02.2024).
- World Bank (2024b), World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NY.GDP.MKTP.CD&country=> (dostęp: 22.02.2024).
- World Bank (2024c), *Is foreign direct investment (FDI) included in gross fixed capital formation?* <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/195312-is-foreign-direct-investment-fdi-included-in-gro> (dostęp: 23.02.2024).
- World Bank (2024d), World Development Indicators, <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=NE.GDI.TOTL.CD&country=> (dostęp: 22.02.2024).

- WTO (2024a), *WTO Investment Related Databases, Investment Facilitation Index Database*, https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/invest_related_db_e.htm (dostęp: 21.03.2024).
- WTO (2024b), *Investment Facilitation for Development*, https://www.wto.org/english/tra-top_e/invfac_public_e/invfac_e.htm (dostęp: 20.03.2024).
- Wysokińska Z., Witkowska J. (2021), *Unia Europejska w gospodarce światowej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

Załącznik 1

Sekcje i działy według PKD-2007:

A – Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo;

B – Górnictwo i wydobywanie;

C – Przetwórstwo przemysłowe;

D35 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i powietrze do układów klimatyzacyjnych;

E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją;

F – Budownictwo;

G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli, w tym:

G45 – Handel hurtowy i detaliczny pojazdami samochodowymi i motocyklami; naprawa pojazdów samochodowych i motocykli;

G46 – Handel hurtowy, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami;

G47 – Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi i motocyklami;

H – Transport i gospodarka magazynowa, w tym:

H49 – Transport lądowy oraz transport rurociągowy;

H50 – Transport wodny;

H51 – Transport lotniczy;

H52 – Magazynowanie i działalność usługowa wspomagająca transport;

H53 – Działalność pocztowa i kurierska;

I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi;

J – Informacja i komunikacja, w tym:

J59–60 – Działalność związana z produkcją filmów, nagrań wideo i programów telewizyjnych, pozostała działalność rozrywkowa;

J61 – Telekomunikacja;

J62–63 – Pozostałe działania związane z informowaniem i komunikacją;

K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, w tym:

K64 – Finansowa działalność usługowa z wyłączeniem ubezpieczeń i funduszy emerytalnych, w tym:

K642 – Działalność holdingów finansowych;

K65 – Ubezpieczenia, reasekuracja oraz fundusze emerytalne, z wyłączeniem obowiązkowego ubezpieczenia społecznego;

K66 – Działalność wspomagająca usługi finansowe oraz ubezpieczenia i fundusze emerytalne;

L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości;

M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, w tym:

- M69 – Działalność prawnicza, rachunkowo-księgowa i doradztwo podatkowe, w tym:
 - M691 – Działalność prawnicza;
 - M692 – Działalność rachunkowo-księgowa; doradztwo podatkowe;
- M70 – Działalność firm centralnych (head offices); doradztwo związane z zarządzaniem;
- M71 – Działalność w zakresie architektury i inżynierii; badania i analizy techniczne;
- M72 – Badania naukowe i prace rozwojowe;
- M73 – Reklama, badanie rynku i opinii publicznej, w tym:
 - M731 – Reklama;
 - M732 – Badania rynku i opinii publicznej;
- M74–75 – Pozostała działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; działalność weterynaryjna;
- N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, w tym:
 - N77 – Wynajem i dzierżawa;
 - N79 – Agencje turystyczne, działalność związana z turystyką;
 - N78–82 – Pozostała działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca;
- P85 – Edukacja;
- Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna;
- R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją, w tym:
 - R90 – Działalność twórcza związana z kulturą i rozrywką;
 - R92–93 – Działalność związana ze sportem i pozostała działalność rekreacyjna; działalność związana z grami losowymi i zakładami wzajemnymi;
- S – Pozostała działalność usługowa, w tym:
 - S95–96 – Naprawa komputerów, artykułów użytku osobistego i domowego, pozostała działalność usługowa indywidualna;
- O–T–U – Inne usługi;
- X – Niesklasyfikowane.

Zakończenie

Dwadzieścia lat uczestnictwa polskich przedsiębiorstw w JRE powinno przyczynić się do poprawy ich konkurencyjności. Badanie przeprowadzone w odniesieniu do przedsiębiorstw usługowych w Polsce wykazało, iż akcesja do UE pozytywnie wpłynęła na konkurencyjność polskiego eksportu usług, a w szczególności na nadwyżkę w wymianie usługowej.

W eksporcie do krajów UE najbardziej wyraźna poprawa konkurencyjności miała miejsce w przypadku usług frachtowych w transporcie drogowym, choć należy podkreślić, że Polska posiadała tu przewagę komparatywną i nadwyżkę handlową przez cały analizowany okres. Wśród krajów UE Polska stała się największym eksporterem tych usług na rynek UE (z najwyższą nadwyżką handlową) oraz drugim największym eksporterem na rynki krajów trzecich. Obecnie jest to zdecydowanie najważniejsza usługa eksportowa z Polski do krajów UE – z najwyższą przewagą komparatywną (w porównaniu z innymi kategoriami usługowymi w Polsce oraz w porównaniu z innymi krajami UE) oraz największym udziałem w polskim eksporcie. Tendencja do umacniania się konkurencyjności w tym obszarze nie została zagrożona ani przez wejście w życie niekorzystnej dla Polski dyrektywy dotyczącej delegowania kierowców, ani przez pandemię COVID-19, ani przez wybuch wojny na Ukrainie. Najważniejszym odbiorcą tych usług z Polski są przede wszystkim Niemcy, a następnie – Niderlandy, Francja i Litwa.

Poprawa konkurencyjności na unijnym rynku po akcesji Polski do UE widoczna jest jeszcze w przypadku następujących kategorii usług: budowlane; pomocnicze ubezpieczeniowe; reklamowe, badania rynku i sondaże opinii publicznej (spadek konkurencyjności od 2011 r.); architektoniczne, inżynieryjne, naukowe i pozostałe techniczne oraz utylizacja odpadów i usuwania zanieczyszczeń, usługi rolnicze i wydobywcze. Natomiast niewielka poprawa w zakresie specjalizacji eksportowej widoczna jest w przypadku usług prawnych; badawczo-rozwojowych oraz rachunkowych, księgowych, audytorskich i doradztwa podatkowego.

W momencie wejścia Polski do UE prawie $\frac{3}{4}$ eksportu usług kierowane było do krajów UE i akcesja nie miała wpływu na zmianę tego kierunku wymiany. Natomiast w okresie globalnego kryzysu finansowego znacznie wzrósł eksport do krajów trzecich. W dużym stopniu dotyczy to usług zaliczanych do sektora KIBS, które zwiększyły swój udział w polskim eksporcie usług poza UE – z 20% w 2010 r.

do 37% w 2022 r. Połowa tego udziału przypada na usługi komputerowe, które odnotowały ośmiokrotny wzrost udziału w eksporcie i stały się głównym produktem eksportowym na rynkach krajów trzecich. Usługi te kierowane są głównie do USA, Wielkiej Brytanii i Szwajcarii. W polskim eksporcie usług poza UE wskazać należy jeszcze dwie kategorie KIBS, które podwoiły swój udział, tj.: usługi w zakresie doradztwa biznesowego, doradztwa w zakresie zarządzania oraz public relations i usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego. Rosnące znaczenie eksportu usług komputerowych i biznesowych poza UE wskazuje na coraz większe włączenie firm zlokalizowanych w Polsce w globalne łańcuchy dostaw w odniesieniu do usług.

Niestety negatywnym zjawiskiem jest to, iż w grupie „wiodących usług eksportowych” z Polski, zarówno na rynku UE, jak i na rynkach krajów trzecich, wciąż duże znaczenie mają usługi niewymagające wysokich kwalifikacji, takie jak: usługi frachtowe w transporcie drogowym; inne wspierające i pomocnicze usługi transportowe; usługi uszlachetniania; usługi w zakresie napraw i konserwacji oraz usługi budowlane. W 2022 r. ich udział w eksporcie na rynek UE wyniósł aż 47%, a w wymianie z krajami trzecimi – 40,9% (po dodaniu podróży). Natomiast w grupie „wiodących usług eksportowych” opartych na wiedzy z Polski na rynku UE znalazły się tylko cztery kategorie, tj.: usługi rachunkowe, księgowe, audytorskie i doradztwa podatkowego; inżynieryjne; badawczo-rozwojowe oraz pomocnicze ubezpieczeniowe, a ich udział w eksporcie wyniósł zaledwie 3,9% w 2010 r. i 7,4% w 2022 r.

Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw usługowych nie zmieniła się istotnie po 2010 r., co wskazuje na brak pozytywnych efektów wynikających z wejścia w życie dyrektywy usługowej. Można to interpretować jako niską efektywność zmian wprowadzonych na mocy tej dyrektywy, co wpisuje się w ogólne problemy związane z integracją rynku usług w UE. W związku z tym Polska jako ważny eksporter usług w UE powinna być orędownikiem dalszych działań zmierzających do poprawy funkcjonowania jednolitego rynku usług.

Jeśli chodzi o perspektywę rozwoju eksportu usług z Polski, to przede wszystkim spodziewany jest dalszy wzrost eksportu usług zaliczanych do sektora KIBS. Głównym zasobem centrów usług biznesowych zlokalizowanych w Polsce są wysoko wykwalifikowani pracownicy z dobrą znajomością języka angielskiego. Dzięki nim możliwe są zmiany jakościowe polegające na wzroście znaczenia obsługi procesów typu *mid-office* (w miejsce procesów typu *back-office*), które w większym stopniu oparte są na wysoko wykwalifikowanych pracownikach. W grupie zagrożeń dla dalszego rozwoju sektora KIBS w Polsce wymienia się pogarszający się dostęp do puli talentów oraz niepewność i ryzyko inwestycyjne spowodowane wojną w Ukrainie.

Ramy prawne działania krajów członkowskich UE w sferze międzynarodowych przepływów kapitałowych wytycza Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej

(TFUE) z 2009 r. (Traktat z Lizbony). Potwierdza on wcześniejsze postanowienia dotyczące liberalizacji przepływów kapitałowych i oraz zmienia kompetencje instytucji UE i krajów członkowskich w odniesieniu do polityki wobec inwestorów zagranicznych przez włączenie BIZ do wspólnej polityki handlowej (art. 206). W stosunku do warunków traktatowych, na jakich kraje członkowskie przystąpiły do UE, oznacza to przesunięcie kompetencji w tym obszarze z poziomu krajów członkowskich na poziom unijny.

Polska w okresie członkostwa w UE, podobnie jak kraje członkowskie z Europy Środkowo-Wschodniej, tj. Czechy, Węgry i Słowacja, odnotowała wzrost BIZ ulokowanych w jej gospodarce. W latach 2004–2022, dla których dostępne są dane, skumulowane BIZ ulokowane w Polsce wzrosły 3,5-krotnie i wyniosły 270 mld USD. W tym samym okresie wielkości skumulowanych BIZ wzrosły w Czechach 3,3-krotnie; na Słowacji i na Węgrzech przyrastały wolniej, tj. odpowiednio 2,0 i 1,7-krotnie.

Porównanie skumulowanych wartości BIZ napływających do czterech krajów członkowskich UE – Polski, Czech, Słowacji i Węgier – z wartością tych inwestycji ulokowanych w całej UE wskazuje na to, że mimo odnotowanego wzrostu absolutnych wartości skumulowanych BIZ w okresie członkostwa w UE ich łączny udział w skumulowanych BIZ w całej UE w 2022 r. zmniejszył się o 1 p.p. w porównaniu do roku 2004. W pierwszym roku członkostwa wyniósł on bowiem 6,6%, podczas gdy w 2022 r. – 5,6%.

Pozycja inwestycyjna analizowanych krajów w zakresie BIZ w latach 2004 i 2022, określona przez różnicę między skumulowanymi BIZ wypływającymi a skumulowanymi BIZ napływającymi do ich gospodarek wskazuje na to, że kraje te w okresie członkostwa w UE były importerami netto kapitału w formie BIZ. Dwa kraje, tj. Polska i Czechy, zmieniły swoją pozycję inwestycyjną netto w zakresie BIZ w kierunku znacznego zwiększenia zobowiązań netto w stosunku do zagranicy. Zmiana pozycji inwestycyjnej Węgier była nieznaczna w stosunku do pierwszego roku członkostwa w UE. Z kolei zobowiązania Słowacji wzrosły w analizowanym okresie prawie dwukrotnie, choć były najniższe wśród analizowanych krajów.

Należy jednak podkreślić, że BIZ ulokowane w Polsce, podobnie jak i w innych krajach Europy Środkowo-Wschodniej, mają większe znaczenie dla ich gospodarek, niż wynika to ze zmiany ich międzynarodowej pozycji inwestycyjnej. O wadze inwestycji zagranicznych w ich gospodarkach świadczą stosunkowo wysokie relacje między skumulowanymi BIZ napływającymi do ich gospodarek a ich PKB oraz znaczący stosunek rocznych strumieni BIZ napływających do ich nakładów brutto na środki trwałe.

O znaczeniu BIZ dla gospodarki polskiej świadczą dodatkowo informacje GUS dotyczące działalności przedsiębiorstw z kapitałem zagranicznym, w których ulokowano w 2022 r. łącznie 233,7 mld PLN. Większość kapitału zagranicznego pochodziła z krajów członkowskich UE, tj. 84,7%, (najwięcej z Holandii, Niemiec i Francji). Przedsiębiorstwa te zatrudniały ok. 2,2 mln, co stanowiło 20% zatrudnienia ogółem

w gospodarce polskiej. Istotna z punktu widzenia roli kapitału zagranicznego w polskiej gospodarce była wysoce proeksportowa orientacja badanych przedsiębiorstw.

Różnice między analizowanymi krajami członkowskimi UE, co do skali napływu BIZ i znaczenia dla ich gospodarek, mogą do pewnego stopnia wynikać z odmiennego podejścia tych państw do inwestycji zagranicznych. Znajduje to wyraz w poziomie wskaźnika regulacyjnej restrykcyjności wobec inwestorów zagranicznych/OECD oraz wskaźnika ułatwień dla inwestycji/WTO. Polska, z wyższym wskaźnikiem restrykcyjności niż analizowane kraje członkowskie UE, ale także wyższym wskaźnikiem ułatwień inwestycji, uzyskuje spośród nich największy strumień BIZ napływających do gospodarki. Polska pojawiła się w rankingach 20 krajów w gospodarce światowej, które według UNCTAD, otrzymywały rocznie najwyższe strumienie BIZ. W roku 2022 Polska zajęła w tych rankingach 14 miejsce. Świadczyć to może o większym oddziaływaniu ułatwień inwestycji na decyzje inwestorów niż stosunkowo niskich restrykcji. Istotną rolę wydają się odgrywać także pozostałe czynniki lokalizacyjne.

Działalność zagranicznych filii przedsiębiorstw międzynarodowych jest głównym sposobem dostarczania usług do zagranicznych klientów. W związku z tym nie dziwi fakt, iż ok. 60% skumulowanych BIZ w Polsce to inwestycje ulokowane w sektorze usług – 57% w przypadku BIZ napływających do Polski i 63% w przypadku BIZ wypływających z Polski w 2022 r. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w sektorze usług, podobnie jak w innych sekcjach gospodarki, notowały wzrost przede wszystkim w pierwszych latach członkostwa Polski w UE. Tempo zmian było wyższe dla BIZ wypływających z Polski niż napływających do niej, ale wartości tych drugich znacznie przewyższały pierwsze. W rezultacie w okresie członkostwa w UE międzynarodowa pozycja inwestycyjna netto Polski w zakresie BIZ była ujemna w odniesieniu do prawie wszystkich kategorii usługowych i na ogół miała miejsce zmiana pozycji inwestycyjnej w kierunku wzrostu zobowiązań netto Polski wobec zagranicy w zakresie BIZ. W przepływach BIZ z udziałem firm zlokalizowanych w Polsce dominowały inwestycje kolejno w następujących kategoriach usługowych: Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów samochodowych i motocykli; Działalność finansowa i ubezpieczeniowa; Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości; Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna; Informacja i komunikacja; Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca oraz Transport i gospodarka magazynowa. Jednakże wartości skumulowanych BIZ wypływających z Polski i lokowanych za granicą w działalności finansowej oraz profesjonalnej, naukowej i technicznej mogą być przeszacowane. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w obszarze usług innych niż wspierające działalność gospodarczą należały do marginalnych.

Polska w ramach jednolitego rynku europejskiego – usługi i bezpośrednie inwestycje zagraniczne

Celem tej monografii jest zbadanie, jakie efekty/zmiany przyniosło włączenie polskiej gospodarki do jednolitego rynku w ramach Unii Europejskiej (UE). Badaniami zostały objęte dwa obszary, tj. handel usługami oraz przepływy kapitałowe w formie bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Badanie konkurencyjności polskiego eksportu ograniczone zostało do rynku usług, ponieważ to właśnie w tym obszarze akcesja wiązała się z usunięciem barier dla przepływu usług między Polską a pozostałymi krajami UE, jako że w okresie stowarzyszenia Polski z UE możliwe było świadczenie usług na terenie drugiej strony Układu Europejskiego jedynie poprzez utworzenie przedsiębiorstwa usługowego w ramach swobody przedsiębiorczości.

Przedmiotem badania w monografii jest także zmiana pozycji inwestycyjnej Polski w odniesieniu do przepływów BIZ w okresie członkostwa Polski w UE. Obecnie kluczową rolę odgrywają BIZ w sektorze usług z uwagi na to, iż dostarczanie usług dla klientów w innych krajach poprzez działalność zagranicznych filii przedsiębiorstw międzynarodowych jest jednym ze sposobów udziału usług w handlu międzynarodowym. Ostatnia sekcja publikacji poświęcona jest BIZ lokowanym w sektorze usług w Polsce w porównaniu z BIZ kierowanymi do innych sekcji gospodarki.

Książka adresowana jest do pracowników naukowych i studentów kierunków ekonomicznych uniwersytetów i szkół wyższych, słuchaczy szkół menedżerskich i programów MBA. Może być również wykorzystana przez środowisko biznesu do kształtowania kierunków współpracy w ramach jednolitego rynku europejskiego i w stosunkach z krajami trzecimi.

 **WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU
ŁÓDZKIEGO**

 wydawnictwo.uni.lodz.pl

 ksiegarnia@uni.lodz.pl

 (42) 665 58 63



Książka dostępna również
jako e-book

